

Vår
2018

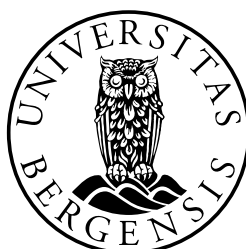
Opplevelse av omsorg i mottak for enslige mindreårige asylsøkere

MASTEROPPGAVE

MASTER I BARNEVERN

REBEKKA BOOK KITTANG

HEMIL-SENTERET



UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet

Forord

De siste to årene har jeg vært student ved Universitet i Bergen, det psykologiske fakultet. Jeg har gått masterstudiet i Barnevern. Det har vært to spennende og lærerike år. Dette studiet og denne masteroppgaven har basert seg på at enslige mindreårige asylsøkere som tema har engasjert meg gjennom flere år. Det har derfor vært svært givende å skrive denne masteroppgaven, og å forske på et tema jeg synes er veldig viktig og givende. Jeg har så vidt vært borti fagfeltet rundt enslige mindreårige asylsøkere gjennom jobb tidligere. De enslige mindreårige er en sammensatt gruppe barn og ungdommer med ulike erfaringer og individuelle behov. Både forskningen min og egne erfaringer fra arbeidslivet har vist meg at dette er en gruppe ressurssterke barn med gode utviklingsmuligheter.

Aller først vil jeg takke informantene mine som gjorde denne masteroppgaven mulig å gjennomføre. De stilte til intervju og delte sine personlige erfaringer og oppfatninger med meg. Jeg fikk innblikk i personlige forhold og sterke historier, som gjorde funnene i masteroppgaven min.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder; Milfrid Tonheim, for støtte både faglig og emosjonelt gjennom denne prosessen. Hun har bidratt til å løfte oppgavens innhold betydelig, og gjort en kjempegod jobb med innspill til oppgaven!

Jeg vil takke mine medstudenter for innspill og god hjelp på veien mot et ferdig forskningsresultat! En spesiell takk til Gro Kristina Brattåker for teknisk hjelp, og Kari Cecilie Selstø Egeland for godt samarbeid.

Til slutt vil jeg takke mine foreldre. Min mor, Ann-Wenche Book, for psykisk støtte gjennom det siste året. Min far, Jon-Kenneth Kittang, for støtte og god hjelp til korrekturlesing.

Bergen

Mai 2018

Rebekka Book Kittang



Foto: 1 Skolenes landsforbund (2015)

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	6
ABSTRACT	7
1.0 INNLEDNING	9
1.1 TEMA OG FORMÅL	10
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	11
1.3 DEFINISJONER	12
2.0 LOVER OG RETNINGSLINJER	13
2.1 BARNEKONVENSJONEN	13
2.2 BARNEVERNLOVEN	14
2.3 PRINSIPPET OM BARNETS BESTE	15
2.4 UDIs KRAV TIL ASYLMOTTAK	15
2.5 REPRESENTANTORDNINGEN	17
2.6 RETT OG PLIKT TIL UTDANNING	18
3.0 TEORETISK GRUNNLAG	19
3.1 BRONFENBRENNERS SOSIALØKOLOGISKE MODELL	19
3.1.1 MIKROSYSTEMET	20
3.1.2 MESOSYSTEMET	21
3.1.3 EKSOSYSTEMET	21
3.1.4 MAKROSYSTEMET	21
3.2 TRAUMEBEVISST OMSORG	22
4.0 DAGENS KUNNSKAPSSTATUS	24
4.1 OMSORGSSITUASJON FOR BARN I ASYLMOTTAK	24
4.1.1 OMSORG FOR ASYLSØKERE OVER OG UNDER 15 ÅR	28
4.1.2 UTVIKLING AV PSYKISKE LIDELSER	30
4.2 BOFORHOLD FOR ENSLIGE MINDREÅRIGE	31
4.3 SKOLEGANG FOR ASYLSØKENDE BARN	32
4.4 FRITIDSTILBUD FOR ASYLSØKENDE BARN	35
5.0 FORSKNINGSMETODE	37

5.1	PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	37
5.2	FENOMENOLOGI OG HERMENEUTIKK	38
5.3	KVALITATIV FORSKNINGSMETODE	39
5.3.1	KVALITET I FORSKNINGEN	39
5.3.2	OVERFØRBARHET	41
5.3.3	FORSKERENS ROLLE OG KONSEKVENSER AV Å DELTA I FORSKNINGSPROSJEKT	41
5.4	DATAINNSAMLING	42
5.4.1	INTERVJUGUIDE	44
5.5	UTVALG AV INFORMANTER	45
5.5.1	KRITERIER FOR INFORMANTENE	45
5.5.2	REKRUTTERING	46
5.5.3	DET ENDELIG UTVALGET OG KJENNETEGN VED INFORMANTENE	46
5.6	GJENNOMFØRING AV INTERVJU	47
5.6.1	TRANSKRIBERING	48
5.6.2	ANALYSE AV DATAMATERIALET	49
5.7	ETISKE RETNINGSLINJER	52
5.7.1	INFORMERT SAMTYKKE	52
5.7.2	KONFIDENSIALITET	53
5.7.3	KULTURELL KJENNSKAP	54
6.0	PRESENTASJON AV FUNN	55
6.1	OPPLEVELSE AV OMSORG OG NÆRE RELASJONER	55
6.1.1	REPRESENTANT	56
6.1.2	ANSATTE PÅ MOTTAK	57
6.1.3	VENNSKAP I ASYLSØKERFASEN	57
6.1.4	KONTAKT MED HJEMLAND	58
6.1.5	OMSORG I ASYLMOTTAK VERSUS I FOSTERHJEM	59
6.2	AKTIVITETER	60
6.2.1	SKOLE	60
6.2.2	FRIDSAKTIVITETER	61
6.3	OPPLEVELSE AV BOFORHOLD PÅ ASYLMOTTAK	62
6.3.1	GRAD AV AUTONOMI	62
6.3.2	GEOGRAFISK Plassering AV ASYLMOTTAK	63
6.3.3	RASISME INNAD I MOTTAKET	63
6.3.4	ANTALL FLYTTINGER	64

7.0 DRØFTING	65
7.1 OPPLEVELSE AV OMSORG	65
7.1.1 REPRESENTANT	66
7.1.2 ANSATTE PÅ MOTTAKET	69
7.1.3 VENNSKAP	71
7.2 SKOLE OG FRITIDSAKTIVITETER	72
7.3 OPPLEVELSE AV BOFORHOLD PÅ ASYLMOTTAK	74
8.0 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	78
9.0 LITTERATURLISTE	81
10.0 VEDLEGG	87

Sammendrag

Bakgrunn:

Formålet med denne oppgaven er å belyse temaet: omsorg i asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere. Masteroppgaven baserer seg på opplevelsen av omsorg, og hvilken livssituasjon barna opplever å befinne seg i.

Problemstilling:

Oppgavens problemstilling lyder som følgende:

Hvordan opplever de enslige mindreårige asylsøkerne sin livs-, og omsorgssituasjon i asylmottak i Norge?

Nøkkelord:

Enslige mindreårig asylsøker, omsorg, relasjon, utvikling og boforhold

Teorigrunnlag:

Oppgaven bygger på Bronfenbrenners sosialøkologiske modell og traumebevisst omsorg som teoretisk grunnlag for tilstrekkelig omsorg og tilrettelegging for barnets utvikling.

Forskningsmetode:

Oppgaven har et kvalitativt forskningsdesign, med intervju av enslige mindreårige asylsøkere som datainnsamlingsmetode. Utvalget ble syv informanter som nå var voksne, men som har vært enslige mindreårige asylsøkere bosatt i asylmottak i Norge.

Oppgavens funn:

Mine funn viser at ansatte i asylmottak, og representantordningen for de enslige mindreårige står ovenfor mange utfordringer for tilstrekkelig omsorg og bosetting for de enslige mindreårige asylsøkerne. Jeg finner av informantene har varierende opplevelser av sin omsorgs-, og livssituasjon, og oppgaven reiser en del dilemmaer mellom kontinuerligheten i omsorgen og midlertidigheten av oppholdet i asylmottak. Mine funn viser at representantordningen har stort forbedringspotensial, at omsorgen og tilretteleggingen for de enslige mindreårige begrenser mulighetene for integrering, og at de stort sett tilbringer tid

med andre enslige mindreårige. Oppgaven frembringer en del forslag til forbedring for de enslige mindreårige asylsøkernes livssituasjon.

Abstract

Background:

The theme of this thesis is level of care the unaccompanied asylum-seeking children experience in their meeting with the Norwegian reception centres. The goal of this assignment is to illuminate the theme around the care and housing conditions in Norwegian reception centres. The thesis also wants to contribute to a higher level of knowledge on the area.

Research question:

This assignments research question is:

How do unaccompanied asylum-seeking children experience their life and care situation in Norwegian reception centers?

Key words:

Unaccompanied asylum-seeking children, care, relation, development and housing conditions.

Empirical basis:

The empirical material is discussed from Bronfenbrenner's ecological systems theory of development. This model and trauma conscious care makes the theoretical basis of the assignment.

Research methods:

This assignment has a qualitative research design, and has used interviews as method for data collection. The selection of informants consists of seven children who has been unaccompanied asylum-seeking children in Norwegian reception centers.

Findings:

My findings show that employees in asylum reception are facing many challenges for adequate care and settlement for the unaccompanied asylum-seeking children in Norway. The informants' experiences of care and life are of high variety, and the thesis raises many

dilemmas between the continuity of care and the temporality of the stay in reception centers. My findings show that the Scheme for caregivers does not aim at the treatment it is supposed to. The unaccompanied asylum-seeking children are given limited possibilities of integration. The thesis finds that they are spending most of their time with other single minors. The task provides a number of suggestions for improvement for the life situation of the unaccompanied asylum-seeking children in Norway.

1.0 Innledning

Den norske staten står i dag ovenfor en rekke utfordringer når det gjelder enslige mindreårige asylsøkere. I 2015 kom det 5480 enslige mindreårige asylsøkere til Norge, dette var det høyeste tallet vi har sett av barn på flukt til Norge. I 2016 kom det 320 enslige barn på flukt over landegrensene, noe som historisk sett er et mye mer ”normalt” tall. Av disse barna er de aller fleste gutter mellom 15 og 18 år, som blir plassert i asylmottak rundt om i landet (Bufdir, 2017a). Velferdsstaten Norge har en oppgave i å følge lovene, og beskytte og sikre at barn blir ivaretatt og får dekket sine grunnleggende omsorgsbehov. Dette er ett av hovedpunktene i FNs barnekonvensjon Artikkel 3 nr. 2 (1989), som Norge har inkorporert til norsk lov.

Grunnen til at barna som ankommer Norge som enslige mindreårige asylsøkere er på flukt kan være ulik, men i hovedsak er det grunnet forhold som gjør hjemlandet utrygt for vedkommende. I følge Redd Barna er krig og konflikt hovedårsaken til at mennesker flykter fra sine hjemland i dag (Redd Barna, 2017). At noen av disse menneskene på flukt ender opp i Norge, er i høy grad tilfeldig likevel. Det kan kanskje forklares med at Norge er anerkjent som et trygt land å bo i. Landet Norge assosieres med velferd, rikdom, trygghet og gode helseordninger. Det å få bo i et slikt land kan føles som en drøm for disse barna som har måttet flykte fra sitt eget hjemland, og som gjerne ikke levd under trygge forhold på flere år. Kanskje ikke noen gang. Barna er sannsynligvis på jakt etter trygghet og i håp om å sikre sin egen fremtid. Norske kommuner har i en årrekke stått ovenfor ulike utfordringer knyttet til omsorg og boforhold i asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere. Det er ingen grunn til å tro at disse utfordringene vil bli mindre med det første. Det høye tallet asylsøkende barn byr på en rekke utfordringer også når det kommer asylmottakene og behandlingen av disse barna. Boforholdene skal være av kvalitet og god nok standard (NOU, 2011:10). I mellomtiden, fra ankomsten Norge, til svar på asylsøknad og bosetting i kommunene, blir barna bosatt i asylmottak spesielt for enslige mindreårige asylsøkere. Dette er i gjennomsnitt ett år (Eide, Pastoor & Mekonen, 2010). Det er omsorgen i disse asylmottakene denne oppgaven skal dreie seg om. Tilstrekkelig omsorg i asylmottak kan bidra til å begrense utviklingen av psykiske utfordringer. I et asylmottak bor mange asylsøkere sammen. Dette uavhengig av forhold som etnisk opphav og religion. I følge retningslinjene til UDI blir det forventet at beboerne får utnytte sine ressurser og videreutvikle evner (Aalde, 2012). På den måten skal asylmottakene bidra til en utvikling i riktig retning for de enslige mindreårige asylsøkerne. Mottakene skal

også bidra til å utvikle sosial kompetanse. Asylmottakene og bemanningen der skal bidra til å skape framtidshåp og en opplevelse av mestring for barna som bor der (Lidén, Eide, Hidle, Nilsen & Wærdal, 2013).

Omsorgen for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år ligger hos Utlendingsdirektoratet, mens barnevernet har omsorgen for de under 15 år (Redd Barna, 2017). I Norge er det flest enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 17 år. Dette betyr at Utlendingsdirektoratet har ansvaret for de fleste av disse barna (Bufdir, 2017b). Justis- og beredskapsdepartementet (2016) fastslår at enslige mindreårige mellom 15 og 18 år har krav på hjelp fra barnevernet dersom de trenger hjelp utover det asylmottaket kan tilby (Hauge & Grut, 2010). Dersom barnet får innvilget asylsøknaden og får oppholdstillatelse, blir de ansett som norske statsborgere og har da helt like rettighetene som andre barn i landet.

I landets største aviser kan vi stadig lese om enslige mindreårige asylsøkere i asylmottak. Vi kan lese om deres selvmordstanker, den nådeløse behandlingen av disse enslige mindreårige, apatiske ungdommer og barn som får avslag og blir sendt tilbake til hjemlandet på 18års dagen sin (ABCnyheter, 2015; Simonsen, 2017; Skjetne, 2017a, 2017b; Aaser, 2017). I følge disse nyhetsoppslagene og generelt medias ståsted, er Norges behandling av enslige mindreårige asylsøkere ikke i tråd med det norske lovverket eller FNs barnekonvensjon (1989). Spørsmålet er om disse barna opplever omsorgen og behandlingen slik media her fremstiller den?

1.1 Tema og formål

Formålet med denne masteroppgaven er å belyse temaet rundt enslige mindreårige i Norge. I hovedsak deres omsorg- og livssituasjon på asylmottak. Denne studien ønsker å bidra med kunnskap om hvordan enslige mindreårige asylsøkere selv opplever det å bo på asylmottak. Oppgaven fokuserer på omsorg, bosituasjon, og skole- og fritidstilbud i disse mottakene. I tillegg til at dette er et tema som engasjerer meg personlig, og som har gjort det over flere år, mener og tror jeg at dette er et tema folk flest har for lite kunnskap om. Jeg tror også at mange av fordommene de enslige mindreårige asylsøkerne, og andre asylsøkere, støter på i sitt møte med Norge, i mange tilfeller er grunnet mangel på kunnskap rundt temaer som krig, asylsøkere og andre kulturer. I tillegg til at temaet engasjerer meg, har jeg tidligere vært i kontakt med noen enslige mindreårige asylsøkere gjennom diverse arbeid. Jeg har på

bakgrunn av dette fått et ønske om å forske på dette temaet. Jeg vil finne ut mer om hvordan situasjonen deres egentlig er. Noen av historiene jeg hadde hørt på forhånd av denne forskningen gav meg en tanke om at behandlingen av de enslige mindreårige i Norge ikke samsvarer med Barnevernloven (1992) og Barnekonvensjonen (1989). Valg av tema for min masteroppgave kan sies å være tatt på bakgrunn av den samfunnsaktuelle statusen samt personlige erfaringer og engasjement.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

For å sette søkelyset på de faktorene jeg ønsket å finne informasjon om i forskningsarbeidet, utformet jeg en overordnet problemstilling med noen forskningsspørsmål som vist nedenfor. Jeg valgte å avgrense min problemstilling til subjektiv opplevelse av omsorg, da det er vanskelig å "måle" noe annet en informantenes egen opplevelse av de ulike forholdene. De metodiske valgene for oppgaven, datainnsamlingen og utarbeidelsen av problemstilling vil jeg komme tilbake til i oppgavens kapittel 5. Denne oppgaven vil i hovedsak dreie seg om informantenes opplevelser av livssituasjon og omsorgssituasjon. Jeg valgte også å begrense min forskning til enslige mindreårige i asylmottak, som i hovedsak er de enslige mindreårige som er over 15 år. Jeg endte opp med problemstillingen, og forskningsspørsmålene som følger:

Problemstilling:

Hvordan opplever de enslige mindreårige asylsøkerne sin livs-, og omsorgssituasjon i asylmottak i Norge?

Forskningsspørsmål:

- 1- Hvilken grad av emosjonell og praktisk støtte fra voksenpersoner opplever de enslige mindreårige i asylmottaket?
- 2- I hvilken grad er de enslige mindreårige asylsøkerne tilfreds med bosituasjonen?
- 3- Hvilke skoleordninger og fritidsaktiviteter får beboerne i norske asylmottak for enslige mindreårige tilgang på, og hva er deres opplevelse av disse?

1.3 Definisjoner

Enslig mindreårig asylsøker

En asylsøker er i følge Utlendingsdirektoratet en person som har søkt beskyttelse/asyl i Norge, som foreløpig ikke har fått innvilget denne søknaden. En enslig mindreårig asylsøker er et barn under 18 år, som ankommer Norge uten foreldre eller andre foresatte, som søker beskyttelse/asyl i landet (Utlendingsdirektoratet).

Omsorg

Omsorgsbegrepet benyttet i denne studien defineres som emosjonell og praktisk støtte av voksenpersoner. God omsorg er omsorg som møter de behovene de enslige mindreårige har. Støtten skal sikre barnets utvikling ut fra Bronfenbrenners sosialøkologiske modell.

Stabile og kontinuerlige relasjoner

I denne oppgaven legges langvarige forhold under stabile og kontinuerlige relasjoner. Stabile relasjoner er i denne oppgavens forstand relasjoner som strekker seg utover perioden da den enslige mindreårige er i en asylsøkerfase. En kontinuerlig relasjon er en relasjon til en person som mer eller mindre alltid er tilgjengelig, slik foreldre normalt sett er. Dette er relasjoner som bidrar til trygghet for den enslige mindreårige asylsøkeren.

Integrering

Integrering er et sentralt begrep rundt forskning på enslige mindreårige asylsøkere, og generelt i innvandringspolitikken. Flere og flere velger å bruke begrepet inkludering, da begrepet integrering i mange tilfeller blir forvekslet med assimilering, som betyr ”å bli norsk” (Wæhle, 2014). I denne oppgaven har jeg likevel valgt å bruke begrepet integrering. Store norske leksikons definisjon på integrering er: en betegnelse på innlemmelsen av innvandrere i majoritetssamfunnet (2017). Det legges også i begrepet at innvandrerens ikke skal være nødt til å gi slipp på egen kultur og identitet.

2.0 Lover og retningslinjer

I Norge har mennesker som søker beskyttelse lovfestet rett til et sted å bo, i følge utlendingsdirektoratets nettsider (Lidén et al., 2013; UDI). De aller fleste asylsøkere blir plassert i asylmottak og lengden av oppholdet i asylmottak er i høy grad varierende. Til grunn for denne masteroppgaven ligger generelt barn som rettighetsbærere, da spesielt når det kommer til omsorg, skole og fritid. Her menes hvilke rettigheter barn i Norge har, og i hvor høy grad de enslige mindreårige asylsøkerne opplever å få opprettholdt/realisert disse rettighetene. Oppgaven bygger på de enslige mindreårige asylsøkernes egen opplevelse av realiseringen av disse rettighetene. For å kunne forske på dette, må man ha klart for seg hvilke rettigheter de enslige mindreårige asylsøkerne har i Norge, og hva lovverket i Norge sikrer dem. Vi skal i denne delen av oppgaven se på noen av lovene og retningslinjene som legger grunnlaget for å sikre disse barna et trygt liv i Norge.

2.1 Barnekonvensjonen

FNs barnekonvensjon av 1989 er en konvensjon som skal bidra til å sikre rettigheter for alle barn verden over. Den ble i 2003 innlemmet i norsk lov, og et brudd på barnekonvensjonen er dermed brudd på norske lover. Barnekonvensjonen legger til grunn at etnisk og geografisk tilhørighet og opprinnelse ikke skal ha noe å si for hvilke rettigheter et barn har.

Barnekonvensjonen gjelder dermed ”ethvert barn” (Barnekonvensjonen, 1989, art.1), og gir barn en eksplisitt rett til ikke å bli diskriminert (Barnekonvensjonen, 1989, art.2):

”De stater som er part i denne konvensjon, skal respektere og sikre de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling” (FNs Barnekonvensjon, 1989, art.2)

Barnekonvensjonen vektlegger tre P-er: Provision (tjenestetilgang), Protection (beskyttelse) og Participation (deltakelse). Dette er svært relevant for arbeid med enslige mindreårige asylsøkere. De tre P-ene er avhengig av hverandre, og like nødvendige for å oppnå god nok omsorg for asylsøkere (Collin-Hansen, 2011). Barnekonvensjonens artikkel 22 handler om flyktningbarn. Artikkelen tar for seg at barn som ankommer landet som flyktninger, enten de er enslige eller kommer sammen med foreldre, skal få beskyttelse og hjelp til utøvelse av rettighetene anerkjent i barnekonvensjonen. Artikkelen slår også fast at partene skal samarbeide i arbeidet med flyktningbarn, og at de skal få hjelp til å oppspore foreldre eller andre familiemedlemmer (FNs Barnekonvensjon, 1989).

Barnekonvensjonen (1989) sikrer også barn rett til skole og fritidsaktiviteter. Art. 28 omhandler barns rett til utdanning. Den vektlegger at grunnutdanning skal være obligatorisk og tilgjengelig for alle. Artikkelen fokuserer også på at videregående opplæring skal være tilgjengelig og oppnåelig for ethvert barn. Art. 31 i Barnekonvensjonen (1989) handler om barns rett til hvile og fritid, og til å delta i lek og fritidsaktiviteter. Artikkelen vektlegger at fritidsaktivitetene skal være tilpasset barnets alder. Det kommer også frem av artikkel 31 at barn fritt skal kunne delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet. I andre ledd av artikkel 31 fremkommer det at det skal oppmuntres til tilgangen på fritidsaktiviteter.

2.2 Barnevernloven

Barnevernlovens formål er ”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid” (Barnevernloven, 1992, §1-1). Loven skal også ”bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår” jf. §1-1,1-3. (Barnevernloven, 1992). Loven skal gjelde for alle som befinner seg i Norge jf. § 1-2 Barnevernloven (1992). Altså gjelder den også for enslige mindreårige asylsøker, som ikke har fått oppholdstillatelse i landet. Ut i fra denne loven kan vi lese at de enslige mindreårige asylsøkerne har rett på like god omsorg som alle andre barn i Norge. Selv om de bor på institusjon eller asylmottak har de rett på tilstrekkelig omsorg og trygghet. Alle beslutninger tatt på barnets vegne skal tas på bakgrunn av barnets beste §1-3 i Barnevernloven (1992).

Loven gir barn krav på hjelp fra barnevernet inntil fylte 18 år, og ettervern frem til fylte 23 år (Barnevernloven, 1992, §1-3). Av barnevernloven §4-1 kommer det frem at barnets beste er ”stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen”. Dersom de enslige mindreåriges

rettigheter rundt omsorg og representanter i asylmottak i Norge skal være tilstrekkelig realisert har de ut fra barnevernloven krav på stabile og kontinuerlige voksenmodeller.

Barnevernloven (1992) §3-4 handler om bosetting av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. Paragrafen fastslår at bosettingen av barn som er asylsøkere, og de som har fått innvilget asylsøknad skal skje på grunnlag av en vurdering av hvert enkelt barns behov. Barnevernloven §4-12 viser også at barnevernet har en plikt til å gripe inn dersom den daglige omsorgen ikke er tilstrekkelig. Dette fastslår at dersom en enslig mindreårig asylsøkers omsorg i asylmottak ikke er tilstrekkelig, skal barnevernet foreta en omsorgsovertakelse (Barnevernloven, 1992).

2.3 Prinsippet om barnets beste

Prinsippet om barnets beste er nedfelt i Barneloven (1981) §48, samt Barnekonvensjonen (1989) artikkel 3. Dette er et grunnleggende prinsipp i alt barnefaglig arbeid. Det legger til grunn at alle handlinger som angår barn skal tas på grunnlag av prinsippet om barnets beste. Bunkholdt og Sandbæk (2008) forklarer barnets beste som når hensynet til barnet går fremfor hensynet til samfunnet generelt. Ut fra dette kan vi lese at alle beslutninger som tas på vegne av et barn, må vurderes ut fra hva som vil være det beste for barnet. Barnets beste vil altså avhenge av det enkelte barnet, og kan ikke være en generell vurdering.

2.4 UDIs krav til asylmottak

Som nevnt innledningsvis legger utlendingsmyndighetene til grunn at beboere på asylmottak skal gis en «nøktern, men forsvarlig» tilværelse (Lidén et al., 2013; NOU, 2011:10). Dette er et begrep som blir brukt mye i asyl- og innvandringspolitikken i Norge, det blir brukt for å beskrive tilbudets standard og karakter (NOU, 2011: 10. p. 41). I følge rapporten kan begrepet nøkternt være for å signalisere at tilbudet ikke er bedre enn det andre vanskeligstilte grupper i samfunnet får. Begrepet forsvarlig skal bygge opp rundt det nøkterne tilbudet. Dette begrepet skal sikre at tilbudet ikke er så enkelt at det ikke lenger er egnet for å bo der. Selv om tilbudet skal være nøkternt skal det sikre at beboernes behov blir ivaretatt (NOU, 2011: 10).

UDI setter også tydelige krav til omsorgsarbeid, oppvekstmiljø, beboermedvirking og aktivitetstilbud for de enslige mindreårige asylsøkerne i norske asylmottak (UDI - RS-2012-012). UDI fremhever at mottakets arbeid skal være en hel strategi for livsutfoldelse, sosialisering og oppdragelse. I dette inngår identitetsutvikling og læring av sosiale ferdigheter, samt normer. En del av omsorgsarbeidet i asylmottakene er å informere barna om sin situasjon, samt forberede dem både på bosetting og retur. Mottakets rammer skal tilrettelegge for at bosituasjonen får mest mulig grad av normalitet. Det skal også sørge for at den enkelte asylsøkeren får dekket sine behov for utfordringer, opplevelser og mestring (UDI - RS-2012-012).

UDI slår fast at et opphold i asylmottak skal gi framtidshåp, opplevelse av mestring, være helsefremmende og styrke identitet. Beboerne på mottaket skal ha påvirkningsmuligheter for egen hverdag, og oppholdet skal være meningsfullt. Også UDI slår fast at hensynet til barnets beste skal ligge bak beslutningene rundt barnet, og at dette betyr individuell tilrettelegging for hvert enkelt asylsøkende barn. I tillegg til dette skal mottakene forberede de enslige mindreårige på et hverdagsliv, ved å innarbeide gode rutiner for selvstendighet (Lidén et al., 2013). UDI fastslår at asylmottaket skal ha faste rutiner, regler, prosedyreordninger og turnusordninger, for å skape stabile rammer for beboerne (UDI- RS-2011-034). Når det kommer til kontakt med mennesker utenfor mottaket, slår UDI sine retningslinjer fast at asylmottaket skal legge til rette for at barnet får hjelp til å oppspore sine foreldre eller omsorgspersoner. UDI skal også hjelpe barnet med å søke plass i videregående skole, samt melde inn og ut beboerne av grunnskole og voksenopplæring (UDI- RS-2011-034).

Når det gjelder bemanning i asylmottak sier UDI at asylmottakene hvor de enslige mindreårige bor skal være bemannet med minst to ansatte 24 timer i døgnet, men de sier ingenting om hvor mange enslige mindreårige det er per ansatt (UDI-RS-2010-084). Når det kommer til kompetanse i asylmottakene fastslår UDI at mottaket skal ha en fagansvarlig med relevant barnefaglig utdanning på høyskolenivå. Mottaket skal også ha en ansatt med pedagogisk utdanning, og en med økonomiutdanning. Det vektlegges også at ansattgruppen skal være balansert når det gjelder kjønn og alder, og at mottaket skal oppfordre til at personer med innvandrerbakgrunn søker ved utlyste stillinger (UDI-RS-2010-084). UDI sitt regelverk fremhever også krav til særkontakt. I asylmottak skal de enslige mindreårige ha en særkontakt som har et ekstra ansvar for den enkelte mindreårige. Denne særkontakten skal sikre den

mindreåriges daglige omsorg i samarbeid med de andre ansatte. Han/hun skal være ekstra oppmerksom og bidra med koordinering av tiltak for barnet. Det er også særkontakten som skal følge opp barnets helse og helsekontroller (UDI- RS-2011-034).

UDI legger også føringer for asylmottakets arbeid med fritidsaktiviteter for barn i statlige asylmottak. UDI fastslår at de ulike mottakene skal tilrettelegge fritidstilbud for de ulike aldersgruppene. Fritidstilbudene skal ivareta barnas ønsker og behov (UDI- RS 2008-027). UDI fremlegger også krav til statlige mottak når det kommer til kontakt med jevnaldrende barn, også utenfor mottaket. Det skal i følge UDIs rundskriv fra 2011 legges til rette for at barna skal kunne ha kontakt med barn og ungdom i lokalmiljøet, og delta i aktiviteter utenfor mottaket (UDI RS 2011-011).

2.5 Representantordningen

Den enslige mindreåriges oppholdstillatelse reguleres av Utlendingsloven (2008). Lovens formål er regulering og kontroll på innreise og utreise av Norge. Reguleringen skjer i samsvar med landets innvandringspolitikk og internasjonale lover. Loven skal ivareta utlendingenes rettigheter og sikkerhet. Den fastslår også at utlendinger som har fått innvilget asylsøknad, og dermed har lovlig opphold i landet, har de samme rettighetene og pliktene som norske statsborgere (Eide, 2012a). For enslige mindreårige asylsøkere sikrer loven en representant for hvert enkelt barn. Representanten skal i følge utlendingsloven §98d ivareta den mindreåriges interesser i asylsaken. I asylsaken skal representanten være til stede ved samtaler o.l. samt bistå den mindreårige i å oppspore foreldre eller omsorgspersoner i hjemlandet. I tillegg skal representanten påse at den mindreåriges omsorgsbehov blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte jf. § 98d i utlendingsloven. Representanten har derimot ikke ansvar for den mindreåriges daglige omsorg. Den enslige mindreårige skal få oppnevnt en representant så fort som mulig etter ankomsten landet, og prosessen skal maks ta en uke. Representantordningen ble satt i gang i 2007, da man så at de enslige mindreårige asylsøkerne hadde større behov for omsorg og tilrettelegging enn hva vergemålsordningen sikret dem (Deloitte, 2014).

2.6 Rett og plikt til utdanning

Opplæringsloven i Norge (1998) sier at alle barn har rett og plikt til utdanning. Alle barn har rett på opplæring på grunnskolenivå og videregående nivå. Retten for videregående utdanning er for alle som har fullført grunnskoleutdanning jf. §3-1. Retten til opplæringa trer i kraft når det er sannsynlig at barnet skal oppholde seg i Norge i mer enn tre mnd. Saksbehandlingstiden for asylsøkere er stort sett på mer enn tre måneder, dette betyr at retten til opplæring også gjelder for de enslige mindreårige asylsøkerne. Plikten for opplæring trer i kraft først når barnet har oppholdt seg i Norge i tre måneder (opplæringslova, 1998, §2-1). De enslige mindreårige har også krav på fritak fra religionsundervisning dersom det skal være ønskelig. I grunnskolen har barna krav på undervisning i sitt morsmål. Elever i grunnskolen har også krav på ekstra norskopplæring, inntil de kan følge ordinær undervisning jf. §2-8. Dette er av relevans for denne masteroppgaven da den skal se på hvilke skoletilbud de enslige mindreårige asylsøkerne mottar. Asylsøkende ungdommer har ikke rett på videregående opplæring før vedtak om oppholdstillatelse er tilfredsstilt (RS UDIR -7-2009). Det er opp til fylkeskommunen å bedømme om den mindreårige asylsøkeren skal få inntak i videregående skole. Likevel har ungdommene rett til grunnskoleopplæring for voksne §4A-1. Denne retten er for alle som er fylt 16 år, som trenger opplæring, uansett grunn.

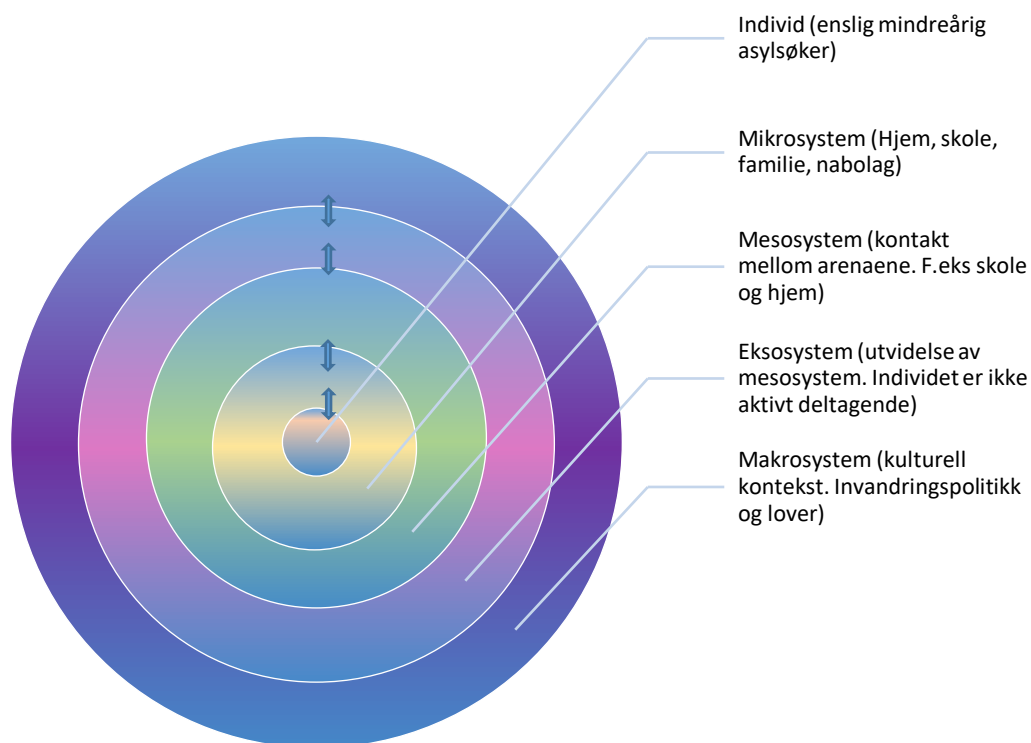
3.0 Teoretisk grunnlag

Denne delen av masteroppgaven skal gi et innblikk i de teoretiske perspektivene oppgaven bygger på. Oppgaven har to teoretiske perspektiver: Bronfenbrenners sosialøkologiske modell, og teori om traumbasert omsorg. Disse teoriene skal bidra til en økt forståelse for menneskers sosiale og kognitive utvikling. Teoriene viser hva som er avgjørende for at de enslige mindreårige asylsøkere opplever den grad av omsorg de trenger for å få sine behov møtt, og som sikrer barnets utvikling og videre fungering i samfunnet.

3.1 Bronfenbrenners sosialøkologiske modell

Mitt teoretiske utgangspunkt er Bronfenbrenners sosialøkologiske modell (Bronfenbrenner, 1979; Gulbrandsen, 2017), som en teori om hva et barn trenger av omsorg og miljø. Jeg skal se på hvorvidt de enslige mindreåriges asylsøkersituasjon i Norge er i tråd med Bronfenbrenners modell for hva et barn har for behov når det kommer til omsorg, trygghet og tilhørighet. De tre forholdene omsorg, trygghet og tilhørighet ser man som avgjørende for opprettholdelsen av barnets beste. Modellen til Bronfenbrenner (1979) tar utgangspunkt i at barnet selv er en sosial og meningsskapende aktør som er aktivt deltakende i konstruksjonen av sitt eget sosiale liv (Gulbrandsen, 2017). Modellen legger til grunn at barnet er et eget individ, med en egen aktiv stemme, og har en sentral rolle i egen utvikling. På bakgrunn av dette synet på barn, skal denne masteroppgaven se på de enslige mindreårige asylsøkernes subjektive oppfatninger av egen tilværelse. Den skal undersøke i hvilken grad deres opplevelse av asylsøkerfasen er i henhold til hva et barn trenger for gode utviklingsmuligheter, sett ut i fra Bronfenbrenners sosialøkologiske modell.

Modellen til Bronfenbrenner deles inn i fire ulike systemer som vist på figur 1. Modellen er en systemisk modell, noe som innebærer at de ulike leddene er gjensidig avhengig av hverandre (Gulbrandsen, 2017). Dersom noe endres i en av sirklene, får dette ringvirkninger for de andre sirklene. De fire ulike sirklene/systemene i Bronfenbrenners modell er; 1) mikrosystem, 2) mesosystem, 3) eksosystem og 4) makrosystem. I senter av systemene er individet selv, den utviklende personen, i denne oppgaven; den enslige mindreårige asylsøkeren. De fire systemene er i følge Bronfenbrenner ulike faktorer som skal dekke barns behov for omsorg, gi dem rom for utvikling og utfoldelse og sikre sosialøkologisk utvikling (1979).



Figur 1 – Bronfenbrenners sosialøkologiske modell

3.1.1 Mikrosystemet

I Bronfenbrenners sosialøkologiske modell (1979) er mikrosystemet det mest grunnleggende. Det dreier seg i hovedsak om barnets nærmiljø, altså familien, venner, skole, nabolag etc. Dette er ett av to av modellens systemer masteroppgaven skal legge sitt hovedfokus på. I mikrosystemet ser man at familie, skole og hjem er av de viktigste faktorene for at barnet skal ha høy livskvalitet, og som skal tilrettelegge for barnets utvikling. Her legges et stabilt hjem med stabile og kontinuerlige omsorgspersoner, relasjon mellom enslig mindreårig asylsøker og omsorgspersonene, bekjenskaper utover hjemmet, tilhørighet til skole og andre arenaer utenfor hjemmet osv. I følge Gulbrandsen (2017) er det ikke tilstrekkelig å se på et fysisk sted for mikromiljøet til Bronfenbrenner. Det er aktivitetene, rollene og samhandlingene som utgjør mikrosystemet. ”Mikrosystemet er et mønster av aktiviteter, sosiale roller og mellommenneskelige relasjoner” (Gulbrandsen, 2017, s. 55). For at en utvikling skal skje, må den enslige mindreårige asylsøkeren delta i en aktivitet som pågår regelmessig og over en lang tidsperiode. Det legges vekt på individets oppfatning av aktivitetene og situasjonene.

3.1.2 Mesosystemet

Det neste systemet; mesosystemet, dreier seg om forbindelsene mellom to eller flere miljøer som den utviklende personen deltar aktivt i (Bronfenbrenner, 1979, s. 25). Innen denne oppgavens tema vil et eksempel på dette være kontakt mellom de ansatte på mottaket og de ansatte i skolen. Dersom de ansatte på mottaket samarbeider med skolen i for eksempel utforming av lekser og norskopplæring, vil dette være en del av mesosystemet. Jo mer kontakt mellom de ulike miljøene, jo sterkere mesosystem (Gulbrandsen, 2017).

3.1.3 Eksosystemet

Det tredje systemet i Bronfenbrenners modell; eksosystemet, er en utvidelse av mesosystemet. Eksosystemet er forbindelsene mellom ulike miljøer, der fokuspersonen ikke er aktivt deltakende i det ene miljøet. Det dreier seg for eksempel om foreldrenes arbeid, foreldrenes sosialstatus, nabolag, familiens omdømme og venner osv. I denne masteroppgaven vil eksosystemet omhandle de ansatte på mottakets sosiale liv, privatliv osv. (Gulbrandsen, 2017).

3.1.4 Makrosystemet

Det siste systemet, makrosystemet, tar for seg den kulturelle konteksten rundt barnets oppvekst, for eksempel politikk og lover. Makrosystemet ivaretar de overordnede kulturelle aspektene ved den sosialøkologiske modellen (Gulbrandsen, 2017). Innen temaet på denne masteroppgaven vil asyl- og innvandringspolitikken i Norge være en del av makrosystemet.

Ved hjelp av denne modellen, og disse fire systemene, skal vi se i hvilken grad rettighetene til de enslige mindreårige asylsøkerne, i forhold til utvikling, omsorg og sosial utfoldelse, blir realisert. Som nevnt ovenfor er disse fire systemene avhengig av hverandre, og utvikles i interaksjon med hverandre. Dersom det eksempelvis er svikt i mikrosystemet vil dette kunne føre til svikt i andre system. I denne masteroppgaven er det i hovedsak 1) mikrosystemet og 4) makrosystemet som er relevant. I mikrosystemet ligger hvilke relasjoner den enslige mindreårige har til sine omsorgspersoner i asylmottaket, hvilken rolle barnet spiller i samspillet med de andre på mottaket, og hvilke muligheter for utvikling gjennom skole og fritid som blir tilbydd barnet. I makrosystemet ligger Norges asylpolitikk. Herunder hvilke

regler og lover som gjelder for de enslige mindreårige asylsøkerne, og grunnlaget som skal sikre dem en tilstrekkelig omsorg-, og livssituasjon.

3.2 Traumebevisst omsorg

I arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere er man involvert i en gruppe barn i sårbare situasjoner. Disse barna har sannsynligvis gått gjennom mange situasjoner som man har vanskelig for å sette seg inn i uten selv å ha kjent det på kroppen. Mange av disse barna har opplevd vold, krig og tap av personer som har vært viktige for dem. Det å være enslig mindreårig asylsøker innebærer uansett at barnet har forlatt sine omsorgspersoner. Å være belastet av traumer kan påvirke selvbildet og kognitiv fungering hos barnet (Christie, Døhlie & Eide, 2011). Traumebevisst omsorg (TBO) er en nytenkende tilnærming til behandling av barn og unge med mye bagasje. Denne omsorgstilnærmingen har vist stor framgang de siste årene. Traumebevisst omsorg tar utgangspunkt i hvordan krenkelsener og psykologiske traumer påvirker barns utvikling og fungering (Steinkopf & Jørgensen, 2013, s. 1). TBO er en omsorgsform som går på å forstå atferden til barna, og møte dem med respekt og forståelse (Steinkopf & Jørgensen, 2013). De tre ”byggesteinene” i TBO er trygghet, relasjon og følelsesregulering. Ved å linke dette opp mot oppgavens tema og problemstilling ser vi at relasjon er den byggesteinen som faller tettest med problemstillingen. Relasjon til de ansatte, representant og venner er noe at det som får mest fokus i oppgavens analyse. Relasjoner blir sett som avgjørende for tilstrekkelig omsorg. For å bidra til trygghet for den enslige mindreårige asylsøkeren kan for eksempel skolen, boforholdene, rominndeling, de andre beboerne o.l. være avgjørende. Den siste byggesteinen; følelsesregulering, er ikke her benyttet. Denne oppgavens tema er begrenset, og jeg ser ikke følelsesregulering som relevant for min oppgave.

Omsorgsformen vektlegger at omsorgspersonene rundt barnet i høyere grad skal se bort fra uønsket atferd, og fokusere på hva som ligger bak denne atferden. På den måten vil omsorgspersonen fungere beskyttende for barnet, og få det til å føle seg beskyttet og forstått (Pynoos, Steinberg & Piacentini, 1999). Bruk av denne omsorgsformen viser barn at det er naturlig å ha emosjonelle reaksjoner, og at målet ikke er å avskaffe slike reaksjoner fullstendig (Steinkopf & Jørgensen, 2013). Det å sette ord på barnets følelser, vil også kunne bidra til å lære dem håndtering av emosjonelle reaksjoner. Å lære barna å kontrollere sine

emosjonelle reaksjoner, og lære dem andre måter å reagere på, er hovedmålet med denne omsorgsformen (Steinkopf & Jørgensen, 2013).

4.0 Dagens kunnskapsstatus

Forskning bør være kumulativ, dette innebærer at den er oppdatert på, og tar hensyn til tidligere forskning rundt det aktuelle temaet (Dalland, 2012). I arbeidet med denne oppgaven har jeg satt meg inn i tidligere forskning rundt temaene asylsøkere, spesielt enslige mindreårige, flyktninger, omsorg, relasjonsbygging, utvikling og asylmottak. For å finne artikler, forskning og utredninger på relevante tema for min masteroppgave brukte jeg hovedsakelig Universitetet i Bergen sin søkemotor; BORA. Jeg brukte også Google Scholar som er google sin søkemotor for vitenskapelig litteratur. Innenfor disse brukte jeg stikkord som enslig mindreårig, asylsøker, omsorg og relasjoner for å finne tekster som går på det samme temaet som min oppgave. I tillegg fikk jeg en del hjelp av veileder til å finne relevant litteratur for min studie. Jeg brukte også kildene i de artiklene jeg hadde funnet, til å føre meg videre til andre artikler og annen forskning. En del av litteraturen som er benyttet i denne masteroppgaven er såkalt ”grå litteratur”, altså rapporter o.l. som oftest ikke finnes i søkemotorer for vitenskapelig litteratur. På denne måten endte jeg opp med en rekke tidligere forskninger som var av relevans for min oppgave. Vi skal nå se nærmere på de som var mest relevante, og som la grunnlaget for min oppgave.

4.1 Omsorgssituasjon for barn i asylmottak

UDIs rapport (Tonheim, Derluyn, Rosnes & Zito, 2015) forsker på barn i asylsøkerfasen. De intervjuer ansatte på asylmottak der det bor barn under 18 år, enslige mindreårige asylsøkere, noen asylsøkerforeldre samt noen fagekspertter. Rapporten deres tar for seg Danmark, Sverige og Luxemburg, og kartlegger deres arbeid med asylsøkende barn. Denne rapporten viser at de ansatte mener det er viktig med både praktisk og emosjonell støtte for barna i livskrise. En av informantene uttrykte det slik: «Det viktigste er at de blir sett og hørt» (Tonheim et al., 2015, s. 108). Montgomery og Linnet (2012) argumenterer også for at mest mulig stabile rammer er viktig for disse barna. Spesielt de yngre barna vil dra nytte av å slippe å forholde seg til mange forskjellige voksenpersoner. Funn fra Tonheim og kollegaers forskning kan synes å peke i retning av at fosterhjem er en bedre løsning for enslige mindreårige asylsøkere. Familiesituasjonen, uavhengig om det er biologisk familie eller fosterfamilie, er sett på som den best egnede arenaen for oppvekt og utvikling (Tonheim et al., 2015). Også Cox (2011) sin forskning, basert på asylsøkere i Storbritannia, vektlegger viktigheten av relasjoner og

poengterer at å være gode lyttere er viktig for å skape relasjoner til asylsøkerne. I følge Larsen (2004) innebærer det å være en god miljøterapeut å være stabil og fleksibel, men ikke ettergivende. Sensitiv, men ikke uprofesjonell, og autoritær men ikke undertrykkende. Slike miljøarbeidere i norske asylmottak mener forskerne vil fremme utvikling og skape trygghet for de enslige mindreårige asylsøkerne (Bengtson & Ruud, 2013). Forskjellig forskning viser at dersom omsorgen i asylmottaket skal være av tilstrekkelig kvalitet kreves det høy kompetanse, kunnskap og erfaring hos de ansatte (Lidén et al., 2013; NOU, 2011; Paulsen, Michelsen & Brochmann, 2015). At det er høyt kunnskapsnivå hos miljøarbeiderne på et asylmottak kan være avgjørende og en beskyttende faktor for blant annet utvikling av psykiske lidelser. Dessuten vil det bidra med å tilrettelegge for integreringsprosessen. Lidén et al. (2013) gir uttrykk for at lav bemanning og lav faglig kunnskap fører til for dårlig oppfølging av de enslige mindreårige. Lauritsen og Skagen (2009) har skrevet en rapport på vegne av Redd Barna, som finner at kunnskapsstatusen til de ansatte på norske asylmottak ikke er tilstrekkelig. De har ført en forskning der de vektlegger hvilke fordeler man kan få av å undervise de ansatte i mottak. De finner at tilbudene asylsøkende barn får i for høy grad varierer. I likhet med de andre forskningene mener Lauritsen og Skagen (2009) at økt kompetanse hos de ansatte vil bidra til å sikre en sunn utvikling for barna.

Rapporten til Berg og Tronstad (2015) finner at livskvaliteten til asylsøkende barn skiller seg fra andre barn, da de opplever utrygghet og usikkerhet rundt bo- og omsorgsforholdene. De asylsøkende barna oppga at de slet med nattesøvn på grunn av mangel på stabilitet og trygghet. Asylsøkerne som befinner seg i mottak har gjerne forlatt familiene sine i farlige situasjoner, og bærer med seg stor bekymring over mennesker de kanskje ikke har muligheten til å kontakte (Aarset, Aamodt & Engebriksen, 2016). Stabile og trygge rammer kan bidra til å redusere disse bekymringene, og traumene de enslige mindreårige i asylmottakene står ovenfor. Rapporten til Berg og Tronstad (2015) ser også på hva de enslige mindreårige asylsøkerne selv mener de trenger av omsorgstilbud. De uttrykker særlig behov for både emosjonell støtte og for praktisk oppfølging og tilrettelegging. Rapporten finner at disse barna i høy grad er usikre og bekymrer seg for fremtiden. Den viser at det ikke alltid er de tidlige traumatiske opplevelsene som påvirker ungdommen mest, men også usikkerheten rundt omstendighetene her og nå (B. Berg & Tronstad, 2015). Kohli (2011) går i sin forskning inn på ”tilhørighet”. Han mener at det er viktig for utviklingen og selvfølelsen å føle at man tilhører noe eller noen. At opplevelsen av trygghet ikke blir til tilfeldig, men oppstår på bakgrunn av en serie av handlinger som bygger tillit.

UDIs rapport «Rehabilitation and social reintegration of asylum-seeking children affected by war and armed conflict» (Tonheim et al., 2015) forsker blant annet på viktigheten av relasjoner for barn i asylsøkerfasen. I følge denne rapporten er stabile relasjoner og god voksenkontakt lettere å oppnå i fosterhjem enn i et asylmottak der de samme voksne ikke er til stede hele tiden. Det er mange flere å forholde seg til i et asylmottak, noe som kan føre til usikkerhet. Tonheim et al. (2015) ser på bruk av fosterhjem, og hun finner at bruk av fosterhjem er mye mer utbredt i Sverige enn i Norge. Flere forskninger støtter funnene om at omsorgen i fosterhjem ofte er bedre enn omsorgen i asylmottakene (Lidén et al., 2013; NOU, 2011; Paulsen et al., 2015).

Det er også viktig at de ansatte på mottakene og institusjonene har kunnskap om de enslige mindreårige og hjemlandene deres (Lidén et al., 2013). Hvorfor barnet har flyktet, hvor det kommer fra, familiens status osv. er informasjon som kan gjøre tilknytningen mellom de ansatte og barnet lettere. I følge Bengtson og Ruud (2013) skal omsorgen være utviklingsstøttende. I dette begrepet legger de vekt på både omsorg, utvikling og støtte. Utviklingsstøttende utvikling innebærer at barna gis tilstrekkelig og god omsorg, og at kunnskapen om omsorg, tilknytning og resiliens tas i bruk. Resiliens beskrives som barnets motstandsdyktighet, eller evne til å håndtere motgang (Anderson, 2003). Det legger også til grunn at den voksne omsorgsgiveren har en betydelig rolle for barnets utvikling. Det er viktig å huske at omsorgssituasjonen, bosituasjonen, fritidsaktivitetene, de sosiale relasjonene og alt rundt dette er midlertidig for et barn i en asylsøkerfase. Barnet venter på svar på om de må forlate landet, og dersom de ikke må forlate landet, må de sannsynligvis flytte til en annen del av landet. Derfor vil barnet sannsynligvis måtte bytte skole, bolig og fritidstilhørighet minst en gang til. Alle disse arenaene er viktige for barnets utvikling, men de er også avhengig av en viss stabilitet (Bronfenbrenner, 1979). I følge Bengtson og Ruud (2013) skal arbeid på mottak i høy grad dreie seg om stabilitet og rutiner, dette er også avgjørende for å gi rom for utvikling jf. Bronfenbrenners sosialøkologiske modell (1979). Stabilitet i omsorgspersoner, rutiner for måltider og skolegang er også viktige faktorer for barnets trygghet. For eksempel kan gode kveldsrutiner begrense søvnevanskene (Bengtson & Ruud, 2013). Medfødte resiliensfaktorer kan ikke påvirkes, men som ansatt på institusjonene kan man bidra til høyere trivsel ved å lage en stabil hverdag for barnet, øke opplevelsen av mestring og tilrettelegge for god læring. Eksempelvis vil barnet ha god nytte av metoder for å takle sin sorg, og strategier for hva det skal gjøre når sorgen eller redselen kommer (Lidén et al., 2013). Det er viktig å

framheve de positive og beskyttende faktorene, for å legge mindre fokus på de belastende faktorene. Barnet vil ha nytte av mestringsfølelse, opplæring i språk og kultur, og følelse av egenverd.

Sønsterudbråten et al. (2018) finner at det er et stort skille mellom de ansatte i mottakene, og hvordan de oppfatter og forstår relasjoner til enslige mindreårige. I noen mottak tas disse relasjonene for gitt, mens andre mottak legger i høy grad vekt på relasjonsbygging. I relasjonsbyggingen legger de vekt på aktiviteter som bringer dem nærmere ungdommen. Rapporten nevner matlaging, fotballspilling og måltider som viktige for å danne relasjoner til barnet (Sønsterudbråten et al., 2018). Rapporten fremhever at det er like store variasjoner innad i mottaket, som det er mellom mottakene. I samtlige av undersøkelsens asylmottak var det ungdommer som opplevde å ikke bli sett og som ikke følte at det ansatte brydde seg om dem. Rapporten fastslår at dette er noe av grunnlaget for særkontaktordningen. Målet er at man skal nå ut til alle barna i mottaket, og at ikke grupper eller enkeltindivider skal falle utenfor (Sønsterudbråten et al., 2018). Likevel finner rapporten at særkontaktordningen ikke fungerer like godt overalt, og at også her viste forskningen til stor variasjon.

Rapporten til Paulsen (2015) går også inn på det faktum at mange asylsøkere "forsvinner" fra asylmottakene. Den finner at det er politiet sitt ansvar å spore dem opp, men at de ansatte på mottakene ofte utsetter å sende melding om at personer er savnet (Paulsen et al., 2015). Rapporten finner i høy grad at en del av omsorgstilbudene i norske asylmottak svikter. Artikkelen til Eide og Hjern (2013) støtter opp om mange av de samme funnene som presentert hittil i kunnskapsstatusen. Den finner i tillegg at mange av de enslige mindreårige asylsøkerne klarer seg bra på tross av deres fortid og sårbare situasjon. Studien viser også at mindreårige som har blitt separert fra sine foreldre/foresatte har høye nivåer av depressive symptomer. Mye høyere enn de som ikke var enslige "unaccompanied". Likevel fastslår den at på lang sikt har de fleste enslige mindreårige i høy-inntekts land vist suksessfull utvikling. Den tar for seg at i Sverige er alle enslige mindreårige under 18 år tatt hand om av den samme loven, mens det i Norge er et skille mellom de under og over 15 år. Artikkelen konkluderer med at de enslige mindreårige ønsker å bli sett som normale ungdommer, og at de ønsker representanter som er stabile og ansvarlige. De ønsker å føle trygghet og tilhørighet i Norge (B. Berg & Tronstad, 2015; Eide & Hjern, 2013).

UDIs rapport ”et trygt sted å vente” (Sønsterudbråten et al., 2018) går inn på dette med representant. Kravene for en representant er formulert i Utlendingsloven som ”egnethet”. Det er fylkesmannen som avgjør om en person er egnet til å være representant (Sønsterudbråten et al., 2018). Rapporter reiser spørsmål om det er opp til flaks og uflaks og få en god representant. I følge Sønsterudbråten et al. mottar representantene for lite kostandsdekkinger for å tilstrekkelig kunne føre tilsyn med mottakenes omsorgspraksis. Dette betyr at dersom representantene skal kunne undersøke om mottakenes omsorg er forsvarlig, vil dette sannsynligvis kreve midler av egen lommebok. Representantene har ikke selv ansvar for å dekke omsorgsbehov for den enslige mindreårige, men de har ansvar for å følge opp om barnets behov blir ivaretatt. Sønsterudbråten et al. fant at i samtlige mottak de undersøkte i sin forskning var det noen barn som hadde relasjoner til representanter langt utover det som er lovpålagt og blir forventet av representanter. I alle mottakene var det noen informanter som hadde daglig kontakt, og gode forhold til representanten. Samtidig var det også enslige mindreårige i alle mottakene som formidlet at de ikke hadde møtt representanten sin, og som ikke hadde noe relasjon til representanten.

4.1.1 Omsorg for asylsøkere over og under 15 år

Siden 2007 har ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere blitt delt mellom de under og de over 15 år (Deloitte, 2014). Da ble omsorgen for de under 15 år lagt til Bufetat, mens omsorgen for de over 15 år ble gitt til Utlendingsdirektoratet (UDI) (Redd Barna, 2017). Dette skillet ble i hovedsak gjennomført for å forbedre vilkårene for barna under 15 år. Målet var at omsorgen også for de over 15 år, på sikt skulle flyttes fra UDI til Bufetat, men denne omsorgsflyttingen ble utsatt grunnet manglende ressurser og økende ankomst av enslige mindreårige (Skagen, 2011). De enslige mindreårige som er under 15 år blir altså plassert i omsorgssentre i barnevernets regi, mens de over blir plassert i asylmottak i regi av utlendingsdirektoratet.

Paulsen et al. sin forskning (2015) ser på at denne gruppen under 15 år får et mye bedre tilbud for bosetting og omsorg enn de over 15 år. Barnevernsansatte i rapporten viste bekymring over hvor få ansatte det var i normale asylmottak for enslige mindreårige over 15 år, og reiser spørsmål om hvorfor det er mye høyere bemanning i omsorgssentre for de under 15 år. Også rapporten ”i velferdsstatens venterom” (NOU, 2011: 10) retter kritikk mot dagens omsorgspraksis for enslige mindreårige asylsøkere, spesielt de over 15 år. Utredningen viser bekymring over at barna over og under 15 år ikke mottar tilsvarende omsorgsstandard.

Paulsens forskning (2015) finner også at bemanningen, og kompetansen hos bemanningen generelt er for lav på mottakene, og at den er høyere på omsorgssenter. Det stilles høyere kunnskapskrav til bemanningen på omsorgssentrene, samt høyere bemanning. Deloitte (2014) sin studie støtter disse funnene og retter kritikk omsorgsløsningen for de enslige mindreårige asylsøkerne over 15 år. Den finner at asylmottakene ikke er pålagt de samme reglene og kvalitetssikringene. Asylmottakene har ikke de samme kravene til kompetanse hos de ansatte som omsorgssentre har. Deloitte sin studie finner grunn til å tro at de ytre rammene, og lovgivningen i omsorgssentrenes daglige virksomhet er bedre tilpasset de enslige mindreårige asylsøkernes behov, enn hva de er på asylmottak. Klaveness' (2013) forskning støtter også disse funnene rundt omsorg for asylsøkere over og under 15 år. Også hun finner at enslige asylsøkere mellom 15 og 18 år, mottar et mye dårligere tilbud enn de under 15 år. Hun sier videre at asylmottakene de over 15 år blir bosatt på, har betydelig lavere standard. Dette gjelder både bygningens standard, samt antall og kompetanse hos de ansatte.

Lav bemanning og lav kompetanse kan føre til at de ansatte ikke vet hvordan de skal behandle barn i krise, eller ikke har kompetanse til å følge dem opp på en tilstrekkelig måte. Deloitte (2014) sin studie ser på omsorg og krav til bemanning og kompetanse i omsorgssenter for enslige mindreårige under 15 år. Omsorgssentrene er en del av ansvarsområdet til Bufdir, og reguleres etter krav for institusjoner i regi av barnevernet (Deloitte, 2014). Barnevernloven (1992) kapittel 5A presiserer hva disse kompetansekravene innebærer i omsorgssentrene. Det fremkommer at i omsorgssentre for mindreårige asylsøkere skal 50% av de ansatte ha barnevernfaglig/sosialfaglig kompetanse. I tillegg til barnevernfaglig og sosialfaglig kompetanse er flyktningefaglig kompetanse favnet inn i de 50% kravene for institusjonen. Innen flyktningefaglig kompetanse ligger kunnskaper rundt migrasjon, virkninger av migrasjon, hvilken innvirkning en tilværelse i eksil kan ha på enkeltpersoner og grupper mennesker, kunnskap om flyktningssituasjon, flyktnings rettigheter/internasjonalt rett, flyktnings mestringsstrategier, tilbakevending og retur til hjemlandet (Deloitte, 2014, s. 22). Under "UDIs krav til asylmottak" i kapittel 2.7, kan vi se at det også er satt krav til asylmottak, men at kravene ikke er like høye når det kommer til kunnskap og kompetanse hos bemanningen, eller antall ansatte (UDI- RS-2011-034).

4.1.2 Utvikling av psykiske lidelser

Enslige mindreårige asylsøkere er i høyrisikogruppe for å utvikle psykiske lidelser. Helt vanlige utfordringer er søvnproblemer, angst, uro, stress, flashbacks, irritabilitet og konsentrasjonsvansker (Kvello, 2015; Sønsterudbråten et al., 2018). Eide og Hjern (2013) fant i sin forskning høye nivåer av depressive symptomer hos disse barna. I hvilken grad det enkelte barnet opplever slike problemer avhenger av barnets sårbarhet, resiliens, barnets alder, hvilken asylsøkersituasjon barnet møter osv. Dermed kan bosituasjonen og bemanningen i mottaket være av beskyttende eller belastende faktor for utviklingen av psykiske utfordringer, alt etter hvilke forhold de enkelte enslige mindreårige opplever. I en studie har Oppedal et al. (2008) forsket på forekomst av depresjon blant barn som kom til landet som enslige mindreårige asylsøkere. Resultatene av studien viste at de enslige mindreårige som besvarte den, hadde i gjennomsnitt veldig høyt nivå av psykiske plager og utfordringer som går ut over hverdagsaktivitetene deres. Oppedal et al. (2008) finner også at ensomhet i stor grad påvirker de enslige mindreårige asylsøkerne. Cox (2011) finner i sin studie at isolasjon fra omverden, og usikkerhet i livssituasjon kan resultere i dårlig psykisk helse og depresjoner. Bengtson og Ruud (2013) støtter opp om dette i sin forskning og viser at mangel på kontakt med jevnaldrende og sosiale relasjoner kan være med på å bremse utviklingen av kunnskap om moral, intime relasjoner og identitet. Som sagt er resiliens en beskrivelse av barns forskjellige grad av å takle utfordringer i livet (Anderson, 2003). Grad av resiliens hos et barn avhenger av beskyttelsesfaktorer rundt barnet. Anderson mener det er avgjørende for å styrke barnets evne til mestring å fronte de positive forholdene i barnets omgivelser. Hun nevner skolen, fritidsaktivitetene og bosituasjonen som støttespiller for mestring i barnets hverdag. Disse forskningene viser at det er avgjørende å skape stabilitet i bo- og omsorgssituasjonen for å begrense utviklingen av psykiske lidelser hos barna.

For å gi enslige mindreårige asylsøkere høyest mulig sjanse for å unngå psykiske lidelser som for eksempel posttraumatisk stresslidelse, er det viktig at de menneskene som møter disse barna i deres asylsøkerfase har kunnskap om og kjennskap til barns utvikling i ulike aldersfaser, hva brudd på tilknytning kan ha å si for barnet og hva som er av beskyttende- og belastende faktorer. Ikke minst må de ha kunnskap om psykiske lidelser hos barn og unge, og hvilke reaksjoner og utfordringer de kan møte (Sønsterudbråten et al., 2018).

4.2 Boforhold for enslige mindreårige

Barna i norske asylmottak skal motta et ”nøkternt men forsvarlig” botilbud (NOU, 2011:10). Mona Hoel (2014) finner noen utfordringer vedrørende forståelse av blant annet barnevernloven (1992) og det praktiske rundt bosettingen. Studien hennes sier blant annet at vurderingen av det enkelte barns behov, i for høy grad påvirkes av hvem denne vurderingen utføres av. Denne vurderingen, på bakgrunn av barnets beste, gjelder både bosetting i kommunene, men også hvilke behov de enslige mindreårige asylsøkerne har i asylmottaket. Studien til Hoel (2014) finner også at i hvor høy grad barnets behov blir møtt, varierer. Masteroppgaven finner at selv om beslutninger i følge barnevernloven skal være basert på barnets beste, er det ikke alltid dette som i hovedsak ligger til grunn for bestemmelsene. For eksempel virker kommunens økonomi og disponering av midler inn på tiltak for enslige mindreårige asylsøkere (Hoel, 2014). Dette kunne vi blant annet se under kapittel 4.1.1, ved at omsorgen for de enslige mindreårige over 15 år ikke ble ført over til Bufetat likevel.

Lidén et al. (2013) finner at det ikke er utarbeidet gode nok normer for driften av asylmottak, både når det gjelder kompetanse hos bemanningen, ressurser og boligstandard. Dette gjør at standarden er langt lavere i asylmottakene enn den er i eksempelvis institusjoner i barnevernets regi. Forskningen til Lidén et al. (2013) viser også at det er problematisk at mye av asylmottak-virksomheten blir igangsatt i kortvarige driftsavtaler. Det gjør det utfordrende å skape kontinuitet og kompetanse i bemanningen. Lidén et al. (2013) finner også at de kortvarige driftsavtalene gjør at forhold som oppussing av bolig og trangboddhet ikke blir prioritert. Tonheim et al. (2015) vektlegger at forsvarlige boforhold for et barn innebærer plass til privatliv, plass for foreldre og barn til å være atskilt, samt plass til å gjøre hjemmelekser i fred. Trangboddhet legger altså ikke til rette for en sunn utvikling for barnet. Også Kohli (2011), som har forsket på enslige mindreårige asylsøkere i Storbritannia, understreker at ”hjemmet” skal være et sted for utvikling, gode relasjoner og trygghet. Garvik, Paulsen og Berg (2016) peker på at en bolig skal være mer enn en adresse og et tak over hodet. Et hjem skal bidra til trygghet, omsorg og stabilitet. Disse forskerne stiller seg bak at bosituasjonen har mye å si for grad av integrering i samfunnet.

Studien til Berg og Tronstad (2015) finner også varierende boforhold. Ikke bare mellom ulike mottak, men også innad i mottakene. Beliggenhet og størrelse på mottaket, samt kvaliteten på

boligene og rommene var noen av forholdene som varierte. En god bosituasjon i norske asylmottak skal i følge Garvik et al. (2016) tilrettelegge for selvbestemmelse, og forberede voksenlivet. Det er den enkelte kommune som skal finne de beste tiltakene i forhold til bosetting for den enkelte asylsøkeren. B. Berg (2013) går inn på at samfunnet og kommunene står ovenfor et dilemma når det gjelder bosettingen av de enslige mindreårige. Det å finne gode løsninger for bosituasjon, og det å finne raske bosettingsløsninger blir ofte et enten/eller. Bosettingen Berg (2013) refererer til handler i høyest grad om bosetting etter innvilget asylsøknad, men kan også gjelde for plassering i asylmottak. I Rettighetsforskriften (2011) §1 sies det at institusjonene har ansvar for at barn blir sett og hørt. Denne forskriften skal utfylle barnevernloven (1992), og av den fremkommer at det enkeltes barns medbestemmelsesrett «må la seg forene med institusjonens ansvar for driften, herunder ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen» §7, første ledd.

4.3 Skolegang for asylsøkende barn

Lidén et al. (2013) har forsket på enslige mindreårige asylsøkeres skoletilbud i Norge. De fant at barna mottok ulike tilbud også når det kom til skolegang. Forholdene varierte både i kvaliteten av opplæringen, undervisningsopplegg og klasseoppsett. Noen av de enslige mindreårige gikk i egne klasser for enslige mindreårige, noen gikk i vanlige skoleklasser, mens noen gikk på egne skoler. Tonheim et al. (2015) viser til forskere som finner at en god skolesituasjon sannsynligvis fører til god utvikling og bidra til barnets integrering. Deres forskning viser at i Danmark går enslige mindreårige asylsøkere på egne skoler på mottakene. Dette mener de får konsekvenser for mulighetene til å danne relasjoner til danske ungdommer (Tonheim et al., 2015). Forskning på enslige mindreårige asylsøkeres levekår i Sverige har også sett på viktighet av skole (Lundberg & Dahlquist, 2012). Denne forskningen fant at de enslige mindreårige asylsøkerne i studien selv ser skole som noe veldig viktig, både for språkkunnskapene og ikke minst for fremtiden (Lundberg & Dahlquist, 2012). En god skolesituasjon, med positive sosiale utfordringer og stimuli vil sannsynligvis føre til vinning innenfor psykisk helse (Tonheim et al., 2015).

Skolen er en arena som kan bidra til trygghet og struktur i hverdagen til den enslige mindreårige. Skolehverdagen kan dessuten bidra til utvikling av sosial kompetanse, vennskap og ikke minst forhold til voksne (Montgomery, 2008). Berg og Tronstads (2015) forskning støtter denne påstanden, og legger til at usikkerhet knyttet til skolegang også bidrar til lavere

livskvalitet for de enslige mindreårige asylsøkerne. Berg og Tronstads forskning fant at grunnskoletilbudet var godt fungerende, og kom raskt på plass etter ankomst, men at for videregående opplæring var situasjonen ikke den samme. Selv om ungdommer som venter på svar på asylsøknad har rett til videregående skole, viser rapporten at opptaksreglene gjør dette vanskelig. De fleste må vente til neste skoleår (B. Berg & Tronstad, 2015). Også Eriksens forskning (2011) viser at skoletilbudet for asylsøkere i noen tilfeller har potensial for forbedring. De finner variasjon mellom kommunene når det gjelder organisering av opplæringen. Eriksen (2011) finner at selv om kommunene åpner for videregående opplæring for barn i asylsøkerfasen, er veien lang og gå for å komme inn. De har gjerne ikke karaktergrunnlag på lik linje med barn som har gått på norsk skole, noe som kan gjøre inntaksarbeidet utfordrende. Hennes forskning reiser et dilemma når asylsøkerne blir flyttet mellom mottak, eller fra mottak til annet bosted, grunnet at den videregående opplæringen de enslige mindreårige asylsøkerne blir tilbydd er varierende mellom kommunene. Dette byr på utfordringer for asylsøkeren når han/hun blir flyttet til en annen kommune (Eriksen, 2011).

Skolen kan bidra til å være en stabil arena og en normalitet i en fase som ofte preges av usikkerhet og lite stabilitet (Sønsterudbråten et al., 2018). Asylsøkerfasen er preget av opprivninger av fortiden og usikkerhet for fremtiden, og for disse barna kan skolen være en trygghet som får tankene over på noe annet. Pastoor (2012) sier også noe om betydningen av skoletilhørighet for integreringen av barnet. Hun finner at skolen i høy grad er avgjørende for integrering, sosial kompetanse, språkutvikling, faglig kompetanse og for å kunne bli selvstendige deltakere i det norske samfunnet. Hun anser skolen som en viktig arena for å bedre framtidsutsiktene til de enslige mindreårige asylsøkerne, og mener tilgangen til skole er avgjørende for å gi dem mulighet til å utvikle sitt potensiale. Hun går også inn på mestringsfølelse, og finner at dette er avgjørende for den enslige mindreåriges selvfølelse og villighet til å delta i norsk skole og utdanning (Pastoor, 2012). På bakgrunn av en mengde annen forskning peker hun på at enslige flyktninger og asylsøkere dessverre faller utenfor når det kommer til både inkludering i utdanning, arbeidsliv og generell samfunnsdeltakelse (Dybdahl, Christie & Eid, 2006; Eide, 2000; Eide & Broch, 2010; Oppedal et al., 2008; Rutter, 2006).

Lovgivningene rundt skoletilbud for enslige mindreårige asylsøkere i Sverige fremstår nokså likt de norske lovene. Norge og nordiske land har lenge vært de landene som best sikrer enslige mindreårige asylsøkere rettigheter på lik linje med andre barn i landet (Jørgensen,

Leth & Montgomery, 2011). Det danske, svenske og norske skolesystemet er nokså like, med 10årig opplæringsplikt (Balle, 2012). Forskning fra Danmark finner at også der er undervisningsopplegget for de enslige mindreårige varierende (Bolette, 2017). Alt etter hvilke kommuner de er bosatt i, blir de plassert i spesialskoler for enslige mindreårige, eller på vanlige "folkeskoler". I følge artikkelen er dilemmaet det samme som denne oppgaven vektlegger, at det er utfordrende å tilrettelegge for undervisning i en midlertidig situasjon (Bolette, 2017). I følge Sønsterudbråten (2018) er det viktig med skolegang i ungdomsperioden, da hjernen er særlig mottagelig for læring. Hun fremhever at denne fasen da hjernen er særlig mottakelig for læring ikke er en fase man kan hente tilbake dersom den ikke blir utnyttet.

Rask integrering er hovedmålet for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger generelt (Pastoor, 2012). For barn og unge er skolen en viktig arena for denne integreringen. På skolen lærer de ikke bare det faglige, men de tilegner seg kunnskap om kulturen, språket, normene i samfunnet og sosiale koder. Dette er avgjørende kunnskaper og erfaring for å bli integrert og aktiv i et samfunn, og for framtidsutsiktene til de unge flyktingene (Pastoor, 2012).

Alle barn har i følge FNs barnekonvensjon artikkel 28 og 29 (1989) rett til utdanning. Likevel viser forskning at enslige flyktningbarn ofte faller utenfor i den norske skolen (Pastoor, 2012). For å gjøre flyktningbarnas fremtid tryggere og for å ivareta barnets utviklingsbehov er skolegangen av stor betydning. Rett til videregåendeopplæring er dessuten uavhengig av om barnet har fått oppholdstillatelse eller ikke, jf. opplæringslova (1998). Alle barn som forventes å oppholde seg i landet i mer enn tre måneder har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Når et barn kommer til Norge som asylsøker er det kommunen barnet blir plassert i som plikter å stille med opplæringstilbud for barnet. Hvordan dette blir gjennomført varierer fra kommune til kommune (Pastoor, 2012; Sønsterudbråten et al., 2018). Forskning har vist at de fleste mindreårige asylsøkere relativt raskt får tilbud om skoleplass. En fordel med å bli plassert i en ordinær skoleklasse vil være den sosiale tilhørigheten, samt at barna får bedre mulighet til rask utvikling av gode språklige ferdigheter. Fordelen med en egen klasse eller skole er at det kan legges mer fokus på tilrettelagt språkopplæring, som grunnleggende ordforklaringer og bokstavinnlæring (Pastoor, 2012).

Sønsterudbråtens forskning (2018) finner at noen lærere forsøker å tilrettelegge opplæringen etter om barnet har fått oppholdstillatelse eller ikke. Eksempelvis kan en ungdom som ikke

har fått oppholdstillatelse ha mer nytte av opplæring i engelsk. Likevel viser lærerne i Sønsterudbråten forskning at dette er vanskelig å opprettholde, da en klasse oftest er en mikse av ungdommer med og uten oppholdstillatelse. Derfor finner forskningen at det oftest er en gruppe som får mindre tilrettelagt undervisning enn den andre. For å oppleve mestring og for å lykkes på skolen trenger de enslige mindreårige asylsøkerne hjelp utenfor skolen. Sønsterudbråten (2018) viser at mange av de enslige mindreårige asylsøkerne i hennes forskning vegrer seg fra å gå på skolen, og at det er vanskelig å motivere dem til å gå på skolen. De ansatte på mottaket spiller en viktig rolle for motivering. Vegringen fra skolegang er spesielt høy for de ungdommene som har fått avslag på asylsøknad, eller kun et tidsbegrenset opphold i Norge (Sønsterudbråten et al., 2018). Likevel viser forskningen hennes at de fleste informantene trekker frem skole som noe bra i hverdagen.

4.4 Fritidstilbud for asylsøkende barn

Forskningen til Paulsen et al. (Paulsen et al., 2015) tar opp fritidstilbudene for asylsøkende barn. Den finner at fritidstilbudene de enslige mindreårige under 15 år mottar, er mye bedre enn de tilbudene de enslige mindreårige over 15 år mottar (Paulsen et al., 2015). I tillegg varierer tilbudene de får både i opplegg og antall samt oppmuntring og tilrettelegging for å delta på disse fritidstilbudene. Studien til Lidén et al. (2013) støtter disse funnene, og finner i tillegg at variasjonen i opplegg og antall tilbud i stor grad avhenger av økonomiske begrensninger. Lidén og kollegaer sier også at midlertidighetssituasjonen i en asylsøkerfase bidrar til at fritidsaktiviteter får begrenset med økonomisk støtte. I følge Tonheim et al. (2015) er fritidsaktiviteter av positiv innvirkning på asylsøkende barn. Tilhørigheten i fritidsaktiviteter er viktig både for fysisk og psykisk helse. I omsorgssentre for enslige mindreårige under 15 år stilles det krav til fellesarealer egnet for fritidsaktiviteter, dette er ikke et krav som stilles til asylmottakene (Stang, 2014). Gross (2007 :14) diskuterte at fritidsaktiviteter og lek hjelper barn med å prosessere traumatiske opplevelser. Deltakelse i fritidstilbud bidrar til å føle trygghet og å bygge opp gode vennskap. Rapporten til Tonheim et al. (2015) finner at fritidsaktiviteter som foregår utenfor asylmottaket har positiv innvirkning på den sosiale integreringen. Det å være en del av eksempelvis et fotballag med andre barn utenfor asylmottaket åpner en ny sosial arena, og gir gode muligheter for vennskap utenom asylmottaket. I tillegg sier Tonheim et al. (2015) at å danne vennskap og tilbringe tid med barn i mer normale livssituasjoner, vil skape en følelse av normalitet i barnets hverdag.

Tonheim et al. (2015) finner i sin studie at vennekretsen til enslige mindreårige asylsøkere i høy grad består av andre barn og unge på mottaket, og at de i liten grad har kontakt med barn utenfor asylmottaket. Nyquist (2016) sin forskning støtter dette, og legger til at de enslige mindreårige hun har intervjuet i sin studie også har blitt kjent med få nordmenn. De nordmennene informantene hennes har blitt kjent med, har de møtt gjennom fritidsordninger. Forskning foretatt i Danmark finner også at de enslige mindreårige der finner det vanskelig å bli kjent med barn fra lokalsamfunnet, og at de lett blir isolert (Bendixen, 2016). Også Cox (2011) sin forskning fra Storbritannia, finner at mange asylsøkere generelt mangler støttende nettverk. Dette er noe for eksempel en fritidsklubb eller et fotballag kunne bidratt til. Det kan altså se ut som at dette er en utfordring på tvers av landegrensene.

Nyquists (2016) masteroppgave om enslige mindreårige asylsøkere og fritidstilbud finner at informantene i lav grad er kjent med organiserte fritidstilbud før de ankommer Norge. Hun viser også at eventuelt fravær fra fritidsaktiviteter sjelden skyldes manglende interesse. Hennes informanter så ikke på språket som noe hinder for fritidsaktivitetene, ”Nei, sport trenger ikke språk” (Nyquist, 2016, s. 60) formidlet en av hennes informanter. Nyquist (2016) finner at mange av de enslige mindreårige vegrer seg for å delta i organiserte fritidstilbud på grunnlag av lav selvtillit. Mange av de enslige mindreårige mener selv at de ikke er gode nok til å delta. Nyquist styrker også forskningen rundt integrering ved hjelp av fritidsaktiviteter. Hun finner at kommunenes fritidstilbud til enslige mindreårige asylsøkere er varierende, og at det ligger et stort potensiale i kommunenes rolle for organisering av fritidsordninger.

Lidén og Seland skriver en rapport for UDI om fritidsaktiviteter for barn i statlige mottak (2011). De finner at det stort sett blir tilbydd et bredt og variert spekter av aktiviteter for barn i statlige mottak, men at det likevel er store forskjeller mellom mottakene når det gjelder antall og omfang for organiserte fritidstilbud. De ser på at en del av fritidsaktivitetene i mottakene skjer på barnas eget initiativ, og med utstyr fra mottaket. En stor del av fritidstilbudene for barna i statlige mottak er altså ikke organiserte fritidsaktiviteter. Rapporten viser at kulturaktiviteter og kulturarrangementer er minst utbredt av aktivitetstilbud for barn i mottak, og at idrettstilbud, som fotball og ballidrett, er det som er mest utbredt (Seland & Lidén, 2011). Rapporten ser også på hvilke aldersklasser som har høyest deltakelse i de ulike aktivitetstilbudene. Den finner at idrettstilbudet er det tilbudet som treffer flest barn og unge, i bredest årsklasser (Seland & Lidén, 2011).

5.0 Forskningsmetode

En metode er en planmessig fremgangsmåte, som skal lede et prosjekt til sitt mål (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2009). I denne delen av oppgaven vil jeg presentere de metodiske valgene jeg har tatt i arbeidet med denne masteroppgaven, og beskrive hvordan prosjektet har blitt gjennomført. Denne delen av masteroppgaven skal gi et innblikk i kvalitativ metode, og detaljert forklare hvordan forskningen har blitt gjennomført fra start til slutt. Den skal redegjøre for hvilke etiske hensyn jeg har tatt, samt hvilke innsamlings-, - og analysemetoder jeg har benyttet meg av i arbeidet med denne masteroppgaven. Jeg vil først ta for meg oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Deretter hva som kjennetegner en kvalitativ forskningsmetode, og detaljert beskrive mitt arbeid med rekruttering, datainnhenting, transkribering og analyse av data.

5.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

En problemstilling kan ofte bestå av flere spørsmål man ønsker å besvare gjennom forskningsprosjektet (Green & Thorogood, 2014). Man utformer ofte en overordnet problemstilling, med noen forskningsspørsmål. Dette bidrar også til å avgrense oppgaven til nøyaktig hva man ønsker å besvare. Problemstillingen og forskningsspørsmålene bidrar gjennom hele forskningsarbeidet til å holde prosjektet til sitt gitte tema. Problemstillingen skal lede oss fra en allerede etablert forskning, frem til den kunnskapen vi ønsker å få frem på grunnlag av en ny studie (Grønmo, 2016). Den bidrar til å bestemme hva som er relevant litteratur, hvilken datainnsamlingsmetode man skal benytte, hvilke informanter man skal innhente og hvilke spørsmål intervjuguiden skal inneholde. Problemstillingen styrer altså hele forskningsprosjektet. Min problemstilling lyder som følgende:

«Hvordan opplever de enslige mindreårige asylsøkerne sin livs-, og omsorgssituasjon i asylmottak i Norge?».

For å avgrense denne problemstillingen, og for å få en mer tydelig fremvisning av oppgavens tema utformet jeg tre forskningsspørsmål, som skal bistå problemstillingen. Oppgavens forskningsspørsmål er:

- 1- Hvilken grad av emosjonell og praktisk støtte fra voksenpersoner opplever de enslige mindreårige i asylmottaket?
- 2- I hvilken grad er de enslige mindreårige asylsøkerne tilfreds med bosituasjonen?
- 3- Hvilke skoleordninger og fritidsaktiviteter får beboerne i norske asylmottak for enslige mindreårige tilgang på?

5.2 Fenomenologi og hermeneutikk

Fenomenologi dreier seg om å forstå fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den opplevs for informantene. Fenomenologi begrunnes i en forståelse av at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter (Kvale et al., 2009). Amedeo Giorgis (1985) forklarer at målet med fenomenologiske studier er å undersøke fenomener slik mennesker oppfatter dem, altså slik jeg ønsker å undersøke i denne masteroppgaven. På denne måten er ønsket å finne meningsbærende forhold ut fra fenomenet som er i fokus. Dette gjøres ved å studere erfaringer og oppfatninger mennesker har med det gitte fenomenet. For at dette skal være mulig må man åpne seg, og slippe andre (her: forsker) inn i ens oppfatninger og erfaringer (Langelo, 2016). Det krever også at forsker, så langt det er mulig, legger til side sin egen forforståelse og eventuelle antagelser man har av fenomenet fra før. Det er viktig for å kunne hente ut informasjon, med fenomenologisk tilnærming at informanten føler seg trygg og fri nok til å fortelle sin historie. I en perfekt intervjusituasjon, med fenomenologisk tilnærming skal informanten nærmest glemme forskeren og at han befinner seg i en intervjusituasjon (Lindseth & Norberg, 2004).

Hermeneutikk er læren om fortolkning av tekster (Langelo, 2016). Når man transkriberer datamaterialet, som vi skal komme inn på senere, gjøres talen og datamaterialet om til tekster. Lindseth og Norberg (2004) mener at det å fortolke en tekst, i bearbeidingen av datamaterialet, er en uunngåelig del av forskningsarbeidet i kvalitative studier.

Hermeneutikken bygger på at det er stor forskjell på muntlig og skriftlig tekst. Man må i bearbeidingen av datamaterialet i noen tilfeller gjette seg til betydningen av teksten, uten å kunne vite nøyaktig hva ”forfatteren” mente da han sa det (Lindseth & Norberg, 2004). Man bruker betydningen av ulike deler i teksten til å tolke helheten, samtidig som man bruker helhetlig oppfatning av teksten til å tolke de ulike delene. For å tolke teksten hermeneutisk må man lese den flere ganger, dele den inn i temaer, og sammenligne og drøfte temaene med annen relevant litteratur (Lindseth & Norberg, 2004). Gadamer (2013) skiller mellom metode

og hermeneutikk. Han mener at metode er noe man kan lære, mens hermeneutikk er en evne hos mennesket som gir forståelse (Gadamer, 2013). Den hermeneutiske sirkel forklarer hva som skjer når man fortolker en tekst, og danner oss meninger om innholdet i teksten. I den hermeneutiske sirkelen fortolker man teksten ut fra sin egen forståelse, man tolker informasjonen i teksten og får ny forståelse (Nilsson, 2007). I min masteroppgave er jeg inspirert av denne tanken for tolkning av tekster.

5.3 Kvalitativ forskningsmetode

Tema og problemstilling er som nevnt under punkt 5.1 avgjørende og skal ligge til grunn når man velger hvilken forskningsmetode man skal benytte seg av. Jeg anså kvalitativ forskningsmetode som hensiktsmessig fordi jeg ønsker å fordype meg i menneskers subjektive meninger og personlige erfaringer for å besvare oppgavens problemstilling. For denne typen forskning passer en fenomenologisk tilnærming inn (Lindseth & Norberg, 2004). En kvalitativ forskningsmetode tar for seg et smalere spekter av informanter, men gir mulighet for mer informative og utfyllende svar på de spørsmålene man velger å stille. En kvalitativ metode åpner også for forandringer og justeringer underveis i prosessen, og dermed innhenting av tilleggsinformasjon (Creswell, 2014). Thagaard (2013) beskriver kvalitativ metode som en metode for å oppnå høy forståelse av sosiale fenomen. Dette er også en metode som passer godt for temaer det ikke er gjort mye forskning på tidligere (Creswell, 2014). Metoden egner seg godt for forskning rundt psykologiske temaer, og på menneskers oppfattelse av fenomener. Jeg fant derfor at i mitt prosjekt, om de enslige mindreåriges subjektive opplevelser av å bo på asylmottak, passet denne metoden utmerket.

5.3.1 Kvalitet i forskningen

Når man gjennomfører en kvalitativ forskning og datainnsamling er det noen forhold det er viktig å ha i bakhodet. Påliteligheten, gyldigheten og overførbarheten til forskningen sier noe om hvor høy kvalitet det er over forskningsresultatet, og hvor troverdig forskningen er. Man må gjennom hele prosjektet ha et mål om å oppnå et gyldig og pålitelig resultat (Shenton, 2004). Troverdigheten er det overordnede målet ved kvalitativ forskning. Hele forskningsarbeidet skal bidra til å sikre høy troverdighet på forskningsresultatet. For å sikre dette er forskningens gyldighet og pålitelighet avgjørende. Gyldighet dreier seg i hovedsak om hvorvidt forskningen finner ut av det den var ment å finne. Prosjektet eller forskningen har høy gyldighet dersom konklusjonene faktisk blir støttet av datamaterialet som ble

innsamlet, og dersom datainnsamlingene resulterer i data som er relevant for forskningens problemstilling (Grønmo, 2016). Påliteligheten til prosjektet forteller hvor stabilt resultatet er. Dersom en forskning er pålitelig skal den kunne etterprøves, og ende med tilnærmet likt resultat. Altså vil ikke resultatene endres mye dersom andre forskere eller andre prosjekter utfører den samme forskningen (Creswell, 2014; Shenton, 2004). For å sikre påliteligheten i masteroppgaven er alle de metodiske valgene bak oppgaven beskrevet i detalj. På den måten kan leser vite hvordan forskningen er utført, og hvordan forsker har kommet frem til sitt resultat (Shenton, 2004). Dette lar også leser selv bedømme datamaterialet og resultatet av forskningen. I mitt prosjekt har jeg lagt mye arbeid i utvalget av informanter for å forsøke å gjøre påliteligheten høy. Jeg har valgt informanter fra ulike asylmottak for å unngå at resultatet sier noe særlig om det aktuelle mottaket (Shenton, 2004).

For å bidra til å styrke kvaliteten i forskningen har de ulike delene av oppgaven blitt sendt jevnlig til veileder for tilbakemelding. I tillegg har oppgavens tema blitt presentert på seminar for andre studenter og veiledere, her var det rom for innspill og nye syn rundt temaet. Dette bidrar også til kvalitetsstyrking av forskningen (Shenton, 2004). Det har også vært tett samarbeid med andre studenter underveis i oppgaveskrivingen, med innspill til hverandres oppgaver. Dette bidrar til å styrke kvaliteten i oppgaven, da den blir i lavere grad formet av prosjektets forsker (Shenton, 2004). Shenton (2004) argumenterer også for at det å hente data fra ulike organisasjoner, her; flere forskjellige asylmottak, er en form for triangulering. Dette mener han også bidrar til å styrke kvaliteten i forskningen. Videre er ikke triangulering av metodebruk noe som lar seg gjøre i denne masteroppgave, grunnet begrenset tid og økonomi.

Det faktum at jeg har gjort alt arbeidet med datamaterialet selv, er med på å styrke kvaliteten i forskningen. At jeg selv har gjennomført datainnsamlingen, og transkriberingen av datamaterialet gjorde at jeg ble godt kjent med materialet mitt og fikk gjennomgått det mange ganger. På den måten ble jeg oppmerksom på flere forhold som jeg hadde gått glipp av under datainnsamlingen. Ved å gjøre alt arbeidet med datamaterialet selv, slapp jeg å eventuelt miste informasjon ved å dra inn flere personer i bearbeidingen av datamaterialet (Shenton, 2004). På en annen side kan akkurat dette være en svakhet i oppgaven. Ifølge Levac, Colquhoun og O'Brien (2010) bør analyseringen av datamaterialet gjøres av to ulike forskere, uavhengig av hverandre, for å se om kodene og tolkningene blir like. Slik analysering vil bidra til å kvalitetssikre resultatet. Dette er ikke gjort i analysearbeidet med denne oppgaven, og analyseringen vil derfor være preget av mine tolkninger (Levac et al., 2010).

5.3.2 Overførbarhet

Overførbarhet handler om i hvor høy grad forskningen er overførbar til populasjonen (Shenton, 2004; Thagaard, 2013). Det er ikke målet med kvalitativ forskning å finne et resultat som er 100% overførbart til populasjonen. Forskningen ønsker heller å finne sannheten for det valgte utvalget. Forskerens kunnskap om mennesker, og menneskers erfaringer vil variere, og resultatet vil ikke være absolutt. Dessuten vil antall informanter i studien, tidsrommet for innsamling av data og datainnsamlingsmetode ha påvirkning for resultatet av forskningen (Shenton, 2004). I vurderingen om forskningen er overførbar krever det at forskeren har gitt detaljert informasjon om forskningsprosessen (Shenton, 2004). Min forskning baserer seg på syv enslige mindreåriges subjektive erfaringer og meninger, og kan neppe overføres til å gjelde alle enslige mindreårige asylsøkere i Norge. Jeg kan ikke garantere at mine informanter er overførbare til populasjonen. Jeg kan heller ikke garantere at den informasjonen informantene formidlet er hele sannheten. Likevel opplevde jeg informantene mine som ærlige, og det at de syv individuelle historiene var relativt like styrker påliteligheten til informantene.

5.3.3 Forskerens rolle og konsekvenser av å delta i forskningsprosjekt

Som forsker har man mange ansvar for forskningsarbeidet og ovenfor deltakerne i forskningen. Blant annet er forskeren ansvarlig for å sette seg inn i konsekvenser for deltakelse i forskningen. Forskeren skal vurdere både ulemper og fordeler som kan oppstå underveis i forskningsarbeidet. På forhånd av datainnsamlingen måtte jeg reflektere rundt hva det vil si å delta i min forskning. Informantene mine viste intimitet og åpenhet under intervjuene. Jeg måtte være obs på at informantene kanskje ville utlevere informasjon de senere ville angre på å ha delt (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015). Det er også min rolle som forsker å sikre informantenes troverdighet, at det de sier er det som kommer frem i forskningen. Det er viktig at ingen føler seg tråkket på i resultatet av forskningen, eller føler seg utnyttet. Det å gjenkjenne seg selv i en forskningsrapport kan i noen tilfeller oppleves provoserende dersom informantene ikke mener de er riktig fremstilt. I forskerrollen er det mitt ansvar å beskytte informantenes integritet. Jeg understreket ovenfor informantene at de måtte kontakte meg i ettertid dersom det var noe de ville at jeg skulle utelukke fra oppgaven, eller dersom de ønsket å trekke seg fra prosjektet. Jeg forsøkte også å sikre integriteten deres ved å overveie negative ettervirkninger og forsøke å beskytte informantene

mine (Thagaard, 2013). Når jeg presenterte funnene mine reflekterte jeg nøye over hvordan jeg fremla informasjonen, og hvordan lesere ville oppfatte informasjonen som kom frem av forskningen.

Kvale og Brinkmann (2015) drøfter forskerens rolle som person, og at hans integritet er avgjørende for forskningens endelige kvalitet og resultat. Forsker skal vise empati, erfaring, engasjement, rettferdighet og forståelse. På den måten vil det føre til økt integritet i intervjuprosessen. Kvale og Brinkmann (2015) fremhever at forskeren selv er avgjørende og det viktigste redskapet for datainnsamlingen. Forskeren må være oppmerksom på at hans rolle kan virke inn på datainnsamlingen.

5.3.3.1 Forskerens forforståelse

For å utføre en god kvalitativ forskning, er det viktig at forskeren er bevisst sine subjektive holdninger, meninger og sitt teoretiske ståsted (Everett & Furseth, 2012). Kvalitativ forskning vil oftest bære noe preg av hvem forskningen blir gjennomført av. Her var jeg klar på egne holdninger og for-forståelse rundt temaet, for å gjøre min subjektive påvirkning minst mulig betydningsfull for resultatet. Som sagt innledningsvis hadde jeg i forkant av forskningen lest avisoppslag som benyttet uttrykk som ”hårreisende” og ”nådeløs” om behandlingen i asylmottak. Jeg startet derfor prosjektet med en forventning av at omsorgssituasjonen ikke var helt som den burde. Jeg er klar over at dette kan være en svakhet ved oppgaven, og forsøkte derfor å legge bort min egen forforståelse om at omsorgen i norske asylmottak hadde stort forbedringspotensial. Jeg ønsket og forsøkte å møte informantenes historier med åpent sinn, og ikke la mine subjektive meninger og oppfatninger skinne gjennom i intervjuet. Likevel kan denne forforståelsen kan ha påvirket analyseringen og tolkningen av datamateriale mitt. Å ikke la egen forforståelse skinne gjennom i forskningsarbeidet bidrar til å styrke forskningens troverdighet (Shenton, 2004). Jeg vil fremheve at valg av tema, utvalg og intervjuguide er basert på mine subjektive valg og oppfatning av tema, og hva jeg selv mener er viktig å vektlegge i forskningen (Dalland, 2000). På den måten er og vil forskning alltid være påvirket av forsker.

5.4 Datainnsamling

Som datainnsamlingsmetode for min oppgave og mitt tema valgte jeg å benytte individuelle intervju. Intervju som datainnsamlingsmetode er godt dokumentert i den kvalitative

forskningen. Individuelle intervju er en datainnsamlingsmetode som gjør det mulig for forsker å gå i dybden på informantenes subjektive erfaringer, derfor passet denne datainnsamlingsmetoden for min problemstilling. En informant per intervju gjør det lettere å skape nærhet, og stille oppfølgingsspørsmål. I tillegg kan individuelle intervju være en fordel for å minimere språklige utfordringer. For eksempel vil det være lettere for meg å lese kroppsspråk hos informanten, det vil heller ikke være noen som avbryter eller legger føringer for informantenes svar (Creswell, 2014).

Kvale og Brinkmann (2009, s. 325) definerer et semistrukturert livsverdensintervju som: ”en planlagt og fleksibel samtale som har som formål å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden med henblikk på fortolkning av meningen med de fenomener som blir beskrevet”. Thagaard (2009, s. 89) beskriver den samme type intervju som ”en samtale mellom forsker og informant som styres av de temaene forskeren ønsker å få informasjon om”. Disse to definisjonene gir en klar tanke om typen intervju jeg ønsket å benytte meg av. Et semistrukturert intervju gir rom for en viss fleksibilitet, og for temaer og informasjon som ikke var gitt på forhånd (B. L. Berg, 2009; Thagaard, 2013).

Berg (2009) forklarer at et semistrukturert intervju gir mulighet for å avdekke flere forhold i løpet av hele forskningsarbeidet. Jeg valgte denne typen intervjuform, da jeg ønsket at intervjuene i høyest mulig grad skal minne om en normal samtale med informantene. Det vil ikke la seg gjøre å få ett intervju til å være helt lik en «normal» samtale, da de to som deltar i samtalen har ulike roller. Likevel valgte jeg å fokusere på å holde intervjuet mest mulig lik en samtale, dette bidro til å skape nærhet og trygghet mellom meg og informant, og å senke maktforskjellene. Dette gjorde jeg ved å ikke avbryte informanten, i høy grad være enig i det som ble formidlet, stille oppfølgingsspørsmål og virke interessert selv om samtalen gikk utenfor det gitte tema. I løpet av intervjuene dukket det opp flere temaer som ikke var gitt på forhånd i intervjuguiden. Dette argumenterer for et semistrukturert livsverdensintervju.

Underveis i intervjuene fokuserte jeg på å være imøtekommende og hyggelig i min framtoning. Atmosfæren rundt intervjusituasjonen er også viktig for å senke maktforskjeller, og kan dessuten bidra til et bedre kvalitativt intervju med innhenting av mer informasjon. Jeg lot informantene selv komme med forslag til hvor intervjuet skulle finne sted. På den måten endte jeg opp med en lokalitet informantene følte seg trygg på. Tryggheten rundt intervjulokaliteten bidro til å gjøre situasjonen mer komfortabel for informanten. Dette gav også informanten en følelse av å være med å bestemme rammene rundt intervjuet. Som kriterier for hvor intervjuet skulle finne sted satt jeg at det skulle være et sted der vi fikk være

i fred, og ikke skulle forstyrres av andre (Gamst, 2011). Under intervjuene satt jeg frem sjokolade på bordet, og tilbøy informantene noe å drikke. Dette gjorde jeg for å gjøre situasjonen litt mindre skremmende. Det er viktig å tenke over livssituasjonen til informantene i denne forskningen. De er barn som tilhører en spesielt sårbar gruppe og det er avgjørende for resultatet å gjøre samtalen mest mulig komfortabel for informantene. Ved å senke maktforskjellene, og ”ufarliggjøre” intervjusituasjonen bidrar man til å skape en trygg ramme rundt samtalen. Dermed vil man oppnå et mer gyldig og pålitelig forskningsresultat (Kvale et al., 2009; Shenton, 2004). Alle disse metodiske valgene for intervjusituasjonen bidrar dessuten til å styrke kvaliteten i forskningen.

Informantene mine har ikke oppholdt seg i Norge i veldig lang tid, og norskspråket var derfor vanskelig for dem. Jeg vurderte å benytte meg av tolk slik at det ville være enklere å uttrykke seg tilstrekkelig. Bruk av tolk ville ført med seg andre utfordringer og det ble derfor besluttet å gjennomføre intervjuene på norsk. For det første ville det gjøre det vanskeligere for meg å tolke kroppsspråk hos informanten underveis i intervjuet. Jeg hadde da ikke hatt samme mulighet for å tolke øyeblikkelige reaksjoner på spørsmålene (Kvale et al., 2015). For det andre vil en tolk bringe med seg sine personlige fordommer og forforståelse. Det er avgjørende at tolken ikke subjektivt påvirker informasjonen som genereres i intervjuet. I tillegg kan en tredjeperson i intervjusituasjonen gjøre situasjonen mer ukomfortabel for informanten. Jeg valgte derfor ikke å benytte meg av en tolk.

5.4.1 Intervjuguide

For å være godt forberedt til datainnsamlingen utformet jeg en intervjuguide (se vedlegg 2, s.89). Intervjuguiden var enkel, og inneholdt relativt få, men åpne overordnede spørsmål. I tillegg inneholdt den underspørsmål som jeg tok i bruk dersom situasjonen under intervjuet åpnet for det og falt naturlig. Jeg tok de i bruk dersom svarene ikke allerede kom naturlig frem i samtalen. Intervjuguiden ga dermed rom for informanten til å forme samtalen litt selv, og for meg som forsker til å stille oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet (Creswell, 2014). Ved bruk av en slik tilnærming kom det frem hva den enkelte informant la vekt på i intervjuet. Eksempelvis valgte jeg å stille spørsmålet ”hvordan så en normal hverdag i asylmottaket ut for deg?”. Utav dette kom det frem hvilke momenter i hverdagen informanten selv vektla, og valgte å fortelle om. I tillegg fikk jeg et innblikk i hvordan informanten opplevde bosituasjonen i asylmottaket. Målet med intervjuguiden var å oppnå en samtale der informanten forteller ut fra sine erfaringer, opplevelser og synspunkter, og for meg til å kunne

peile temaet i riktig retning. Jeg ønsket ikke en intervjuguide med mange lukkede spørsmål, da dette kan skape mindre trygghet for informanten, og øke maktforskjellene under intervjuet. Det vil også begrense informasjonsutbyttet av samtalen. Dette kan være uheldig for forskningsresultatet (Kvale et al., 2015).

I arbeidet med intervjuguiden la jeg vekt på at intervju spørsmålene mine skulle være basert på oppgavens teoretiske perspektiver: Bronfenbrenners sosialøkologiske modell, og traumbasert omsorg. Jeg ønsket å belyse tema rundt omsorg, bosituasjon, relasjoner, skole og fritidstilbud i asylmottaket. Spørsmålene omhandlet hvilke omsorgstilbud de mottok, hvilket forhold informantene hadde til de ansatte på mottaket, hvordan informantene opplevde bosituasjonen på asylmottaket, relasjon og kontakt med representant, hvordan skolesituasjonen så ut, hvem de tilbragte fritiden sin sammen med og hvilke fritidsaktiviteter de bedrev. På den måten ønsket jeg å få et innblikk i hvordan hverdagen ser ut for denne gruppen barn.

5.5 Utvalg av informanter

For å få et gyldig forskningsresultat syntes jeg det er viktig for at informantene ikke kom fra det samme asylmottaket. Dersom de kom fra samme asylmottak risikerer man at funnene sier noe spesielt om stedet eller mottaket, og ikke om de enslige mindreårige asylsøkerne som gruppe. Jeg vil med å skaffe informanter fra ulike asylmottak få et bredere spekter av informanter, mottak og tilbud. Jeg ønsket å få informanter av begge kjønn, da jeg ikke var interessert i data som sa noe spesielt for gutter eller spesielt for jenter. Det var også viktig at utvalget ikke ble for stort, da arbeidet med datamaterialet er en tidkrevende og utfordrende prosess (Kvale et al., 2009) og jeg ikke ville ta på meg et prosjekt som overskrider grensene og tidsplanene. Forskingen ble vinklet spesielt mot barn i asylmottak da jeg tenker at det byr på flere utfordringer å oppnå tilstrekkelig god omsorg i asylmottak, enn det gjør for de som blir bosatt i fosterhjem eller omsorgssenter. Dessuten blir de aller fleste enslige mindreårige asylsøkere mellom 16 og 18 år i Norge bosatt i asylmottak, mens de under 16 blir normalt sett plassert i fosterhjem eller omsorgssenter (Redd Barna, 2017).

5.5.1 Kriterier for informantene

Det overordnede kriteriet for mine informanter var at informanten var, eller hadde vært, enslig mindreårig asylsøker bosatt på asylmottak i Norge. Jeg satt som kriterium at de hadde fylt 16 år. Dette gjorde det lettere med samtykke og godkjenning til deltakelse i forskningsprosjektet.

De enslige mindreårige som er under 16 år blir oftest ikke plassert i asylmottak, og faller derfor utenfor gruppen jeg ønsket å forske på. I følge NESH (2016) kan barn fylt 16 år selv samtykke til intervju som inneholder sensitiv informasjon. Et siste kriterium for å delta i undersøkelsen var tilstrekkelige språkferdigheter i norsk, da jeg ikke ønsket å ta i bruk tolk. Ellers avgrenset jeg ikke undersøkelsen min til kjønn eller etnisk opprinnelse, da jeg ikke mener det er av betydning for mitt tema.

5.5.2 Rekruttering

I forkant av rekrutteringen ble prosjektet sendt til og godkjent av Norsk senter for forskningsdata. For å rekruttere informanter kontaktet jeg i første omgang ulike asylmottak og frivillige organisasjoner som arbeider med flyktninger og innvandrere. Mailen jeg sendte ut inneholdt litt informasjon om min planlagte oppgave, og den ble sendt ut i håp om at noen kunne hjelpe meg med å skaffe informanter som falt innenfor kriteriene jeg hadde satt. Ved bruk av denne rekrutteringsmetoden ble portåpnere benyttet for å skaffe informanter. En portåpner kan beskrives som «en aktør med kontroll over atkomstlinjene til informantene» (Dalen, 2011, s. 31). En portåpner kan være med på å forme utvalget fra prosjektet, da det var opp til portåpnerne hvilke informanter de kontaktet for meg. Det er da mulig for portåpnerne å velge informanter som ytrer meninger de vil ha frem. Likevel opplevde jeg portåpnerne som ærlige i at de ga valget om å bli med i undersøkelsen til samtlige av de enslige mindreårige. Jeg kunne heller ikke se at portåpnerne hadde noe å vinne på å velge informantene eller forme resultatet for meg, og går derfra ut fra at de informantene jeg endte opp med i høy grad var tilfeldig utvalgt.

5.5.3 Det endelig utvalget og kjennetegn ved informantene

Utvalget mitt falt på syv informanter som alle har fått innvilget asylsøknad i Norge, og som dermed ikke lenger bor i asylmottak. Disse syv samtykket til et intervju omhandlende tiden da de bodde i asylmottak i Norge. Dermed slapp jeg utfordringer ved godkjenning av ansvarspersoner, da informantene var gamle nok til å samtykke til intervjuet selv. Informantene hadde vært bosatt på syv forskjellige mottak i syv forskjellige kommuner rundt om i Norge. Informantene var mellom 14 og 17 år da de ankom Norge, og samtlige ble plassert i asylmottak. Informantene mine hadde alle bodd i Norge i omtrent to år da intervjuet fant sted. Informantene var altså mellom 16 og 19 år da intervjuene ble gjennomført. Mine informanten representerte fire ulike etnisiteter.. De hadde ulik bakgrunn og ulike historier som

hadde fått dem til å flykte fra hjemlandet sitt. Alle informantene i utvalget var av samme kjønn. Dette var tilfeldig, og ikke et kriterium for informantene. Det ble heller ikke gjort spesiell innsats for å rekruttere jenter, men at utvalget besto av kun gutter kan ha en sammenheng med at de fleste enslige mindreårige asylsøkerne som kommer til Norge er gutter (Bufdir, 2017b). At utvalget besto av utelukkende gutter kan ha påvirket forskningsresultatet til å omhandle gutter spesielt, og deres opplevelse av omsorgs- og bosituasjonen. Jeg mener likevel at opplevelse av omsorgssituasjon og tilbud ikke er kjønnsbundet, og at resultatet av forskningen vil kunne være gyldig selv om utvalget kun består av hankjønn.

5.6 Gjennomføring av intervju

I forkant av intervjuene satt jeg meg mest mulig inn i rutine og de formelle rammene i asylmottakene. Jeg ønsket å være bevisst på hvilke regler og tilbud de ulike mottakene hadde, hvilken type skole de enslige mindreårige går på, hvor mange ansatte det var på mottaket, om asylmottaket var døgnbemannet osv. Dette gjorde jeg for å kunne stille forberedt til intervjuet, og slippe å spørre unødvendige ja/nei-spørsmål (Dalland, 2000). Dette mener Shenton (2004) bidrar til å styrke kvalitet i forskningen. I hvor høy grad det lot seg gjøre å innhente forhåndsinformasjon varierte fra mottak til mottak. Noen av asylmottakene de enslige mindreårige asylsøkerne hadde bodd på var nedlagt, og det var derfor vanskelig å innhente slik informasjon.

I tillegg til dette gjennomførte jeg noen ”pilotintervju”. Dalen (2011) mener at dersom en skal gjennomføre kvalitativ forskning, med intervju som datainnsamlingsmetode, bør man for kvalitetens skyld gjennomføre noen pilotintervju i forkant av forskningsintervjuene. Dette gjør man for å prøve ut intervjusettingen og intervjuguiden. Men også for å få testet seg selv og sine reaksjoner i intervjurollen. På den måten ser man lettere om spørsmålene fungerer optimalt, og om de er godt formulert for sitt formål med å hente inn informasjon. I tillegg får man testet alt det tekniske utstyret, slik at man minsker sjansen for tekniske utfordringer under de faktiske intervjuene. I forkant av intervjuene gjennomførte jeg to slike pilotintervju, disse gjorde meg sikrere i min posisjon som intervjuer, samtidig som jeg visste litt mer hva jeg gikk til, og hvilken informasjon det var naturlig å få ut av intervjuet. Pilotintervjuene førte også til at jeg forandret på noen av spørsmålene i intervjuguiden, da jeg så at en annen formulering ville gi mer utbytte og hente mer informasjon.

Underveis i datainnsamlingen opplevde jeg at språkbarriere gjorde at jeg ble nødt til å avbryte informantene noen ganger for å skape sikkerhet rundt hva informanten forsøkte å formidle. Jeg måtte også hjelpe informanten som underveis slet med å finne de riktige ordene. Jeg er klar over at dette kan være en feilkilde og at jeg kan ha lagt ord i munnen på informanten. Likevel mener jeg at kroppsspråk, eksempler og holdninger hos informanten gir meg en klar tanke om hva som ble forsøkt formidlet. Ellers opplevde jeg at informantene som velvillige til å fortelle om sine erfaringer og meninger. Jeg opplevde å lykkes med å senke maktforskjellene mellom meg og informant, og at samtalen stort sett fikk en fin flyt.

Under intervjuene benyttet jeg meg av lydopptaker for å sikre at jeg ikke gikk glipp av opplysninger. På den måten kunne jeg også fokusere mer på stemningen, tonefallet og kroppsspråket til informanten (Kvale et al., 2009). Dette ga meg mulighet til i høyere grad å tolke informanten. Ellers var jeg oppmerksom på å følge NSD sine retningslinjer for innhenting og oppbevaring av personopplysninger for forskning og intervju (Personvernombudet for forskning, 2018). Lydopptakene ble slettet fortløpende etter transkriberingen.

5.6.1 Transkribering

Fortløpende etter gjennomføringen av intervjuene startet jeg prosessen med transkriberingen. Det at jeg gjennomførte transkriberingen fortløpende bidrar til å styrke kvaliteten i forskningen, siden jeg under transkriberingsarbeidet hadde intervjuet friskt i minnet. Transkribering er arbeidet med å forandre muntlig intervju til skriftlig datamateriale. Dette er en tidkrevende prosess, men bidrar til å sikre anonymiteten til informantene. Transkriberingen ble gjort så tro til informanter som mulig. Likevel valgte jeg å renskrive språket i sitatene som fremkommer under funn i kapittel 6 av oppgaven. Dette ble gjort av respekt til informantene. Det at jeg valgte å gjennomføre transkriberingen selv kan være med på å bidra kvalitet i forskningen. I arbeidet med transkriberingen ble jeg godt kjent med datamaterialet, og ble oppmerksom på faktorer som jeg i intervjusituasjonen hadde gått glipp av. I transkriberingsarbeidet byttet jeg ut all informasjon som kunne peke tilbake på informanten (Kvale et al., 2015). Navn, steder, alder osv. ble byttet ut med koblingsnøkler. På den måten var det ikke mulig å lese identifiserbar informasjon fra det lagrede skriftlige dokumentet. Lydfilene som inneholdt opptak fra intervjuene ble slettet så fort jeg var ferdig med

transkriberingsarbeidet. Dette ble gjort fortløpende for å arbeide i tråd med Norsk senter for forskningsdata.

5.6.2 Analyse av datamaterialet

For at forskningen skal være av høyest mulig kvalitet skal analysemetoden være redegjort før intervjuene tar til (Kvale et al., 2009). Dette bidro også til å utforme intervjuguiden og til arbeidet med transkriberingen. Som analysemetode brukte jeg tematisk analyse. Dette er en analysemetode som dreier seg om å dele dataen inn i ulike temaer på tvers av informanter (Braun & Clarke, 2006). I følge Malterud (2012) er det å analysere datamaterialet trinn for trinn viktig for å styrke forskningens kvalitet. I min analyse benyttet jeg meg av Braun og Clarke (2006) sine seks trinn for analysering:

1. Gjøre seg kjent med dataene
2. Koding
3. Finne tema
4. Vurdering av tema
5. Definere og navngi tema
6. Utføre rapport

1. Gjøre seg kjent med dataene

Ved å utføre intervjuene, transkriberingene og analyseringen selv, ble jeg godt kjent med datamaterialet. Under gjennomføringen av intervjuene og transkriberingen dannet jeg meg ideer om hvilke temaer som var relevante for analyseringen av datamaterialet.

2. Koding

Etter å ha blitt godt kjent med datamaterialet mitt, kunne jeg starte med forslag til koding. Jeg satt opp foreløpige koder som jeg kunne dele datamaterialet inn i. Deretter satt jeg alle kodene som omhandlet de samme temaer i egne bolker.

3. Finne tema

For å lage temaer leste jeg gjennom kodingen flere ganger for å få et overblikk over de ulike kodene. Jeg fant ut hvilke koder som handlet om de samme temaene, og hvilke koder som gikk på tvers av informantene.

4. Vurdering av tema

Etter å ha sammenlignet kodene i fase 3 kom jeg opp med noen ulike temaer. Jeg kunne nå se at mye av datamaterialet under de samme temaene lot seg sammenligne, og at informantene i høy grad hadde like opplevelser rundt de samme temaene. Denne tematiseringen gjorde det enklere å se hvilke tema de ulike informantene vektla. Analysen gjorde det tydelig hva som var sentralt og av betydning for den enkelte informant. Dette gjorde den ved å vektlegge størrelse på de ulike temaene i intervjuene, hyppighet og tilbakefall av temaer, altså hvor ofte de ulike temaene kom frem igjen i samtalen, og hvor engasjert informanten var i temaet. Dette bidro til å holde forskningens troverdighet høy (Shenton, 2004). Ved å sette temaene opp mot hverandre ble det tydelig for meg hvilke temaer informantene var enige om, og hvor de hadde ulike meninger, opplevelser og tanker.

5. Definere og navngi tema

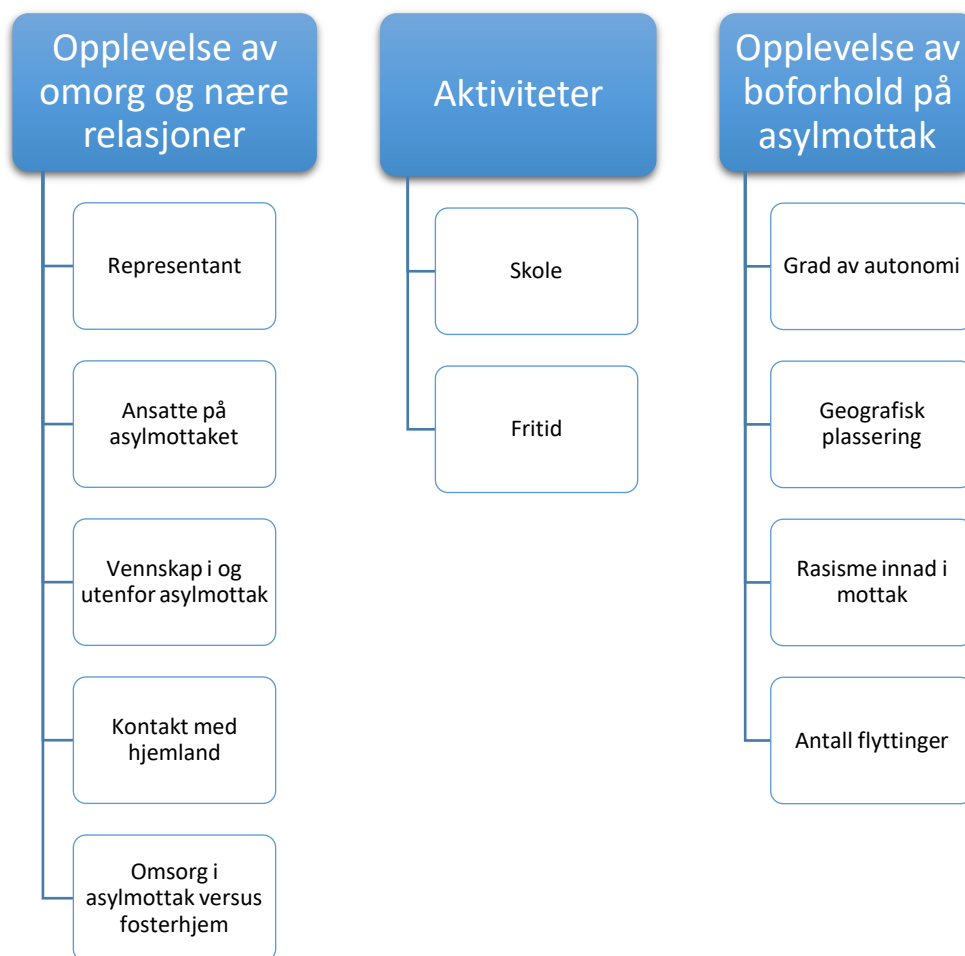
Deretter sorterte jeg de ulike temaene inn under tre hovedkategorier; opplevelse av omsorg og nære relasjoner, opplevelse av asylmottak, aktiviteter. Jeg finpusset de navngitte temaene, til et endelig resultat av hoved- og underkategorier som vist nedenfor.

6. Utføre rapport

Til slutt valgte jeg meg ut utsagn og sitatet fra de ulike kategoriene, til bruk i oppgaven.

For å gjennomføre denne analysen benyttet jeg dataprogrammet NVivo. Dette dataprogrammet gjorde det mulig å kategorisere datamaterialet på tvers av informanter. I programmet fikk jeg laget "koder" og kategorier. Kodene mine ble laget på bakgrunn av temaer som kom frem under intervjuet. Dette er en induktiv tilnærming for koding. Ved bruk av denne tilnærmingen har forskeren øynene åpne for andre temaer enn de forhåndsbestemte (Braun & Clarke, 2006; Creswell, 2014). Min tilnærming for kodingen er i hovedsak induktiv, men bærer også preg av deduktiv tilnærming. Min teoretiske forforståelse kan ha vært en medvirkende inspirasjon til enkelte koder. Dette er en deduktiv tilnærming for analysering. Hovedkategoriene for kodene er utformet med fokus på at de skal bidra til å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. Dette er også i hovedsak en deduktiv tilnærming. Underkategoriene er formet etter hvilken informasjon som ble hentet under de ulike intervjuene, og er dermed utformet ved bruk av en induktiv tilnærming for analysering. Denne masteroppgaven benytter seg altså av en kombinasjon av induktiv og deduktiv

tilnærming. Jeg kunne ved hjelp av dataprogrammet plassere ulike deler av intervjuene inn i de ulike kodene. Slik fikk jeg all informasjon, på tvers av informanter, rundt det samme temaet plassert sammen. I noen tilfeller kom det informasjon frem under kodingen som var viktige under flere kategorier. De ble derfor dobbeltkodet, og ble regnet som funn under to eller flere koder. Etter at den detaljerte kodingen var gjennomført lagde jeg overordnede kategorier hvor jeg samlet underkoder som omhandlet samme tema. Dette gjorde datamaterialet mitt mer oversiktlig, og jeg kunne lett se hvilken informasjon som kom frem gjennom intervjuene. Mine hoved- og underkategorier for analysearbeidet blir vist i figur 2:



Figur 2 - Hoved- og underkategorier

5.6.2.1 Beskrivelse av koder

Opplevelse av omsorg og nære relasjoner

Under hovedkategorien omsorg og nære relasjoner kodet jeg hvilke relasjoner de enslige mindreårige dannet i tiden de bodde på asylmottak. Basert på Bronfenbrenners sosialøkologiske modell (1979) kan relasjonene de har til mennesker rundt seg bidra til å

fortelle oss hvilken omsorg de opplevde på asylmottaket. Under denne koden samlet jeg utsagn om hvem de enslige mindreårige asylsøkerne tilbragte tid med, hvem de kunne snakke med og hvem de gikk til for praktiske råd og emosjonell støtte. Ut fra datamaterialet kom det frem at de mest relevante relasjonene var relasjon til representant, ansatte på mottaket og venner både i og utenfor mottak. Utsagn som omhandlet valg mellom asylmottak og fosterhjem ble også kodet under denne hovedkategorien: Opplevelse av omsorg og nære relasjoner.

Opplevelse av mottak

Under koden ”opplevelse av mottak” kodet jeg det informantene sa om bosituasjonen i asylmottaket, samt forhold knyttet til selve asylmottaket. Her vektla jeg hva som preget hverdagen deres i asylmottak, og hvilke temaer som fremkom når jeg spurte hvordan det var å bo i asylmottak. De aspektene som var av betydelig størrelse ble til fire underkoder for analyseringen. Disse fire var plasseringen av asylmottaket, antall flyttinger mellom mottak, rasisme innad i asylmottaket og kontakt med hjemland.

Aktiviteter

Den siste overordnede koden ble aktiviteter. Under denne la jeg alt som kom frem av hva informantene bedrev dagene sine med mens de var på mottak. Her ble skole og fritidsaktiviteter de faktorene som var av størst betydelighet. Derfor ble disse to underkoder i mitt dataanalyseringsarbeid.

5.7 Ethiske retningslinjer

Ved gjennomføring av alt personfokustert forskningsarbeid kan man støte på flere etiske utfordringer. Dette gjelder også forskning med enslige mindreårige asylsøkere. Det er viktig å ta hensyn til informantene både i forkant, underveis og etter selve intervjuet. I gjennomføringen av forskningsarbeidet er det viktig å arbeide i takt med, og ta hensyn til, etikken rundt personvernet og informantene. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (2016) har vedtatt flere etiske regler som skal følges når man skal drive forskning.

5.7.1 Informert samtykke

Informantene har rett til selvbestemmelse for å delta i forskning, ingen skal føle seg tvunget eller presset til å delta i et forskningsprosjekt (Dalland, 2012). I tillegg skal informanten ha rett til å trekke seg underveis i intervjuet, eller velge bort enkelte spørsmål. De portåpnerne

som hadde informanter som falt innenfor kriteriene mine, fikk tilsendt informert samtykkeskjema (se vedlegg 3, s.90). Portåpnerne leverte deretter samtykkeskjemaene til informantene. Informantene var dermed godt informert og forberedt på intervjuet. Samtykkeskjemaene ble signert i forkant gjennomføringen av intervjuet. Skjemaene inneholdt i hovedsak informasjon om masteroppgavens tema. Det inneholdt også informasjon om selve intervjuet, samt om hva det innebærer å delta i undersøkelsen og hva oppgaven vil bli brukt til. Skjemaet inneholdt også informasjon rundt ivaretagelsen av informantenes anonymitet og mulighet til å trekke seg fra studien underveis. I tillegg gikk jeg gjennom denne informasjonen, som skjemaet inneholdt, i starten av selve intervjuene. Dette gjorde jeg for å friske opp informasjonen, og være helt sikker på at informantene var klar over hva de deltok i.

5.7.2 Konfidensialitet

Kriteriet om anonymitet er det aller viktigste kriteriet å opprettholde under forskingsarbeid. Konfidensialitetsprinsippet stiller krav til hvordan forskeren skal håndtere informasjonen som kommer frem under datainnsamlingen (Thagaard, 2013). Som forsker har man plikt til å opprettholde anonymiteten til informantene. Jeg måtte derfor utarbeide planer for å sikre informantenes anonymitet. Slik at de ikke kunne oppspores senere av utenforstående, eller lesere av masteroppgaven. Gruppen informanter som treffer med kriteriene er ikke en veldig stor gruppe. Dette gjør arbeidet med å sikre anonymiteten ekstra viktig, siden informasjonen om at informantene er enslige mindreårige asylsøkere allerede avslører informasjon om barnets personlige forhold. Informantenes anonymitet ble sikret ved at navn, alder og kontaktinformasjon ikke ville komme frem i masteroppgaven. All personlig informasjon om informantene ble slettet fortløpende etter intervjuene. Det vil ikke være mulig å oppspore informantene gjennom masteroppgaven. Informantene skal også være godt informert om prosjektet, hva det vil innebærer å delta, hva resultatet skal brukes til og hvilke roller de spiller for prosjektet. De skal på forhånd av gjennomføringen av intervjuet ha samtykket til prosjektet. Ved å få godkjent forskningsprosjektet av norsk senter for forskningsdata (se vedlegg 1, s.88), holde meg til retningslinjene deres, sende ut informert samtykkeskjema på forhånd og arbeide godt med transkriberingen sørget jeg for å holde meg innenfor de etiske forskningsretningslinjene.

5.7.3 Kulturell kjennskap

Det er mange etiske utfordringer rundt det å intervju barn fra ulike kulturer. Det er viktig å ta hensyn til de kulturelle forskjellene mellom min egen etniske bakgrunn, og informantenes etniske bakgrunn (Silverman, 2013). For å ikke overskride etiske rammer rundt kulturelle forskjeller er det helt avgjørende å ha god nok kjennskap og kunnskap om kulturene man møter på i forskningsarbeidet (NESH, 2016). Det er blant annet viktig å ikke generalisere og gruppere på kulturelle grunnlag, og ikke la egne innbilninger og eventuelle fordommer skinne igjennom i intervjuet (Grønmo, 2016). Jeg leste meg derfor i forkant opp på de ulike kulturene jeg sannsynligvis ville møte på i intervjuene. Dette er avgjørende for å ikke fornærme, og ved det skape distanse til informantene mine. Det var avgjørende at jeg var klar over min egen forforståelse, og unngikk å legge føringer basert på egne forståelser av fenomener.

6.0 Presentasjon av funn

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere funnene av min studie. Funnene er basert på analysen av datamaterialet og de ulike temaene som kom frem under datainnsamlingen. Funnene av intervjuene vil hjelpe meg med å besvare problemstillingen; «Hvordan opplever de enslige mindreårige asylsøkerne sin livs, og omsorgssituasjon i asylmottak i Norge?». Tidligere har jeg sagt at jeg valgte å analysere intervjuene ved hjelp av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006), og at de ulike «temaene» som ble brukt i analysedelen var følgende:

- 1) Omsorg og relasjoner, da spesielt til representant, ansatte og venner.
- 2) Opplevelse av asylmottaket, med fokus på geografisk plassering, antall flyttinger og rasisme.
- 3) Aktiviteter, med fokus på skole og fritid.

Alle temaene er utformet basert på at de var gjentakende og fremsto som betydelige og viktige for informantene. Hoved- og undertemaene som ble benyttet bidrar i tillegg til å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene vedrørende omsorgs-, - og livssituasjon på asylmottak. Informantene mine delte mange erfaringer, men de hadde også en del ulike opplevelser og syn. Jeg har ikke valgt å dele inn mine funn etter informanter, da de er syv individuelle personer. De har alle bodd på ulike asylmottak, i ulike deler av Norge, og jeg mener derfor at hvilken informant som kom med hvilket utsagn ikke er relevant for forskningsresultatet. Likevel har jeg lagt til informasjon om informantene der jeg mener det er relevant. Sitatene i denne delen er som nevnt ovenfor renskrevet av hensyn til forskningens informanter. Videre skal vi se på resultatet av min studie og funnene som kom frem ved analysering av intervjuene. Jeg har valgt å presentere funnene mine etter tema og dermed på tvers av informanter. På denne måten vil jeg få frem hva de ulike informantene opplevde og mente rundt de ulike forholdene.

6.1 Opplevelse av omsorg og nære relasjoner

Som nevnt tidligere i oppgaven mener jeg at ved å se på relasjonene de enslige mindreårige har dannet seg, aktiviteter de deltar i og boforholdene deres, kan man få et innblikk i hvilken omsorgssituasjon de opplever i tiden da de bor på asylmottak. Dette mener jeg ut fra kunnskapen om traumebevisst omsorg og Bronfenbrenners sosialøkologiske modell, som

begrunnes på at barnet er et meningsskapende individ, aktivt i egen læring, som utvikles i samspill og relasjon med andre mennesker (Gulbrandsen, 2017).

6.1.1 Representant

Vi har tidligere sett på utlendingsloven (2008) og representantordningen. Vi har sett at de enslige mindreårige har krav på en representant, som på mange måter har oppgaver tilsvarende en verge. Lovgivningen har gått gjennom et skifte fra at enslige mindreårige tidligere hadde rett på en verge, til at de har krav på en representant. Representantordningen skal være en forbedret og mer tilpasset ordning for enslige mindreårige asylsøker (Deloitte, 2014). Representanten skal for barnet fungere som en juridisk erstatter for foreldrene. Den skal ta seg av det økonomiske, men også være en støttespiller for barnet, og opprettholde barnets ønsker og interesser (Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, 2015). Jeg finner at informantene i min studie har hatt ulike opplevelser når det kommer til representanten. To av de syv informantene var veldig fornøyd med sin representant, hadde et godt forhold til vedkommende, og opprettholdt kontakten også etter at de fylte 18 år. En av de to oppga at han pleier å feire jul og dra på sommerferie med denne representanten og representantens familie, selv etter han fylte 18 år.

En av informantene uttrykte sterkt misnøye med sin representant. Han beskrev representanten sin som «ikke så grei», og kunne fortelle om en representant som ikke tok telefonen og som ikke stilte opp de gangene informanten trengte hjelp, enten det var økonomisk eller praktisk støtte. Informanten fortalte også om en episode hvor han hadde skadet seg og hadde endt på sykehuset, hvorpå representanten nektet å stille opp.

De resterende fire informantene oppga at representanten var ok, men at de nesten aldri møtte dem og ikke hadde noe forhold til dem. De hadde ikke noe særlig å fortelle om sin representant. Noen av informantene slet med å huske navnet på representanten, og det syntes ikke som de kjente vedkommende godt nok til å kunne fortelle noe særlig om dem. Samtlige av de fire oppga også at all kontakt ble kuttet da de fylte 18 år. Majoriteten av informantene hadde altså ikke noe forhold til sin representant.

6.1.2 Ansatte på mottak

Når det kommer til de ansatte på de gjeldende asylmottakene var opplevelsene til informantene mer på lik linje. Informantene oppga at de hadde en «kontaktperson» på mottaket, og at meningen var at de skulle ha mer tilhørighet til denne personen enn de andre ansatte. Dette var altså barnets særkontakt. Det var denne personen de kom til for økonomisk, praktisk eller emosjonell støtte. Særkontakten hadde et høyere ansvar for den enkelte asylsøkeren enn de andre ansatte. Mine informanter formidlet at det var fint å ha en slik særkontakt, men at det ikke nødvendigvis var dem de gikk til for å snakke om vanskelige ting. «Selv om man har en person man liksom skal snakke med, så er det ikke alltid det passer så godt». Jeg forsto det som at noen av informantene hadde andre ansatte de synes det var lettere å snakke med, og som de kom bedre overens med. Likevel viste ingen av informantene misnøye med sin særkontakt. Samtlige fortalte at de hadde noen å snakke med om vanskelige saker. To av informantene fremhevet at de hadde noen de gikk til når de trengte å snakke med om noe, men at de ansatte i noen tilfeller ikke visste hvordan de skulle reagere på informasjonen. Seks av syv informanter syntes å være godt fornøyd med de ansatte på mottaket. De ga uttrykk for å føle seg ivaretatt og forstått av de ansatte. Flere av dem fortalte historier om ansatte som var med på fotballkamper og filmkvelder og som var gode på å aktivisere de enslige mindreårige på mottaket. En informant kunne fortelle at han aldri hadde sett de ansatte sinte: «Viss det var noen som nektet å gjøre som de skulle, sa de ansatte bare «okei, du bestemmer selv, men du må kunne dette til senere»».

Den siste informanten var ikke like fornøyd med de ansatte på sitt mottak. Han mente at de ansatte var hyggelige, men at de ikke var særlig hjelpsomme eller deltakende i de enslige mindreåriges liv. Hans erfaring var at de ansatte helst satt på kontorene sine. Samtidig understrekte også han at det var forskjell på de ansatte, og at noen var mer deltakende enn andre.

6.1.3 Vennskap i asylsøkerfasen

Når det gjelder relasjoner til venner kunne samtlige av informantene fortelle at de hadde mange venner på asylmottaket, og at disse vennene var deres viktigste støttespillere i tiden på asylmottaket. «Det er fint å ha så mange i samme situasjon sant, til å snakke med og sånt. De andre gutta kan forstå deg, forstå hva du føler sant». Informantene fortalte at det var både hyggelige og ikke fullt så hyggelige barn de bodde sammen med på mottaket. De mente at siden det var så mange andre der, var det alltid var noen de anså som venner rundt dem.

6.1.3.1 *Vennskap utenfor asylmottaket*

På temaet rundt vennskap kom det også frem at selv om informantene hadde mange venner på asylmottaket, syntes de det var vanskelig å bli kjent med jevnaldrende utenfor mottaket. Bare to av informantene fortalte at de pleide å tilbringe tid med barn bosatt utenfor mottaket, i tiden da de var bosatt i asylmottak. Fire av de syv informantene mente at mangel på venner utenom mottaket hadde sammenheng med plasseringen av mottaket, noe som kommer tydeligere frem under koden om geografisk plassering av mottak. Disse fire informantene ga uttrykk for at det ville vært lettere å bli kjent med norske barn dersom mottaket var mer sentralt plassert. De uttrykte også at det ville vært lettere å bli integrert i samfunnet, dersom de hadde mer kontakt med jevnaldrende norske barn. Flere av informantene mente også at mangelen på venner utenom mottaket hadde sammenheng med at de gikk i en egen skoleklasse. De to informantene som hadde venner utenfor mottaket kunne fortelle at de hadde møtt dem gjennom fritidsaktiviteter som en fotballklubb. Den ene informanten kunne fortelle at han først fikk venner utenom mottaket da han begynte i vanlig norsk skoleklasse, først et år etter han ankom Norge:

Alle mine venner var fra mottaket. Siden eg bodde i mottak så var det de eg kjente. Men etter eg byttet klasse til norsk klasse så blei eg kjent med noen andre, og så hengte eg mye sammen med de.

6.1.4 *Kontakt med hjemland*

Jeg valgte å spørre mine informanter om det ble tilrettelagt for kontakt med hjemland og familie i mottaket, da jeg mener dette kan bidra til å danne trygghet og god omsorg for de enslige mindreårige. En av dem kunne fortelle at han ikke hadde noe familie eller noen i hjemlandet han ønsket å kontakte, og at spørsmålet derfor ikke var relevant for hans vedkommende. Tre av de resterende informantene kunne fortelle at de ansatte på mottaket gjorde det de kunne for å oppsøke familien deres, men at det ikke var en enkel oppgave. De fortalte om ansatte som hadde kontaktet blant annet Røde Kors og Redd Barna i håp om noen kunne gi dem et telefonnummer, eller noe informasjon om familiene til de enslige mindreårige. Likevel kunne to av de tre informantene fortelle at de ikke lyktes i å oppspore familien. De resterende tre fortalte at de ikke opplevde å få mye hjelp til å oppsøke familien sin. De hadde ikke fått kontakt med familien før etter de hadde fått innvilget asylsøknad, og hadde mer ressurser til å finne dem på egenhånd. Dette betydde for en av dem over to år fra ankomsten Norge, og alt i alt ca. tre år fra forlatt hjemland til kontakt med familien ble gjenopptatt.

6.1.5 Omsorg i asylmottak versus i fosterhjem

Avslutningsvis i intervjuene spurte jeg informantene hva de ville valgt av asylmottak og fosterhjem dersom de fikk velge da de ankom Norge. På dette spørsmålet svarte fem av syv informanter at de ville valgt fosterhjem. På spørsmål om hvorfor han ville foretrukket fosterhjem uttrykte en av informantene følgende:

I en familie har du noen bak deg liksom. Om du er på mottak så er det ingen der. Selvfølgelig bryr de seg om deg, men ikke akkurat som en familie. De kan ikke høre på deg så godt som familien din. Du kan tenke deg om du bur i en familie så har du en bror, en søster og du har pappa og mamma som du kan spørre om ting. Om du bur på mottak så du bur jo sammen med dem og kjenner de, men du kan ikke snakke fra hjertet.

En annen av de som mente fosterhjem var en bedre løsning svarte:

Alle vet at det er best å bo med en familie. Fordi vi savner familien heile tida, og det var veldig vanskelig for oss. For eksempel viss vi bur med en norsk familie, ville eg helt sikkert vært nesten norsk no. Snakka helt perfekt norsk for eksempel. På mottaket var det ingen som snakket norsk. Alle snakket sitt eget språk, og vi hadde ikke mulighet til å lære norsk.

Begrunnelser for hvorfor de fem informantene sier de hadde foretrukket fosterhjem ser ut til være sentrert rundt to aspekter; at en fosterfamilie vil gi 1) nære relasjoner og 2) bedre språkstimulering og integrering. Dette kan forstås som praktisk omsorg for barna.

Informanten fra det første sitatet her formidler at i en familie kan man snakke fra hjertet. Min tolkning på dette sitatet er at å snakke fra hjertet, uten å være redd for å bli dømt eller at noen skal bli avvisende, er noe man gjør hovedsakelig i nære, trygge og kjærlighetsfulle relasjoner. Informanten mener han hadde hatt mulighet til dette i et fosterhjem, men ikke i asylmottaket. Han bruker også familiebenevninger som bror, søster, mamma og pappa når han snakker om et fosterhjem. Informanten tenker altså at et fosterhjem kan gi han en familie, og tilby han omsorg på lik linje med en familie. Alle de fem informantene som mente fosterhjem var en bedre løsning enn asylmottak understreket dette med integrering i samfunnet, språk og kultur. Dette viser et ønske om å bli integrert i det norske samfunnet og en tilhørighet til Norge.

De to resterende informantene, som mente det var bedre å bo på asylmottak begrunnet dette med at de hadde noen rundt seg hele tiden. At det å ha så mange venner rundt seg som var i samme livssituasjon gjorde situasjonen lettere for dem. Jeg mener det er av betydning for disse funnene å fremheve at de to informantene som mente asylmottak var den beste løsningen, var av de informantene som var eldst da de ankom Norge. De hadde også begge per i dag kontakt med sin familie og omsorgspersoner i hjemlandet.

6.2 Aktiviteter

Under hovedkategorien ”aktiviteter” vektlegges 1) skole og 2) fritidsaktiviteter. Jeg skal nå fremlegge mine informanternes opplevelser rundt disse to forholdene.

6.2.1 Skole

På spørsmålet om hvordan skolehverdagen så ut for informantene fikk jeg i høy grad ulike svar. Skoledagene til informantene varierte mellom å være på skolen hver ukedag, til å være på skolen tre dager i uken. Noen av informantene gikk på en egen skole på mottaket, mens andre informanter gikk på kommunale skoler med andre norske barn, men i en egen klasse. Seks av informantene formidlet også at de fikk begynne i en vanlig klasse når språkkunnskapene var gode nok, men at dette for dem skjedde etter innvilget oppholdstillatelse. Alt i alt virket informantene fornøyd med skoletilbudet de mottok, og kunne ikke se for seg en annen løsning på skole for asylsøkere. De informantene som gikk på norske skoler, der det også gikk barn som ikke var asylsøkende, virket å være mer fornøyd med skoletilbudet de mottok. Likevel, som nevnt under kapittel 6.1.3., svarte fem av informantene at de ikke hadde fått norske venner før etter innvilget asylsøknad. Følgende sitat kom fra en av informantene som var fornøyd med skoletilbudet han mottok:

Ja, vi gikk på skolen. Skole var gøy. Det var mange venner fra mottak på skolen, og vi kunne lære norsk. Også når vi var ferdig på skolen kom de og hentet oss. Da kjørte vi ofte på tur, forskjellige turer. Vi dro på fjelltur, kino, og så spilte vi fotball, volleyball og svømte. Vi hadde alt på mottaket.

Likevel mente flere av dem at dersom de gikk i en «vanlig» skoleklasse, ville det være lettere å bli kjent med norske barn, som forklart ovenfor. Flere av informantene mente også at det ville være lettere å lære språket og om kultur og tradisjoner dersom de gikk på en «vanlig» skole. Flere av informantene ytret misnøye rundt manglete leksehjelp på asylmottaket. Tre av

dem mente at de ansatte på mottaket ikke kunne, eller ikke var villige til å hjelpe dem med skolearbeidet. Dette mente de forhindret norskopplæringen deres, og at det derfor tok lenger tid før de fikk begynne i en vanlig klasse. De ønsket at mottaket kunne bidra med et leksehjelptilbud, for å framskynde prosessen med vanlig skolegang i Norge.

6.2.2 Fritidsaktiviteter

Angående temaet rundt fritidsaktiviteter i perioden ungdommene bodde i asylmottak var også opplevelsene noe ulike. En av informantene opplevde at tilbudet var veldig begrenset, og at de bare fikk ett fritidstilbud. Han formidlet derfor dårlige opplevelser rundt fritidstilbud i asylsøkerfasen. Dette vises i følgende sitat: «Det var bare fotball, og på skolen hadde vi gym hver torsdag. Då hadde vi en gymsal, der spilte vi forskjellige aktiviteter. Vi hadde også svømming på skolen. Fra mottaket var det bare fotball eller ingenting».

Han fortalte at de tilbragte mest tid inne på mottaket, hvor de spilte PlayStation eller så på serier. Han mente dette hemmet kontakt med andre barn, var kjedelig i lengden og at dagene på mottaket følte veldig lange.

De andre informantene var stort sett fornøyd med fritidstilbudene. Som vist i sitatet under punkt 6.2.1 «skole», virket noen av asylmottakene å være flinke til å engasjere og aktivisere de enslige mindreårige asylsøkerne. Informantene som var fornøyd med fritidstilbudene hadde erfaringer om et spekter fra tre til syv ulike tilbud om fritidsaktiviteter. Fritidstilbudene var ofte sammen med andre barn fra andre skoler, og to av informantene kunne fortelle at de var blitt godt kjent med andre barn som ikke bodde på mottak via fritidsaktivitetene.

I min forskning fant jeg også at selv om en del av informantene mente det var gode fritidsaktivitetstilbud, kunne noen av dem fortelle at det var lav deltakelse i de organiserte fritidstilbudene. I følge tre av informantene var det under halvparten av beboerne som deltok i organiserte fritidstilbud. Når jeg spurte hva de kunne tenke seg var grunnen til dette, visste de ikke, men trodde noen var redde for å delta. Alle mente at dette ikke gjaldt dem selv, og at de selv hadde deltatt i de organiserte fritidstilbudene de hadde interesse av. Det virket også som at selv om det var lav deltakelse i organiserte fritidstilbud, var det langt flere som deltok i aktiviteter i egen regi, for eksempel dersom noen foreslo å gå ut å spille fotball en kveld.

6.3 Opplevelse av boforhold på asylmottak

Under hovedkategorien «opplevelse av å bo på asylmottak», ligger kodene grad av autonomi, geografisk plassering av mottaket, rasisme innad i asylmottaket, flyttinger mellom asylmottak og kontakt med hjemland. Jeg mener disse kodene kan gi oss et bilde av informantenes opplevelse av å bo på asylmottak.

6.3.1 Grad av autonomi

All informasjonen som fremkom av intervjuene rundt frihet til selvbestemmelse i hverdagen på asylmottaket ble kodet under denne koden. På det innledende spørsmålet i intervjuet, om hvordan det var å bo på asylmottak, var det stor forskjell på svarene. Den ene informanten opplevde livssituasjonen som et slags fengselsregime; «Det var ikke gøy. For du sover på tid, du spiser på tid, du går på skole på tid. Tid på alt. Det var mange regler. Du kan ikke bestemme på nokke». Mens en annen informant hadde en helt annen opplevelse av bosituasjonen, og fortalte at det var fint å bo på mottak;

Det var bra på mottak, ja. Jeg fikk alt av ting jeg trengte, og de laget et bankkort til meg. De sendte penger til meg hver mnd. Det var 3000kr hver mnd. Vi var to venner på et rom. Vi lagde mat sammen og vi spiste sammen. Det var bra.

Mine syv informanter var ganske splittet om hva de mente om å bo på mottak. Noen var veldig fornøyd, noen misfornøyd, men de fleste uttrykte at det var helt greit å bo der. De uttrykte at det var en midlertidig løsning som fungerte helt greit. Det virket på meg som om de syv mottakene hadde noe ulike regler og rammer. Noen av mottakene la opp til at ungdommene skulle være mest mulig selvstendige, lage sin egen mat, bestemme over egen hverdag og selv velge leggetid osv. Mens noen av de andre mottakene hadde mye strengere regler når det kommer til for eksempel mobilbruk, TV-seing, leggetid, vasking av rom og måltider. Informantene mine hadde et spekter på tilbragt tid i asylmottak på fra 6 måneder til 2,5 år. Informanten som tilbragte lengst tid i mottak kunne fortelle at det faktisk at det tok så lang tid gjorde han veldig usikker. Han følte seg utrygg, og jo lenger tid det tok, jo mer sikker ble han på at han ikke kom til å få bli i Norge. Han fortalte at det var vondt å se på andre ungdommer som fikk oppholdstillatelse og dermed flyttet fra mottaket.

6.3.2 Geografisk plassering av asylmottak

Ett av temaene som kom opp under intervjuene var plasseringen av mottaket. Majoriteten, hele seks av de syv informantene, uttrykte misnøye med plasseringen av mottaket de bodde på. De mente at asylmottaket var øde plassert, og at den øde plasseringen gjorde fritidsaktiviteter vanskelig. De mente også at dette hemmet kontakt med andre barn. Det var i mange tilfeller lang vei til fritidstilbudene, og til jevnaldrende barn som ikke bodde i mottaket. Det var også lang vei til skolen. Den ene informanten kunne fortelle at mottaket kun hadde en nabo, og ellers var det en lang kjøretur uansett hva de skulle. Ellers virket samtlige av informantene til å være fornøyde med bosituasjonen i mottaket. Rammene innad i mottak virker til å passe dem greit, de hadde felles kjøkken og bad med resten av mottaket. De hadde bodd sammen med fra en til fire andre enslige mindreårige sammen på rommene. På rommene hadde de hver sin seng og hver sitt klesskap. Ellers virket det til å være lite plass for eiendeler. To av informantene fortalte at de hadde skrivebord til leksegjøring på rommene. De resterende informantene fortalte at de enten gjorde lekser i sengen sin eller i fellesarealer i asylmottaket. Informantene la stort sett ikke noe negativt i det faktum at de delte rom med andre enslige mindreårige. Kun en informant la frem noe negativt om rominndelingen. Han skulle ønske han hadde rom for seg selv, da romkameraten ofte ville sitte oppe hele natten.

6.3.3 Rasisme innad i mottaket

Rasisme er at personer blir utsatt for negative holdninger og diskriminering på bakgrunn av deres nasjonalitet og etniske tilhørighet (Skorgen & Sterri, 2018).

Til tross for at det ikke ble spurt direkte om konflikter og rasisme, fortalte fire av de syv informantene om rasisme innad i mottaket. De fortalte om ulike kulturelle rutiner og tradisjoner som ikke ble godtatt av andre kulturer. De fortalte om andre beboere på mottaket som nektet og snakke med dem, eller bruke språk som andre kunne forstå. De fortalte om bruk av skjellsord mot andre kulturer og religioner, og om framprovosering av slåsskamper.

Der på mottaket kommer folk fra forskjellige land. Fra forskjellige kulturer, Afghanistan, Eritrea, Syria, Somalia og noen andre land. De har forskjellig type mat, forskjellige tanker, forskjellige klær, forskjellige typer folk og sånt. Men eg bare tenkte at alle som bur på mottaket var brødrene mine. Eg var ikkje rasist mot noen, men det var mange som var det. Mange ser på hudfarge og kom bort og prøvde å slåss og sant. Han kalte meg for nigger og sånt.

Flere av informantene uttrykte at rasismen fra de andre beboerne på mottaket var det de opplevde som det verste med bosituasjonen sin. Informantene ga uttrykk for at de ansatte ikke hadde helt kontroll over alle de enslige mindreårige på mottaket. Den ene informanten formidlet at de ansatte ikke hadde kapasitet eller ikke turte å gripe inn i situasjoner som krangling og slåssing.

6.3.4 Antall flyttinger

De syv informantene hadde alle opplevd fra en til tre flyttinger mellom ulike mottak i sin asylsøkerperiode. Den første flyttingen, som alle hadde vært igjennom, var flyttingen fra transittmottaket til et vanlig mottak. En av informantene hadde kun vært gjennom denne flyttingen. Fire av dem hadde hatt to flyttinger, og de siste to informantene hadde blitt flyttet tre ganger. De kunne alle fortelle om hvor stressende og utrygg situasjonen rundt flytting mellom mottak var. Flere av informantene hadde blitt tvunget til å flytte fra et mottak på grunn av nedleggelse av mottaket. Beboerne på mottaket ble da fordelt rundt på andre mottak. Informantene fortalte at det å bli skilt fra sine venner for å komme til et mottak der de andre allerede kjente hverandre godt ikke var en bra opplevelse. «Å flytte til nytt mottak var ikke gøy. Vi måtte få nye voksne, ny skole, nye venner. Ikke gøy». Flere kunne fortelle at de igjen ble plaget av mareritt og fikk tilbake den utrygge fremtidsfølelsen.

7.0 Drøfting

Hensikten med denne masteroppgaven har vært å få innsyn i asylsøkende enslige mindreåriges livs- og omsorgssituasjon på asylmottak i Norge. Studiens teoretiske utgangspunkt er Bronfenbrenners sosialøkologiske modell (1979) og traumebevisst omsorg. Ut fra modellen ser vi hva som er vektlagt av Bronfenbrenner som viktige elementer for omsorg. Den traumebevisste omsorgen vektlegger som vist under kapittel 3 mye av de samme forholdene som Bronfenbrenner; trygghet, relasjon og stabilitet. I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte hovedfunnene av forskningen opp mot teori og tidligere forskning. Dette vil jeg gjøre for å besvare problemstillingen: «Hvordan opplever de enslige mindreårige asylsøkerne sin livs-, og omsorgssituasjon i asylmottak i Norge?». For å besvare problemstillingen vektlegger jeg forskningsspørsmålene:

- 1- Hvilken grad av emosjonell og praktisk støtte fra voksenpersoner opplever de enslige mindreårige i asylmottaket?
- 2- I hvilken grad er de enslige mindreårige asylsøkerne tilfreds med bosituasjonen?
- 3- Hvilke skoleordninger og fritidsaktiviteter får beboerne i norske asylmottak tilgang på?

7.1 Opplevelse av omsorg

De første funnene som skal drøftes dreier seg om de enslige mindreåriges opplevelse av omsorg på asylmottaket. For å rette søkelyset på hvordan informantene opplevde omsorgssituasjon vektla jeg spesielt relasjoner. Oppgavens teoretiske ståsted; Bronfenbrenners sosialøkologiske modell og traumebevisst omsorg, viser at relasjoner, omsorgspersoner og trygge rammer er avgjørende for barnets utvikling og selvfølelse. Relasjonene denne oppgaven i hovedsak dreier seg om er relasjon til representant, ansatte på mottaket og venner. Disse relasjonene ble vektlagt siden det var de forholdene informantene selv dro frem under datainnsamling. I min forskning fant jeg at bare to av syv informanter var fornøyd med, eller i det hele tatt hadde noe forhold til sin representant, og at majoriteten av informantene ikke hadde noe forhold eller særlig kjennskap til sin oppnevnte representant. I tillegg var det splittede og varierte opplevelser når det gjelder ansatte på mottakene. Selv om de fleste informantene kunne fortelle om gode relasjoner til ansatte, kom det også frem historier om ansatte som ”bare satt på kontorene sine”. Det kom også frem av forskningen at

enslige mindreårige i høy grad manglet venner fra majoritetssamfunnet. Det er begrunnet i forskningsgjennomgangen, både av Tonheim et al. (2015), Lidén et al. (2013), Berg og Tronstad (2015) og Montgomery et al. (2012), at kontinuerlige omsorgspersoner, og gode relasjoner er viktig for barnets selvfølelse og utvikling. Begge de teoretiske perspektivene denne oppgaven baserer seg på vektlegger stabilitet, relasjon og trygge rammer for å sikre barnets utvikling og selvfølelse (Bronfenbrenner, 1979; Steinkopf & Jørgensen, 2013). Denne formen for omsorg og behandling, er den som har vist til de beste resultatene de siste årene, og vi kan se at dette er faktorer som er godt dokumentert å ha effekt for blant annet barnets utvikling (Steinkopf & Jørgensen, 2013). Likevel kan disse faktorene være utfordrende å tilfredsstille i en midlertidig asylsøkerfase. I det ene sitatet under kapittel 6 kommer det frem at informanten ikke følte han kunne snakke fra hjertet, eller at han hadde noen i ryggen under asylsøkerperiode. Han mente at dette hadde vært lettere å oppnå i et fosterhjem. Jeg mener dette peker i retning av at en nær relasjon, i form av et foreldre-barn forhold, ikke lar seg gjøre i et asylmottak.

7.1.1 Representant

Fem av syv informanter i min studie oppga at de har lite eller ingen forhold til sin representant, dette samsvarer med Sønsterudbråtens forskning som finner at det i alle mottak er barn som ikke har kontakt med sin representant (2018). Utlendingsloven (2008) slår fast at de enslige mindreårige skal ha en representant. Denne representanten skal se til at barnets omsorgsbehov blir ivaretatt og ivareta barnets interesser etter utlendingsloven §98d. Representanten er for mange enslige mindreårige en av de mest stabile og kontinuerlige voksne omsorgspersonene de har i asylsøkerfasen. Gode omsorgsforhold har vi sett i kapittel 4 at kan ha mange helsegunstige vinninger. På den måten kan eksempelvis en god relasjon mellom representant og barn bidra til å begrense psykiske utfordringer for barnet (Eide, 2012a). Representantordningen inntreer i det barnet ankommer Norge, og vedvarer til barnet er fylt 18 år, og dermed er myndig. Dette er kun dersom asylsøknaden ikke har blitt besvart enda. Representantordningen er derfor kun gyldig i tiden da den enslige mindreårige er asylsøkende. Når barnet har fått innvilget asylsøknad, og dermed norsk statsborgerskap, opphører representantordningen og den enslige mindreårige vil få oppnevnt en verge (Vergemålsportalen, 2018). Vi har sett at barna i gjennomsnitt er asylsøkende i ett år (Eide et al., 2010). Mine informanters dårlige opplevelser med representantene, representanter som ikke stilte opp og som de så vidt hadde møtt osv. sår tvil om disse personene ivaretok barnets interesser og behov. I praksis kunne en nærmere relasjon mellom representant og enslig

mindreårig asylsøker gjort omsorgssituasjonen til barnet av høyere kvalitet i det året barnet var asylsøkende.

Tidligere hadde enslige mindreårige asylsøkere rett på verge, på lik linje med andre barn uten omsorgspersoner i Norge. Det har altså skjedd et skifte i lovgivningen, fra rett på verge fra ankommet Norge, til krav på Representant (Vergemålsloven, 2010). Ved at omsorgen for enslige mindreårige asylsøkere ble en større og større utfordring for det norske samfunnet, kunne man se at den gjeldende lovgivningen ikke holdt mål (Håvie, 2004). Lovgivningen gjorde et skifte med mål om å sikre den enslige mindreårige asylsøkeren en bedre vergeordning og et bedre tilbud om støtte og involvering (Deloitte, 2014; NOU, 2004:16). Det kan likevel tenkes, når vi ser på funnene over manglende relasjon til representant, at lovgivningen har tatt ett skritt tilbake når det gjelder stabil omsorg for enslige mindreårige asylsøkere. Representantordningen og omsorgsrelasjonen nå kan se ut til å være mindre stabil og kontinuerlig enn den var tidligere, da den nå utgår når barnet får besvart asylsøknaden. Likevel viser forskning fra før lovgivningsskiftet at ordningen for vergemål heller ikke da var tilstrekkelig (Håvie, 2004). Lovgivningen står ovenfor et dilemma rundt hvordan sikre omsorgen for enslige mindreårige i Norge.

Dersom de enslige mindreårige hadde hatt rett på en verge, altså en omsorgsperson som skulle følge dem helt til de ble myndig, når de ankommer Norge, kunne dette i mye høyere grad dannet en stabil og kontinuerlig relasjon. Det er lett å se at dette sannsynligvis ville vært en mer stabil og kontinuerlig omsorgssituasjon. Samtidig er dette en form for relasjonsforandring som vanskelig lar seg gjennomføre, da den enslige mindreårige normalt sett ikke blir bosatt i kommunen hvor han/hun har vært bosatt i asylmottak. Derfor vil det, ved å gjennomføre en slik lovendring, bli vanskelig med geografisk nærhet mellom verge og ungdom. Nærheten er viktig for at vergen/representanten skal ha mulighet til å utføre de pliktene han har. Jeg tenker likevel at å forsøke å skape kontinuitet i relasjonen mellom barnet og representanten vil dra fordeler. Å stille høyere krav til relasjon kan bidra til å ha en omsorgsperson utenfor asylmottaket, noe som igjen kan senke behovet for omsorg og relasjoner i den midlertidige situasjonen på asylmottaket. At representantordningen faller ut ved ferdigbehandlet asylsøknad, tilsier lav grad av kontinuitet i relasjonen til representant. Lovgivningen for representant er ganske lik i de nordiske landene. Også i Sverige og Danmark får den enslige mindreårige en representant som skal følge barnet til intervjuer og juridiske oppgaver (Bendixen, 2017; Goldmann, 2018; Migrationsverket, 2017). Representanten skal i alle tre

landene følge barnet til det får innvilget asylsøknad, deretter skal de få oppnevnt en verge som skal overta foreldremyndigheten. Bendixen (2016) og migrationsverket i Sverige (2017) påpeker at den tidligere representanten i noen tilfeller kan overføres til verge. Jeg tenker at en av forutsetningene for å være representant burde være at relasjonen skal strekke seg til barnet fyller 18 år, og mener at i slike tilfeller er en avstandsrelasjon bedre enn ingen relasjon.

I mine funn kommer det som sagt frem at de fleste informantene ikke hadde noe særlig forhold til sin representant. Likevel var det bare en informant som formidlet at representanten ikke hadde stilt opp ved behov. Ifølge lovgivningen skal representanten i hovedsak ta seg av det juridiske og økonomiske ansvaret for den enslige mindreårige (Utlendingsloven, 2008, §98d). Å sikre omsorg og barnets interesser kommer ikke like tydelig frem i loven (Vergemålsportalen, 2018). Det kan tenkes at mange av representantene i Norge tar seg av det som gjelder økonomi og juridisk veiledning, slik som de er lovpålagt å gjøre, men ikke så mye det som omgår det menneskelige og sosiale behov. Likevel finner man forskning som viser at mange enslige mindreårige ikke engang har møtt sine representanter (Sønsterudbråten et al., 2018). Dette syner til at de gjeldende representantene ikke følger opp noen del av rollen sin særlig godt. Spørsmålet er hva som gjør at representantene ikke lar seg involvere mer. Hele fire av mine informanter hadde ikke noe forhold til sin representant. Dette kan ikke kategoriseres som en situasjon kjennetegnet av omsorg og nære relasjoner for dem. I tillegg formidlet enkelte informanter i høy grad misnøye når det kom til sin representant. Jeg tenker at hvor fornøyd man er med et forhold, kanskje avhenger av hvilke forventninger man hadde i utgangspunktet. Kanskje de enslige mindreårige asylsøkerne hadde forventninger til en representant som skal ta over forelderrollen, preget av omsorg, kjærlighet og både emosjonell og praktisk støtte. Det kan tenkes at noen enslige mindreårige asylsøkere hadde høye forventninger til representantordningen, og dermed endte opp med å bli skuffet over virkeligheten. Likevel mener jeg at representanten ikke kan sørge for at den enslige mindreåriges omsorgsbehov blir ivaretatt, når den har liten eller ingen kontakt med barnet. Det kan tenkes at representanten i praksis kan sikre den økonomiske og juridiske behandlingen av barnet, uten noe særlig kontakt med barnet selv. Dette kan forstås til å være ”lettere” for representanten, blant annet siden de unngår emosjonell tilknytning (Bengtson & Ruud, 2013). Dilemmaet oppstår rundt sikringen av barnets omsorg, og vi kan spør oss hvorfor noen ønsker å være representant for enslige mindreårige, men ikke å være i særlig kontakt med barnet? Jeg mener disse funnene tyder på at barnets beste ville være å stille mer omfattende krav til representanten. For eksempel slik som Bendixen (2016) fremhever, at

representanten kan utvide sin rolle til verge etter innvilget asylsøknad, eller at representantrollen innebærer at de skal være i kontakt med barnet i en lengre periode enn asylsøkerperiode.

Et annet forhold som kan diskuteres rundt manglende relasjon mellom enslig mindreårig og representant er barnets rett til deltakelse. Barnevernloven (1992) §4-1 sikrer at alle beslutninger skal tas på bakgrunn av barnets beste. Denne paragrafen vektlegger også at barna skal gis mulighet til egen medvirkning i beslutningene som angår dem. Barnevernloven (1992) skal sikre barns rett til deltakelse. Barnet har rett til deltakelse blant annet i juridiske saker som angår dem, noe som jeg finner vanskelig for representanten å opprettholde uten kontakt med barnet. Berg og Tronstads forskning (2015) finner også at det ikke alltid er tidligere traumatiske opplevelser som preger asylsøkeren mest, men usikkerheten rundt omstendighetene de lever under her og nå. Dette kan tenkes at noe av denne usikkerheten kan skyldes mangel på informasjon og deltakelse i egen sak. På den andre siden kan det tenkes at å være deltakende i eksempelvis juridiske saker kan være en ekstra belastende og stressende faktor for barnet.

7.1.2 Ansatte på mottaket

Angående forhold til andre voksne oppga majoriteten av informantene at de hadde gode forhold til særkontakten og forøvrig ansatte på mottaket. Hva som legges i begrepet «godt forhold» når de enslige mindreårige bruker det er ikke helt godt å si. Om de mener at et godt forhold er et forhold som ikke er preget av ubehag og konflikter, eller at det er et fortrolig og kjærlig forhold, finner ikke datamaterialet i denne oppgaven et direkte svar på. Min tolkning er likevel utfra deres opplevelse av omsorg, å føle seg ivaretatt og det at samtlige hadde noen å snakke med, at informantene snakket om et forhold kjennetegnet av omsorg og fortrolighet. Samtidig fortalte de om noen ansatte som «bare satt på kontoret», som de opplevde ikke bidro til fellesskapet. Hva som er grunnen til dette kan være så mangt. Noen av de ansatte er kanskje uengasjert og lei, noen kan tenkes å begrense sin egen involvering. Temaet emosjonell involvering og skjerming har Bengtson og Ruud (2013) tatt for seg i sin forskning. De finner at mange ansatte i institusjonene vegrer seg for å bli emosjonelt involvert. Dette gjør de for å skjerme sine egne følelser. Også Solheim (1990) finner at de ansatte i asylmottakene skjermer seg selv, og at de ansatte i mange tilfeller ikke er tilgjengelige nok for dem som bor på asylmottaket. På den ene siden kan en kjærlig relasjon mellom den ansatte og asylsøkere bidra til trygghet for barnet. På den andre siden kan en nær relasjon tenkes å

påvirke og utfordre de ansattes profesjonelle ståsted ved å la seg involvere mye emosjonelt. Det kan da bli et ambivalent forhold, der de ansatte har to ulike roller for barnet. Larsen (2004) vektlegger at de ansatte må være sensitive, men ikke uprofesjonelle. Balansegangen her er nok utfordrende for ansatte i asylmottak, og det kan tenkes at de til en viss grad må distansere seg selv emosjonelt for å klare å beholde sin profesjonelle rolle. En annen grunn til at noen av de ansatte på asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere velger å trekke seg tilbake kan være mangel på kunnskap og trygghetsfølelse i møtet med den sårbare gruppen. I følge Lidén et al (2013) kan lav bemanning og lav faglig kunnskap føre til dårligere oppfølging av barna. To av oppgavens informanter fortalte at de ansatte ikke alltid visste hvordan de skulle reagere når barnet fortalte om sine opplevelser, noe som kanskje kan tyde på manglende kompetanse på området.

Barnevernloven (1992) §4-1 vektlegger stabile omsorgspersoner, og forskningen (Montgomery & Linnet, 2012; NOU, 2011: 10; Tonheim et al., 2015) vektlegger nære og stabile relasjoner for tilstrekkelig omsorg og utvikling. Funnene i denne oppgaven kan også tyde på at oppgavens informanter i høy grad mangler stabile og kontinuerlige omsorgspersoner. Dette er på grunn av den midlertidige livsfasen de befinner seg i. Selv om deres forhold til særkontakten og ansatte på mottak virker å være godt, og de ansatte antakelig har gjort sitt beste for å vise omsorg for de enslige mindreårige, kan det ikke sies å være en stabil og kontinuerlig relasjon. Hele relasjonen er en midlertidig løsning, både for enslige mindreårig og de ansatte på asylmottaket. Livsfasen de befinner seg i gjør en stabil og kontinuerlig relasjon, i den forstand forskningen og barnevernloven (1992) §4-1 vektlegger, nærmest umulig å realisere. Barnevernloven (1992) §4-1 vektlegger også god voksenkontakt, noe mine funn viser at informantene har opplevd i asylsøkerfasen. Barna har allerede opplevd brudd med primæromsorgspersoner, og de har behov for gode og trygge voksenrelasjoner for å begrense potensielle traumer og psykiske utfordringer (Eide, 2012b; Tonheim et al., 2015). På den ene siden kan vi se at informantene mangler stabile og kontinuerlige omsorgspersoner, noe som i og for seg ikke dekker barnevernlovens paragraf §4-1 om stabile og kontinuerlige relasjoner. Likevel kan vi se at denne dekkingen ikke lar seg gjøre, og at voksenkontakten de enslige mindreårige faktisk har opplevd i asylsøkerfasen kan forstås å være så god som det lar seg gjøre. Relasjonene mellom de ansatte og de enslige mindreårige asylsøkerne er oftest stabile i den forstand at de vedvarer så lenge barnet befinner seg i asylsøkerfasen. Oppgavens problemstilling omfatter hvilken omsorg de enslige mindreårige opplever i perioden da de bor på asylmottak. Mine forskningsfunn viser at de enslige mindreårige opplever å ha noen å

snakke med og støtte seg til i asylsøkerfasen. Det virker som relasjonene til de ansatte i mottaket har vært viktige og støttende for informantene mine, selv om relasjonen ikke kan sies å være kontinuerlig.

For å bedre realisere barnevernlovens §4-1 om kontinuitet i omsorgspersoner for de enslige mindreårige er mitt forslag å sikre dem en form for kontinuitet utenfor mottaket. For eksempel ved å legge mer fokus på å hjelpe dem med å oppnå kontakt med hjemlandet, og eventuelle primæromsorgspersoner. Noe som forøvrig også stilles som krav til barnets særkontakt (UDI- RS-2011-034). En slik kontakt med hjemlandet kan sørge for at asylsøkeren opplever en kontinuitet i omsorgspersoner, selv om de ikke fysisk kan møte dem (B. Berg & Tronstad, 2015). Et annet eksempel er dersom barnet har slektninger eller kjenninger i Norge, å bidra til å fremme denne kontakten og forholdet. De enslige mindreårige asylsøkerne er en heterogen gruppe som har forskjellige behov for omsorg og nære bånd, og det finnes derfor ikke en fasit over hva disse barna trenger. Mine informanter la frem at de ikke hadde fått mye hjelp til å oppspore familie i hjemlandet, noen av informantene hadde først oppnådd kontakt etter asylsøkerperioden var over. Dersom man sikrer stabile relasjoner utenfor asylmottaket, kan det tenkes at behovet for omsorg og relasjoner innad i mottaket for de enslige mindreårige reduseres. Ved å beskytte de enslige mindreårige asylsøkerne fra flyttinger mellom mottak, og utskifting av personale vil man også bidra til å danne en høyere kontinuitet i relasjonene (Tonheim et al., 2015). Dette krever at det blir lagt høyere fokus på bemanning i asylmottak, og at arbeidsforholdene legger til rette for kontinuitet i relasjonene.

7.1.3 Vennskap

I følge Bronfenbrenner (1979) er også relasjoner til venner en del av den innerste sirkelen. Barn utvikles i relasjon med andre og trenger relasjoner både til voksne og til jevnaldrende for tilfredsstillende utviklingsmuligheter. Min studie finner at vennekretsen til de enslige mindreårige asylsøkere i stor grad består av andre barn og unge på mottaket og at de i liten grad har kontakt med barn utenfor mottaket. Det kan diskuteres hvorvidt kontakt med jevnaldrende innad i mottaket er tilstrekkelig for utviklingsperspektivet. På den ene siden er de andre barna på asylmottaket, jevnaldrende barn på lik linje med norske barn, og på den måten kan tenkes å tilfredsstille behovet for jevnaldrende venner. På den andre siden har barna i asylmottaket i høy grad lik livssituasjon. Det å ha venner i lik livssituasjon kan tenkes å være en emosjonell støtte i og med at de har noen som forstår hva du går igjennom. Dette samsvarer med mine funn og hva informantene påpekte. Norske barn i normale livssituasjoner

kan nok ikke relatere til eksempelvis savn av familie, vonde minner fra flukten og usikkerhet rundt asylsøknad og fremtid. Men det å kun ha venner i lik livssituasjon kan også begrense integreringen (Tonheim et al., 2015). Tidligere forskning som vi har sett på i denne oppgaven (Bengtson & Ruud, 2013; Pastoor, 2012; Tonheim et al., 2015) har slått fast at integreringen av barnet, språket, normer, tradisjoner og norsk kultur drar nytte av å være inkludert i en norsk omgangskrets. Dersom de enslige mindreårige ikke har kontakt med andre jevnaldrende utenfor mottaket, og de ikke snakker norsk eller følger norske tradisjoner på asylmottaket, kan det tenkes at utviklingen og integreringen stopper opp? De har behov for innspill for å utvikles, innspill som de andre i lik situasjon kanskje ikke kan tilby dem (Gulbrandsen, 2017). Tonheim et al. (2015) hevder at mindreårige asylsøkere har utbytte av å ha venner i en mer normal livssituasjon for å skape et bilde av normalitet for den enslige mindreårige. Venner som ikke har en hverdag som er preget av usikkerhet, som ikke bærer med seg traumatiske hendelser, som ikke har opplevd krig, og venner som bor i vanlige familier med foreldre og søsken. Det å bli «utsatt for normalitet», for eksempel ved å bli invitert hjem til en venn utenfor mottaket, kan gi de enslige mindreårige et pusterom og en positiv innvirkning på deres psykiske helse (Sønsterudbråten et al., 2018).

7.2 Skole og fritidsaktiviteter

Skolen er en del av Bronfenbrenners (1979) innerste sirkel; mikrosystemet. Skolen er altså i høy grad avgjørende for barnets utvikling. Dette mye på grunn av at skolen er en arena der man er mye i sosialt samspill med andre. Altså går funnene for skole og venner tett sammen. Denne masteroppgaven viste varierte forhold når det kom til skolegang og undervisningsopplegg. En del av informantene gikk på egne skoler for enslige mindreårige, mens andre informanter gikk i egne klasser på ordinære skoler. Informantene som gikk på ordinære skoler virket å være mest fornøyd med situasjonen. Tonheim et al. (2015) og Pastoor (2012) viste begge i sin forskning til at skolegang bidro til blant annet integrering og språkferdigheter. I tillegg til gode muligheter for å danne seg en vennekrets. Det er lett å se for seg at det er uheldig for integreringen og den kulturelle forståelsen at enslige mindreårige ikke går i vanlig offentlig skole. Skolen er en arena for læring om kultur, normer, språk og sosiale koder som ingen annen arena kan måle seg med (Pastoor, 2012). Likevel kan det tenkes at det vil bli for store faglige utfordringer ved å bli innlemmet i den norske skolen i starten av asylsøkerfasen. Både språket og skolerammene vil sannsynligvis være ukjent for

barnet. Dette kan igjen gå ut over mestringsfølelsen og trivselen. I tillegg kan det tenkes å være ressurskrevende for skolen da disse barna vil være i behov av tilrettelagt undervisning.

Når det gjelder fritidsaktiviteter har vi sett viktigheten av dette beskrevet av flere forskere. Tonheim et al. (2015), Pastoor (2012) og Eide (2012b) finner alle flere gunstige helsefremmende vinninger av å delta i fritidsaktiviteter. UDIs rundskriv slår også fast at mottakene skal tilrettelegge for barnas fritidstilbud (UDI RS 2011-011; UDI- RS 2008-027). I tillegg er fritidsaktiviteter en del av arenaene Bronfenbrenner (1979) vektlegger for barnets sosiale og kognitive utvikling. Min forskning finner, i lik linje med Seland og Lidén (2011), at noen av informantene hadde gode og mange fritidstilbud, mens noen ikke hadde tilstrekkelig utvalg og opplegg for fritidsaktiviteter. Begrensing av fritidstilbud er med på å bremse integreringen av de enslige mindreårige asylsøkerne. Fritidsaktivitet kan i tillegg til skolen være en arena som bidrar til normalitet i hverdagen. På en siden kan den enslige mindreårige ha gode muligheter for utvikling av språk og kulturell forståelse ved deltakelse i fritidstilbud. På den andre siden kan nettopp språket være en av faktorene som gjør deltakelsen i fritidsaktiviteter utfordrende. Det ikke fullt utviklede ordforrådet kan gjøre deltakelsen utfordrende, og det kan godt forstås hvordan det føles å være den som ikke forstår reglene og rammene på treningene. Likevel mente Nyquists (2016) informanter at språket ikke hemmet sport og fritidstilbud. Jeg ser derfor liten grunn til at de asylsøkende barna ikke skal bli inkludert i «vanlige» fritidstilbud som fotballag osv. Jeg mener at det å bli inkludert i en slik form for organisert tilbud vil være utelukkende positivt for et barn i en asylsøkende livssituasjon, og at det kan bære med seg fordeler som kulturell forståelse for andre barn. Både mine funn, samt Lidén og Seland's forskning (2011), viser at noen asylmottak har et forbedringspotensial når det kommer til fritidsaktiviteter.

Vi har sett at både bolig og nabolag, samt skole og fritidsaktiviteter er faktorer som spiller inn på grad av integrering for barn av annen etnisk bakgrunn. Grad av integrering sier noe om i hvilken grad asylsøkeren blir tatt i mot i nærmiljøet sitt, og om det blir tilrettelagt for asylsøkerens kultur og behov. For å gi barn som kommer til Norge som flyktninger og asylsøkere best mulighet for integrering, er det viktig å gi dem et tilbud av likt omfang som andre barn i landet (Brochmann, 2017). Som Bronfenbrenner (1979) slår fast er inkludering i skole, fritidsaktiviteter, forhold i hjemmet, relasjoner i nærmiljøet osv. avgjørende for barnets utvikling. Informantene kunne fortelle om et spekter fra kun ett fritidstilbud med omfang på kun en gang i uka, til mange og godt utarbeidede tilbud. Det å være deltakende i

fritidsaktiviteter har vist seg å ha stor nytte for kulturell integrasjon, og allmenne ferdigheter som språk og kulturell forståelse (NOU, 2011:10). De ulike asylmottakene har selv ansvar for tilrettelegging av fritidsaktiviteter som passer de ulike aldersgruppene (Bengtson & Ruud, 2013). Man har sett at deltakelse i fritidsaktiviteter gir gevinster i forhold til sosiale nettverk, at relasjoner til jevnaldrende er av kvalitet, og at det gir en opplevelse av egenverd og selvtillit. I følge Bengtson og Ruud (2013) er integreringen avgjørende for barnets mestringsfølelse og selvbestemmelse, som igjen er viktig for den kognitive utviklingen. Jeg tenker at disse funnene og kunnskapen om fritidstilbud peker i retning av at et godt utarbeidet tilbud, samt oppmuntring til deltakelse, kan gjøre store forskjell for integreringen og selvfølelsen til barna.

7.3 Opplevelse av boforhold på asylmottak

I Bronfenbrenners sosialøkologiske modell er også hjemmet en del av den innerste sirkelen. En stabil bosituasjon er derfor regnet som avgjørende for barnets utvikling. Også UDI (utlendingsdirektoratet) fastslår at de enslige mindreårige asylsøkerne skal gis et tilstrekkelig og forsvarlig botilbud (UDI, 2017). Når mine informanter ble spurt om hvordan det var å bo på asylmottak trakk de særlig frem tre forhold; 1) grad av autonomi, 2) geografisk plassering av asylmottak, 3) rasisme innad i mottaket, og 4) antall flyttinger.

I forhold til grad av autonomi hadde mine informanter noe ulike erfaringer, og det kan diskuteres hva som er det beste for ungdommene. Selv om mine informanter virker å være mest fornøyd med livssituasjonene der de hadde høy grad av autonomi, kan det tenkes at barn som mangler rollemodeller og omsorgspersoner, og som har vært på egenhånd i lang tid av deres barndom, trenger faste rammer og regler for å føle trygghet og klargjøres for voksenlivet. På den andre siden er disse ungdommene ikke langt under myndig alder, og det er relativt kort tid til de må klare seg på egenhånd. Høy grad av autonomi vil bidra til å klargjøre dem for å klare seg selv. De må lære å ta sine egne fornuftige valg i forhold til matlaging, leggetid, skolegang o.l. Oppedal et al. (2009) finner at mange enslige mindreårige står midt i mellom ønsket å være selvstendige unge voksne, som ønsker å klare seg selv, og det at de er i et nytt land og en sårbar situasjon, preget av usikkerhet og derfor avhengige av hjelp fra andre. De sier at ungdommene i høy grad har blitt tvunget til å klare seg selv i lang tid, da de i gjennomsnitt har brukt 1,5 år på flukten til Norge.

Tidligere forskning (Hoel, 2014) har sett at forhold som økonomi og praktiske utfordringer ligger til grunn for plassering, bygging og romløsninger på norske asylmottak. I min forskning fant jeg at den øde geografiske plasseringen av mottaket, og det at alle informantene delte rom med andre enslige mindreårige, var faktorer informantene bemerket seg da jeg spurte hvordan det var å bo på asylmottak. Alle informantene mine fortalte at de delte rom med andre i sitt opphold på asylmottak. I en typisk ”norsk” familie er ikke deling av rom ideelt, og norske barn bor gjerne på egne rom. Likevel kan det tenkes at fra et annet kulturelt ståsted, og sett fra de enslige mindreåriges perspektiv er ikke nødvendigvis enerom noe å etterstrebe. For disse barna kan det å bo på et rom alene føles fremmed, og det kan være en trygghet i å dele rom med andre. De enslige mindreårige er ofte kulturelt sett vant med mye mindre privatliv enn det som blir sett som normalt i Norge. Samtidig kan det å dele rom med andre by på utfordringer når det kommer til rett til privatliv. Søvnproblemer, uro og irritabilitet er helt vanlige vansker for enslige mindreårige (Kvelling, 2015). Dette er utfordringer som eventuelt kan forsterkes eller forverres av å dele rom med opptil flere andre i samme situasjon. For eksempel når det gjelder søvnproblemer og mareritt. I tillegg til å plages av egne mareritt og søvnvansker, kan det tenkes at romkameratens mareritt kan virke forstyrrende. En god bosituasjon skal, i følge Tonheim (2015) med kollegaer, tilrettelegge for leksegjøring og privatliv. Mine informanten kunne fortelle om opp til fire barn på ett rom, en situasjon som ikke kan sies å tilrettelegge for privatliv, tid til egne tanker og leksegjøring. Likevel virket informantene å være tilfreds med romløsningen, så sant som en som kunne fortelle at romkameraten helst ville sitte oppe hele natten, og at dette gikk ut over hans søvn.

Når det gjelder den geografiske plasseringen av mottaket, fant jeg at de fleste informantene ikke var tilfreds med plasseringen av mottaket. Mine informanter mente at plasseringen av mottaket førte til begrensede muligheter for sosialt samvær med jevnaldrende utenfor mottaket. Noen av informantene i min forskning mente også at den øde plasseringen av asylmottaket gjorde det utfordrende å delta i fritidsaktiviteter. En øde plassering av asylmottak vil hindre integreringen av asylsøkerne, fordi det vil bli vanskeligere å oppnå kontakt med jevnaldrende norske barn (Bengtson & Ruud, 2013; Tonheim et al., 2015; UDI RS 2011-011, 2011). Selv om det er plass til mottak i tettstedene, blir de plassert et godt stykke utenfor.

Tonheim et al. understreker at barn i en asylsøkerfase trenger et bosted der det er plass til å trekke seg tilbake med egne tanker, og der det er plass til privatliv (Tonheim et al., 2015). Mine informanter forteller om rominndeling der fra to til fire enslige mindreårige asylsøkere bor sammen i asylmottaket. Informantene fortalte at de gjorde lekser i sengen sin. Ut fra disse funnene kan man se at informantene ikke har hatt tilgang på et sted der de kan trekke seg tilbake og søke privatliv i tiden da de bodde på asylmottak. Man kan stille spørsmål ved om dette er et forsvarlig botilbud for barn i krise, som gjerne sliter med traumer og søvnproblemer. Et annet forhold som er verdt å sette søkelyset på, er at barn flykter fra forskjellige land eller forskjellige folkegrupper. Land og folkegrupper som kanskje er i krig mot hverandre. Det vil si at enkelte barn flykter fra krigen, for å ende opp i samme bolig som dem de kriger mot (Thorbjørnsrud et al., 2014). På den ene siden er dette forståelig med tanke på at barna er i lik livssituasjon, og ofte trenger lik form for behandling. Det vil heller ikke kunne la seg gjøre å ha ulike mottak for de forskjellige etnisitetene. På den andre siden er det viktig å huske på at dette er land og folkegrupper som har kriget mot hverandre i en årrekke, og barna har gjerne blitt oppdratt til å se ned på hverandre. At de da skal bo sammen i et nytt land kan være vanskelig å takle.

Enslige mindreårige asylsøkere under 15 år blir plassert i omsorgssentre (Paulsen et al., 2015). Forskning (Deloitte, 2014; Paulsen et al., 2015) har vist at omsorgssentrene er bedre bemannet enn asylmottakene de enslige mindreårige over 15 år bor på. I Danmark faller alle enslige mindreårige asylsøkere under den samme loven, men også der går det et skille mellom de over og under 15 år. De enslige mindreårige asylsøkere bor i sentre hvor det er høyere bemanning enn i andre asylmottak (Bendixen, 2016, 2017). Også i Norge er det høyere bemanning og høyere krav til kompetanse. Meningen var at også omsorgen for enslige mindreårige over 15 år skulle flyttes til omsorgssentre, men av økonomiske grunner har denne omsorgsoverføringen blitt utsatt (Paulsen et al., 2015). I praksis tilbyr Norge altså forskjellig omsorgspraksis for enslige mindreårige over og under 15 år (Deloitte, 2014). Dette tenker jeg er en praksis som ikke er tilstrekkelig, og som ikke sikrer de enslige mindreårige den omsorg og trygghet de har krav på (Barnevernloven, 1992). Beslutningen bærer ikke preg av å være tatt på bakgrunn av barnets beste, da det er økonomiske begrunnelser for den. Denne beslutningen kan også sies å være et brudd på makrosystemet i Bronfenbrenners sosialøkologiske modell, da de politiske rammene begrenser barnets tilgang på omsorg. Det er grunnlag for å tro at omsorgen i norske asylmottak hatt høyere kvalitet dersom de ansatte hadde høyere kompetanse. Tonheims forskning (2015) fant også at bruk av fosterhjem for

enslige mindreårige asylsøkere i Sverige er mer utbredt enn i Norge. Hvorfor prioriterer de fosterhjem i Sverige, mens Norge mener plassering på asylmottak er tilstrekkelig? På den ene siden kan det tenkes at plassering i fosterhjem er en bedre omsorgssituasjon for et barn som trenger rammer og struktur. En tilværelse i et fosterhjem blir som en oppvekst i familie, som i følge Tonheim og kollegaer (2015) er den beste situasjonen for oppvekst og omsorg. På den andre siden kan en omsorg for enslige mindreårige asylsøkere i fosterhjem by på mange utfordringer. Økonomiske utfordringer, men også utfordringer knyttet til å finne fosterhjem for barn man ikke engang vet om får bli i landet. Å ta inn ett barn i hjemmet sitt krever emosjonell tilknytning og det kan tenkes at dette er noe folk flest beskytter seg mot.

I min forskning fant jeg at seks av informantene hadde blitt flyttet gjentatte ganger mellom ulike asylmottak. Flytting mellom ulike asylmottak medfører bytte av særkontakt, som omtalt ovenfor. Det medfører brudd på omsorgssituasjon og omsorgspersoner. Brudd på relasjoner har bevist negativ innvirkning på barn i allerede stressende livssituasjoner (Tonheim et al., 2015). Barnevernloven (1992) §4-1 skal som nevnt flere ganger ovenfor sikre barn i Norge stabile og kontinuerlige omsorgspersoner. Ovenfor har vi konkludert med at dette i høy ikke lar seg gjøre. Likevel tror jeg, basert på denne forskningen, og funn av andre forskninger (B. Berg & Tronstad, 2015; Lidén et al., 2013; Montgomery & Linnet, 2012; Tonheim et al., 2015), at å forsøke å la forholdene vare over lengst mulig tid, begrense relasjonsbrudd og forsøke å danne stabile relasjoner vil ha positivt utbytte for barnets trygghet og livssituasjon.

8.0 Oppsummering og konklusjon

I arbeidet med denne masteroppgaven har jeg tatt utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene. Jeg har presentert og drøftet mine funn fra intervjuene av enslige mindreårige asylsøkere. Problemstillingen min retter sitt fokus på opplevelse av omsorg i norske asylmottak. Forskningen vektlegger, på bakgrunn av Bronfenbrenners sosialøkologiske modell og traumebevisst omsorg; relasjoner til voksne og jevnaldrende, boforhold, skole og fritidsordninger for å forsøke å få et innblikk i asylsøkernes opplevelse av livs-, og omsorgssituasjon. Temaet er i dag et samfunnsaktuelt tema og velferdsstaten Norge har utfordringer knyttet til behandling av disse barna. Tallet for enslige mindreårige asylsøkere som søker asyl i Norge, har de siste årene vært høyere enn noen gang, og min forskning ønsker å gi et innblikk i hvordan det er å være ett av disse barna. Forskningen retter også kritiske spørsmål mot ordninger som ikke fungerer optimalt og som kanskje burde gjennomføres annerledes. Jeg har i fremleggelsen av mine funn vektlagt hva informantene selv fremla som sentrale og hva som kan støtte seg på annen forskning på det aktuelle temaet.

Forskningens datamateriale har blitt drøftet på bakgrunn av dagens forskningsstatus, Bronfenbrenners sosialøkologiske modell og teori om traumebevisst omsorg. I denne masteroppgaven har Bronfenbrenners sosialøkologiske modell blitt sett på som hva som er riktig, og hva et barn trenger av omsorg og rammer for å tilrettelegge utviklingen. Rettigheter og praksis er ikke alltid forenlig og det er ikke alltid lett å ta alle avgjørelser basert på hva som er best for barnet. Eksempel på forhold som ikke lar seg forene er kommunens økonomi og standard på asylmottak. I følge loven skal barnet gis tilstrekkelige og forsvarlige boforhold, men i kommunens økonomi legges det ikke midler i renovering eller utbygging av asylmottak.

Masteroppgaven min besvarer problemstillingen: ”Hvordan opplever de enslige mindreårige sin livs-, og omsorgssituasjon i asylmottak i Norge?”, gjennom å presentere deres opplevelser av omsorg, relasjoner og mer generelle boforhold på asylmottaket.

Basert på opplevelsene til de syv enslige mindreårige asylsøkerne som deltok i min studie er det noen forhold ved omsorgssituasjonen på asylmottak som har større forbedringspotensial enn andre. Forskningen finner blant annet at relasjon mellom enslig mindreårig og

representant i hovedsak ikke er slik den er ment til å være. Mine funn viser at representantene stort sett ikke følger opp retningslinjene for representanter om å ivareta barnets interesser, og påse at den mindreåriges omsorgsbehov blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte. Selv om de enslige mindreårige har gode relasjoner til voksne som er ansatt på asylmottakene, kan dette ikke sees som stabile og kontinuerlige omsorgspersoner, siden oppholdet på asylmottak i seg selv ikke er en kontinuerlig situasjon. Forskningen finner derfor at de enslige mindreårige asylsøkere i høy grad mangler relasjoner til kontinuerlige voksne omsorgspersoner. Likevel vil jeg fremheve at mine informanter hadde gode relasjoner til særkontakt og andre ansatte på mottakene, noe som tross alt er problemstillingens hovedfokus. Derimot var relasjonen til informantenes representant i lavere grad preget av nærhet og tillit, og her har omsorgssituasjonen et stort forbedringspotensial.

Mine informanter fremla at de hadde venner i Norge, men nesten ingen hadde norske venner. Dette funnet går hånd i hånd med hva oppgaven finner om skole og fritidstilbud. I hvilken grad de enslige mindreårige får tilbud om skole, - og fritidsordninger, er av varierende kvalitet. Noen av informantene er tilstrekkelig fornøyd med skoleordningen, og antallet og kvaliteten over fritidstilbudene. Mens andre informanter hadde dårlige erfaringer med skole, timetall og undervisningsopplegg, i tillegg til mangelfulle fritidstilbud. Min konklusjon på dette temaet er derfor at de enslige mindreårige ved noen mottak/steder i landet ser ut til å bli tilstrekkelig inkludert i lokalsamfunnet, mens andre steder trengs det å legges høyere fokus på skole og fritidsordninger for barna som foreløpig er uten norsk statsborgerskap. Dette for å fremme kontakt med jevnaldrende norske barn og dermed fremme integreringen av asylsøkerne. På lang sikt vil jeg også tro at det kan være en fordel for samfunnet å utnytte ressursene disse barna kan være.

Når det kommer til boforholdene til de enslige mindreårige asylsøkerne pekte majoriteten av informantene på noen forhold som burde være annerledes. Spesielt la mine informanter fokus på den geografiske plasseringen av asylmottaket. Jeg vil hevde at rammene for asylmottak, som plasseringen av asylmottakene, mangelen på fritidstilbud og rominndelingen i liten grad bidrar til integrering i samfunnet. At mange av informantene opplevde gjentatte flyttinger mellom ulike mottak bidrar også til usikkerhet og begrensning av integrering. Min konklusjon er at å plassere barn som er i desperat behov for trygghet og stabilitet i asylmottak i seg selv ikke er en heldig omsorgssituasjon, og at rammene rundt og innad i mottaket i høyere grad burde tilrettelegge for forbedring av livs-, og omsorgssituasjonen. I lovverket står det at

enslige mindreårige asylsøkere skal tilbys et nøkternt, men forsvarlig botilbud (NOU, 2011: 10). Dette setter ikke lista veldig høyt og man kan nok si at tilbudet disse barna møter stort sett er både nøkternt og forsvarlig. Likevel er det forhold ved deres livssituasjon jeg mener burde være forbedret for å være i tråd med blant annet barnevernloven (1992).

Jeg mener at ved å rette fokus på enslige mindreårige asylsøkere, hvordan de opplever av en hverdag i asylmottak, vil vi kunne se hvilke deler av arbeidet som er ”godt nok” og hvor det bør gjøres endringer. De enslige mindreårige asylsøkerne er både ressurssterke og svært sårbare på samme tid, og jeg tror at det å forbedre tilretteleggingen av tiltak for disse barna vil ha et utelukkende positivt utfall, både for barna og for samfunnet generelt. Ved et mer tilrettelagt tiltak for hvert enkelt barn kan institusjonene og samfunnet sørge for bedre sosial og faglig integrering. Ikke minst kan dette begrense eventuelle traumbaserte psykiske utfordringer i ettertid. Denne oppgaven har sett på hva de har, og hva de mangler av omsorg, skole, fritidsaktiviteter og botilbud. Oppgaven bidrar til å se vi hvilke forhold rundt livs, - og omsorgssituasjonen som bør forbedres for økt tilrettelegging for integrering, og dermed mulig ressursutbytte for samfunnet. Jeg mener asylpolitikken og praksisen for behandling av enslige mindreårige drar nytte av å høre på dem det gjelder, og håper at mine funn kan bidra til å få frem barnas egen stemme i saken. Jeg mener at hvert minste skritt for å hjelpe dem til bedre integrering i det norske samfunnet, er et skritt i riktig retning. Sett ut fra mine funn, og basert på en del tidligere forskning har jeg i hovedsak tre forslag til forbedring i livs, - og omsorgssituasjonen til de enslige mindreårige. Det første forslaget er å gjøre en evaluering av representantordningen, siden både min og tidligere forskning har funnet at dette er en relasjon som opplevdes mangelfull. Det andre forslaget er å forsøke å minimalisere antall flyttinger for asylsøkende barn, da dette bærer med seg enda flere og i høy grad unødvendige relasjonsbrudd. Det siste er å plassere asylmottakene mer sentralt, og på den måten bedre tilrettelegge for deltakelse i blant annet fritidstilbud og møte med jevnaldrende norske venner. I 2015 hadde vi et rekordår i forhold til hvor mange enslige mindreårige asylsøkere som ankom Norge. Staten stod mer eller mindre rådløse og hadde ikke kapasitet til å hjelpe alle. Mitt håp er at ved å øke fokuset rundt dette temaet, er Norge som nasjon bedre forberedt dersom vi en gang i fremtiden står ovenfor et lignende tilfelle av ”krise”.

9.0 Litteraturliste

- ABCnyheter. (2015). Mann (19) alvorlig skadd etter vold på asylmottak i Vestfold. Hentet fra <https://www.abcnyheter.no/nyheter/norge/2015/12/04/195185025/mann-19-alvorlig-skadd-etter-vold-pa-asylmottak-i-vestfold>.
- Anderson, A. (2003). Resilience. I S. Hamilton, F & D. Moore (Red.), *Educational interventions for refugee children: Theoretical perspectives and implementing best practice*. London: Routledge Falmer.
- Balle, T. (2012). Notat om folkeskolerne i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Hentet fra <http://www.grundtvig.dk/files/manager/hoeringssvar-mm/hovedudgave-af-notat-om-folkeskolerne-i-norden.pdf>.
- Lov om barn og foreldre (barnelova) (1981).
- Lov om barneverntjenester (barnevernloven) (1992).
- Bendixen, M. C. (2016). ALENE I ET FREMMED LAND – ULEDSAGEDE FLYGTNINGEBØRN. Hentet fra <http://refugees.dk/fokus/2016/juli/alene-i-et-fremmed-land-uledsagede-flygtningeboern/>.
- Bendixen, M. C. (2017). Børn i asylsystemet. Hentet fra <http://refugees.dk/fakta/asylproceduren-i-danmark/boern-i-asylsystemet/>
- Bengtson, M. & Ruud, A. K. (2013). Utviklingsstøttende omsorg i mottaksfasen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt* (s. 183-198). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Berg, B. (2013). Fra et liv på vent til bosetting i kommunene. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Berg, B. & Tronstad, K. R. (2015). Levekår for barn i asylsøkerfasen.
- Berg, B. L. (2009). *Qualitative research methods for the social sciences* (7th ed. utg.). Boston: Allyn & Bacon.
- Bolette, M. (2017). «Vi prøver at gøre det så godt for dem som muligt, mens de er her». *Tidsskrift for velferdsforskning*(04), 302-316. doi: 10.18261/issn.2464-3076-2017-04-04
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Brochmann, G. (2017). Integrering. I: Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/integrering>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design Ecology of Human Development - Experiments by Nature & Design*.
- Bufdir. (2017a). Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Hentet 10.04 fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/
- Bufdir. (2017b). Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid* (5. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Christie, H. J., Døhlie, E. & Eide, K. (2011). Omsorgen for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere (s. s. 58-73). Oslo: Voksne for barn, [2011].
- Collin-Hansen, R. (2011). Barn blir ikke hørt. *Fontene forskning : et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*(1), 103-105.

- Cox, P. (2011). Issues in Safeguarding Refugee and Asylum-seeking Children and Young People: Research and Practice. *Child Abuse Review*, 20(5), 341-360. doi: 10.1002/car.1200
- Creswell, J. W. (2014). *research design* (4. utg.). los angeles, us: sage publications.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Dalland, O. (2000). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Deloitte. (2014). Evaluering av omsorgsreformen for enslige mindreårige asylsøkere Hentet fra https://www.bufdir.no/Global/nbbf/minoriteter/Evalueringen_av_omsorgsreformen_for_enslige_mindrearige_asylsokere.pdf.
- Dybdahl, R., Christie, H. J. & Eid, J. (2006). Psykososialt arbeid med barn og familier som er asylsøkere og flyktninger i Norge. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 43(12), 1300-1308.
- Eide, K. (2000). *Barn i bevegelse : om oppvekst og levekår for enslige mindreårige flyktninger*. Porsgrunn: Høgskolen i Telemark, Avdeling for helse- og sosialfag.
- Eide, K. (2012a). *Barn på flukt : psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Oslo: Gyldendal.
- Eide, K. (2012b). omsorg, utvikling og alderens betydning. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt* (s. 61-78). Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Eide, K. & Broch, T. (2010). *Enslige mindreårige flyktninger : kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer*.
- Eide, K. & Hjern, A. (2013). Unaccompanied refugee children – vulnerability and agency. *Acta Paediatrica*, 102(7), 666-668. doi: 10.1111/apa.12258
- Eide, K., Pastoor, L. d. W. & Mekonen, L. (2010). *Reception of asylum seeking and refugee children in the Nordic countries: the Norwegian report*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Eriksen, N. (2011). Varierende skoletilbud for asylsøkere. Hentet fra <https://forskning.no/etnisitet-barn-og-ungdom-skole-og-utdanning-velferdsstat/2011/11/varierende-skoletilbud-asylsokere>
- Everett, E. L. & Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven : hvordan begynne - og fullføre* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- FNs Barnekonvensjon (1989).
- Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder. (2015). Enslige mindreårige asylsøkere og flyktinger. Hentet fra <https://www.fylkesmannen.no/Aust--og-Vest-Agder/Folk-og-samfunn/Asylsokereogflyktninger1/Enslige-mindrearige-asylsokere/>
- Gadamer, H.-G. (2013). *Truth and Method*. London: London: Bloomsbury Publishing.
- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler : å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforl.
- Garvik, M., Paulsen, V. & Berg, B. (2016). Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2390289/EM-rapport+2016+-webversjon.pdf?sequence=3>.
- Giorgi, A. (1985). Sketch of a Psychological Phenomenological Method. I A. Giorgi (Red.), *Phenomenology and Psychological Research* (s. 8-22). Pittsburg: Duquesne University Press.

- Goldmann, M. (2018). Ensamkommande barn. Hentet fra <http://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/asylsokande-i-sverige/ensamkommande-barn/>
- Green, J. & Thorogood, N. (2014). *Qualitative methods for health research* (3rd ed. utg.). Los Angeles, Calif: Sage.
- Gross, S. (2007). *The Joyful Play training manual*. .
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Gulbrandsen, L. M. (2017). Urie Bronfenbrenner: En økologisk utviklingsmodell. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling - innføring i psykologiske perspektiver*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Hauge, O. & Grut, E. (2010). Barnevernets ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner - Rundskriv.
- Hoel, M. (2014). Omsorg på dagnad? Bosetting av enslige mindreårige flyktninger.
- Håvie, U. J. (2004). *Enslige mindreårige asylsøkere : hva kjennetegner omsorgen enslige mindreårige asylsøkere får på norske asylmottak?* (Master Thesis). Universitetet i Oslo, Oslo.
- Justis- og beredskapsdepartementets instruks for Utlendingsdirektoratet (UDI) (2016).
- Jørgensen, P., Leth, I. & Montgomery, E. (2011). The Children's Rights Convention in Denmark: A Status Report on Implementation. *Early Education and Development*, 22(5), 839.
- Klaveness, L. (2013). Dårligerer tilbud mellom 15 og 18 Hentet fra <https://forskning.no/barn-og-ungdom-samfunnskunnskap/2013/02/darligere-tilbud-mellom-15-og-18>
- Kohli, R. (2011). Working to Ensure Safety, Belonging and Success for Unaccompanied Asylum-seeking Children. *Child Abuse Review*, 20(5), 311.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko : skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Langelo, I. T. L. (2016). Helsefremmende arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Hentet fra <https://onedrive.live.com/view.aspx?cid=9039C20AAB1F5753&authKey=%21AIhXyUgOAb5MMQg&resid=9039C20AAB1F5753%21244&ithint=%2Epdf&open=true&app=WordPdf>.
- Larsen, E. (2004). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lauritsen, K. & Skagen, R. (2009). Bedre omsorg til flyktningbarn nå! Hentet fra <https://samforsk.no/Publikasjoner/Bedre omsorg til flyktningbarn n%C3%A5 2009 KORRIGERT.pdf>.
- Levac, D., Colquhoun, H. & O'Brien, K. (2010). Scoping studies: advancing the methodology. *Implementation Science*, 5(1), 69. doi: 10.1186/1748-5908-5-69
- Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. C. E. & Wærdal, R. (2013). *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkerer*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

- Lindseth, A. & Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 18(2), 145-153.
- Lundberg, A. & Dahlquist, L. (2012). Unaccompanied Children Seeking Asylum in Sweden: Living Conditions from a Child-Centred Perspective. *Refugee Survey Quarterly*, 31(2), 54-75. doi: 10.1093/rsq/hds003
- Malterud, K. (2012). Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis. *Scandinavian Journal of Public Health*, 40(8), 795-805. doi: 10.1177/1403494812465030
- Migrationsverket. (2017). Gode mannens roll under asyltiden. Hentet fra <https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Gode-man/Gode-mannens-roll.html>
- Montgomery, E. (2008). Long-term effects of organized violence on young Middle Eastern refugees' mental health. *Social Science & Medicine*, 67(10), 1596-1603. doi: 10.1016/j.socscimed.2008.07.020
- Montgomery, E. & Linnet, S. (2012). *Børn og unge med flygtningebaggrund Anbefalinger til professionelle*. Danmark: Hans Reitzels Forlag.
- NESH, D. n. f. k.-. (2016). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Hentet fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf.
- Nilsson, B. (2007). Gadamer's hermeneutikk ; noen betraktninger om sentrale dimensjoner innenfor hermeneutikk ut fra en Gadamer'sk tenkning. *Sykepleien forskning*(4), 266-268.
- Norsk senter for forskningsdata. personvernombudet for forskning - informasjon og samtykke. Hentet fra http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/
- NOU. (2004). : 16 Enslige mindreårige asylsøkere (s. 325). regjeringen.no.
- NOU. (2011). :10 I velferdsstatens venterom. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/78ca1005cf834de8961f06357c91aa92/nou/pdfs/nou201120110010000dddpdfs.pdf>.
- Nyquist, A. E. (2016). Like barn leker mest, men er det best? Integrering av enslige mindreårige gjennom fritidsaktiviteter. Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2414564/Nyquist,Anna_Ellingsg%C3%A5rd.pdf?sequence=1.
- Oppedal, B. & Nasjonalt, f. (2009). *Psykososial tilpasning og psykiske problemer blant barn i innvandrerfamilier* Vol. 2008:14.
- Oppedal, B., Seglem, K. B. & Jensen, L. (2008). *Når hverdagen normaliseres : psykisk helse og sosiale relasjoner blant unge flyktninger som kom til Norge uten foreldrene sine* Vol. nr. 1.
- Oppedal, B., Seglem, K. B. & Jensen, L. (2009). *Avhengig og selvstendig : enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale* Vol. 2009:11.
- Lov om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringslova) (1998).
- Pastoor, L. d. W. (2012). Skolen- et sted å lære og et sted å være IK. Eide (Red.), *Barn på flukt* (s. 219-240). Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Paulsen, V., Michelsen, H. & Brochmann, M. (2015). *Barnevernets arbeid med barn i asylsøkerfasen : faglige utfordringer og barrierer i mottaksapparatet*.
- Personvernombudet for forskning. (2018). Må jeg melde prosjektet mitt?
- Pynoos, R. S., Steinberg, A. M. & Piacentini, J. C. (1999). A developmental psychopathology model of childhood traumatic stress and intersection with

- anxiety disorders. *Biological Psychiatry*, 46(11), 1542-1554. doi: 10.1016/S0006-3223(99)00262-0
- Redd Barna. (2017). Barn på flukt. Hentet 06.10 fra <https://www.reddbarna.no/vaart-arbeid/barn-i-norge/asyl-og-flyktningbarn?gclid=Cj0KEQjw3rfOBRDJruDR8Ljm7e0BEiQAam-GsEMfSWHSjSe07CDC3r316hJMASVKMtF7TMxofd7949mwaAvGC8P8HAQ>
- Rettighetsforskriften. (2011). Rundskriv Q-19/2012. *Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon*, Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingdepartementet.
- RS UDIR -7-2009. (2009). Rett til videregående opplæring for minoritetsspråklig ungdom. Hentet fra <https://www.udir.no/Upload/Rundskriv/2009/5/Udir-7-2009.pdf?epslanguage=no>.
- Rutter, J. (2006). *Refugee Children in the UK*. Berkshire: Berkshire, GB: McGraw-Hill Education.
- Seland, I. & Lidén, H. (2011). *Fritidsaktiviteter for barn på asylmottak* Vol. 2011:2.
- Shenton, A. K. (2004). strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research* (4th ed. utg.). Los Angeles, Calif: Sage.
- Simonsen, M. (2017). Behandlingen av mindreårige asylsøkere er nådeløs og til liten nytte. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/behandlingen-av-mindrearige-asylsokere-er-nadelos-og-til-liten-nytte/67523531>.
- Skagen, R. (2011). *Bosetting av enslige mindreårige flyktninger i Trondheim kommune : en undersøkelse om fordeler og muligheter*.
- Skjetne, O. L. (2017a). Asylbarna: Kjempekø av barn som skal sendes ut i høst. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/udi/asylbarna-kjempekoe-av-barn-som-skal-sendes-ut-i-hoest/a/24141280/>.
- Skjetne, O. L. (2017b). Full alarm om unge asylsøkere: Traumatiserte, apatiske og redde. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/asyl-debatten/full-alarm-om-unge-asylsoekere-traumatiserte-apatisk-og-redde/a/23937162/>.
- Skorgen, T. & Sterri, A. B. (2018). Rasisme. Hentet fra <https://snl.no/rasisme>
- Solheim, J. (1990). *"Her har du ditt liv" : asylsøker mottaket som sosialt system* (Vol. 9/90). Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Stang, E. G. (2014). Den rettslige reguleringen av omsorgssituasjonen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Steinkopf, H. & Jørgensen, T. W. (2013). Traumebevisst omsorg, teori og praksis. Hentet fra <http://sor.rvts.no/filestore/Filarkiv/Dokumenter/Fagstoff/Barnevern/Artikkel3-Traumebevisstomsorg.pdf>.
- Sønsterudbråten, S., Tyldum, G. & Raundalen, M. (2018). *Et trygt sted å vente : omsorgspraksiser på asylmottak for enslige mindreårige* (Vol. 2018:5). Oslo: Fafo.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (3. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (4. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Thorbjørnsrud, T., Hammerlin, Y., Rokkan, T., Staalesen, P. D., Proba, s. & Utlendingsdirektoratet. (2014). *Undersøkelse av vold og uønskede hendelser i asylmottak* Vol. 2014-08.

- Tonheim, M., Derluyn, I., Rosnes, E. V. & Zito, D. (2015). Rehabilitation and social reintegration of asylum-seeking children affected by war and armed conflict. Hentet fra https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/asyl/fou-rehab-reintegration-2015.pdf.
- UDI. Asylsøker. Hentet fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/asylsoker/>
- UDI. (2017). Krav til innkvarteringstilbud i ordinære mottak. Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2008-031/>.
- UDI - RS-2012-012. (2012). Krav til arbeid med oppvekstmiljø, beboermedvirkning og aktivitetstilbud for enslige mindreårige i mottak. Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-012/>.
- UDI RS 2011-011. (2011). Krav til arbeid med barn og unge i statlige mottak. Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-011/>.
- UDI- RS 2008-027. (2008). Krav til fritidsaktiviteter under opphold på statlig mottak.
- UDI- RS-2011-034. (2011). Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak. Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-034/>.
- UDI-RS-2010-084. (2010). Krav til bemanning og kompetanse i ordinære statlige mottak. Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2010-084/>.
- Utlendingsdirektoratet. enslig mindreårig asylsøker. Hentet 06.10 fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylsoker/>
- Utlendingsdirektoratet. Enslig mindreårig asylsøker. Hentet fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylsoker/>
- Utlendingsloven (2008).
- Lov om vergemål (vergemålsloven) (2010).
- Vergemålsportalen. (2018). Representantordningen. Hentet fra <https://www.vergemal.no/representantordningen.447467.no.html>.
- Wæhle, E. (Red.). (2014). Trondheim: Store norske leksikon.
- Aalde, G. (2012). Krav til oppvekstmiljø, beboermedvirkning og aktivitetstilbud for enslige mindreårige i mottak. Hentet fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-012/>.
- Aarset, M. F., Aamodt, H. A. & Engebriksen, A. (2016). *Barn og familie i mottak – samarbeid mellom asylmottak og kommunalt barnevern : kunnskapsoversikt og temaer til bruk i kurs* Vol. 1/2016.
- Aaser, K. (2017). Noas sterkt bekymret for enslige, mindreårige asylsøkere uten returmuligheter. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/asyl-debatten/noas-sterkt-bekymret-for-enslige-mindrearige-asylsoekere-uten-returmuligheter/a/23969678/>.

Foto:

<http://skoleneslandsforbund.no/bekymret-for-enslige-mindrearige-asylsokere/>

Foto: Skolenes landsforening, hentet 17. April 2018.

10.0 Vedlegg

Vedlegg 1:

Kvittering fra NSD



Milfrid Tonheim
Christiesgt. 13
5015 BERGEN

Vår dato: 04.10.2017

Vår ref: 55672 / 3 / BGH

Deres dato:

Deres ref:

Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.09.2017.
Meldingen gjelder prosjektet:

55672	<i>Hvordan blir rettighetene til de enslige mindreårige asylmottakere realisert i norske asylmottak?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Milfrid Tonheim</i>
Student	<i>Rebekka Book Kittang</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget [skjema](#). Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en [offentlig database](#).

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Dersom noe er uklart ta gjerne kontakt over telefon.

Vennlig hilsen

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

- Hvordan så en vanlig hverdag ut for deg?
 - o Gikk du på skole daglig?
 - o Hvem tilbragte du tid med? (andre enn de på mottaket?)
 - o Hvilke venner hadde du på skolen?
 - o Hva likte du å gjøre på fritiden?
 - o Hvilke fritidsaktiviteter fikk du tilbud om?
 - o Benyttet du deg av noen av disse tilbudene?
 - Evt. hvorfor ikke?
- Hvordan var de ansatte på mottaket?
 - o Hadde du en representant på mottaket?
 - o For ofte møtte du representanten?
 - o Kan du beskrive forholdet ditt til de ansatte?
 - Spes. representanten?
 - o Hadde du en ansatt som du går til dersom du trenger hjelp eller råd til noe?
 - o Har du fortsatt kontakt med de ansatte?
 - o Hvordan opplevde du at de ansatte hadde tid til å snakke med deg?
 - o Kunne du spørre de ansatte hvis det er noe du lurer på?
 - o Syntes du de ansatte på mottaket forsto hvordan du har det?
- Hvordan var det å bo på mottaket?
 - o Hva føler du er de største forskjellene mellom å bo på asylmottak, og å bo i et vanlig hjem?
- Hvordan føler du at du ble mottatt i Norge?
 - o Er det noe du mener burde være annerledes i asylsøkerfasen i Norge.
 - Asylsøkerfasen
 - Asylmottakene
 - Verge
 - Skole og fritid
- Hvordan føles det å ikke vite om du skal bli i Norge, eller bli sendt tilbake?
 - o Hva gjør det med deg?
 - o Hvordan påvirker det hverdagen din?
- Hvordan følte du at du passet inn?
- Hvordan ble det tilrettelagt for kontakt med hjemlandet?
- Hvordan mener du det ble tilrettelagt for kulturen, språket og religionen din i mottaket?
 - o I skolen?
 - o Ellers i hverdagen?

Fremtid

- Hva har du lyst til å jobbe med?
- Bekymrer du deg for fremtiden?

Spørsmål om/til mottaket:

- Er det alltid ansatte til stede her?
- Er det mye utskifting av personale?

Vedlegg 3:

Samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet
« Hvordan blir rettighetene til de enslige mindreårige
asylsøkerne realisert i norske asylmottak »

Bakgrunn og formål

Forskningsprosjektet har som overordnet mål å øke den generelle kunnskapen om enslige mindreårige asylsøkere i Norge, og hvordan de blir mottatt og tatt vare på. Jeg søker etter subjektive meninger og erfaringer rundt det å være enslig mindreårig asylsøker i norske asylmottak.

I dette studiet er jeg særlig interessert i hva de enslige mindreårige asylsøkerne selv mener om det å bo i asylmottak i Norge. Blant annet hvilke tilbud om skole og fritidsaktiviteter de får. Jeg ønsker også informasjon om hvordan de opplever mottaket, for eksempel forhold til de andre barna på mottaket, de ansatte, til verge osv. Jeg ønsker kunnskap om en normal hverdag for en ungdom i asylmottak, jeg er også interessert i hva de enslige mindreårige asylsøkerne selv mener burde vært gjort annerledes av norske myndigheter, i forhold til asylsøkerfasen. Du er invitert til å delta i studien på bakgrunn av din livssituasjon.

Hva innebærer deltakelse i forskningsstudien?

Data som registreres vil inkludere skriftlige notat/transkriberte intervjuer og lydopptak av intervjuene. Intervjuene, og all annen informasjon som blir innhentet, vil bli behandlet og oppbevart som konfidensielt materiale. Lydopptakene vil raskt bli transkribert, og transkriberingen vil være nummerert og anonymisert.

Direkte personlig informasjon skal ikke innhentes i intervjuet. Jeg ønsker kontakt med enslige mindreårige asylsøkere over 15 år, som bor eller har bodd i asylmottak i en periode da de var under 18 år. Utover det ønsker jeg ikke personlig informasjon om informantene.

Intervjuene vil være på omtrent en halvtime, og vil foregå et sted som passer for informanten.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Resultater fra studien vil bli publisert i en masteroppgave i barnevern ved Universitetet i Bergen. Resultatene kan også formidles til ansatte i barnevernet og asylmottak. Resultatene vil ikke kunne knyttes til enkeltpersoner.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i Juni 2018. Etter at studien er avsluttet vil notater og innsamlet datamaterialer bli slettet. I prosjektperioden er utskrift av intervjuene anonymisert og trygt lagret på datamaskin som er beskyttet med passord.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk senter for forskningsdata AS. Dersom du har spørsmål til studien kontakt Rebekka Kittang, Universitetet i Bergen, tlf. 97175630 eller e-post: rebekitt@hotmail.com.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta.
